

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından birlikte finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

YAŞAMA HAKKI ve İŞKENCE YASAğI

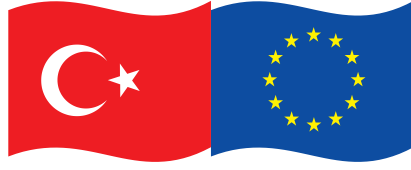

**Anayasa Mahkemesine
Bireysel Başvuru Sisteminin
Desteklenmesi Ortak Projesi**

**Joint Project on Supporting
the Individual Application to the
Constitutional Court in Turkey**

EğİTİM MODÜLÜ

Ceza Yargılaması

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından birlikte finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

YAŞAMA HAKKI VE İŞKENCE YASAğI

Ceza Yargılaması

Bu kitap Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilen ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülen Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi kapsamında hazırlanarak basılmıŐtır.

Projenin ihale makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi

Hazırlayan

Prof. Dr. Osman Doğru

Proje kapsamında hazırlanan bu eğitim modülüne, çalışma gruplarına katılımlarıyla, eğitimler sırasında verdikleri geri bildirimleriyle önemli katkılar sunan akademisyen, hâkim, savcı, avukat ve Anayasa Mahkemesi raportörlerine teşekkür ederiz.

Ali Alper Saylan (Savcı, Ankara)

Aydın Şimşek (Raportör, AYM)

Dr. Cem Babadoğan (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Dicle Gözde Koçyiğit (Hâkim, Adalet Akademisi)

Fulya Durak (Avukat, Antalya Barosu)

Hasan Kemal Elban (Avukat, Antalya Barosu)

Kamuran Kaya (ACM Başkanı, Şanlıurfa)

Mehmet Yüksek (BAM Daire Başkanı, Gaziantep)

M. İlhan Koç (Başraportör, AYM)

M. Serhat Mahmutoğlu (Raportör, AYM)

Murat Şen (Raportör, AYM)

Nahit Gezgin (Raportör, AYM)

Nazım Taha Koçak (Hâkim, Konya)

Sezer Söylemez (Hâkim, Ankara)

Orbay Bahri Ulgar (Savcı, Şanlıurfa)

Tarık Şentuna (Hâkim, Çanakkale)

Tevfik Elmas (Savcı, Ankara)

Grafik Tasarım ve Uygulama

Bilge Bostan

Baskı

MRK BASKI VE TANITIM HİZM. TİC. LTD. ŞTİ

1354. Cad. 1357. Sok. No: 43

Yenimahalle/ANKARA

Tel: (0312) 354 54 57

Faks: (0312) 385 79 05

MODÜL 1: Yaşam Hakkına İlişkin Genel Sorunlar	5
MODÜL 2: Yaşam Hakkı Bağlamında Devletin Öldürmeme Yükümlülüğü	13
MODÜL 3: Yaşam Hakkı Bağlamında Devletin Yaşamı Koruma Yükümlülüğü	21
MODÜL 4: Yaşam Hakkı Bağlamında Devletin Ölümü Soruşturma Yükümlülüğü	29
MODÜL 5: İşkence Yasağına İlişkin Genel Sorunlar	35
MODÜL 6: Devletin İşkence ve Kötü Muamele Yapmama Yükümlülüğü	43
MODÜL 7: Devletin İşkence ve Kötü Muameleye Karşı Koruma Yükümlülüğü	51
MODÜL 8: Devletin İşkence ve Kötü Muameleyi Soruşturma Yükümlülüğü	59
EKLER:	1
MODÜL 1	3
EK-1: Video	3
EK-2: İlgili Mevzuat	3
EK-3: AİHM Kararı: Anguelova/Bulgaristan, 38361/97, 13/06/2007	4
EK-4: Kurgusal Olay	6
MODÜL 2	6
EK-1: Kayıp Kişilerle İlgili Fotoğraf	6
EK-2: İlgili Mevzuat	6
EK-3-1: AYM Kararı: İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595, 21.04.2016	7

<i>EK-3-2: AİHM Kararı: Makaratzis/Yunanistan, 50385/99, 20/12/2004</i>	8
<i>EK-4: Kurgusal Olay</i>	9
MODÜL 3	10
<i>EK-1: Ayşe Paşalı Olayı ile İlgili Görsel</i>	10
<i>EK-2: İlgili Mevzuat</i>	10
<i>EK-3-1: AİHM Kararı: Civek/Türkiye, 55354/11, 23/02/2016</i>	11
<i>EK-3-2: AİHM Kararı: Ercan Bozkurt/Türkiye, B. No: 20620/10, 23/06/2015</i>	13
<i>EK-4: Kurgusal Olay</i>	14
MODÜL 4	14
<i>EK-1: Video</i>	14
<i>EK-2: İlgili Mevzuat</i>	14
<i>EK-3-1: AYM Kararı: Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/03/2016</i>	14
<i>EK-3-2: AYM Kararı: İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/04/2016</i>	15
<i>EK-3-3: AİHM Kararı: Kasap ve Diğerleri, 8556/10, 14/10/2014</i>	19
MODÜL 5	21
<i>EK-1: Video</i>	21
<i>EK-2: İlgili Mevzuat</i>	21
<i>EK-3: AİHM Kararı: Labita/İtalya, 26772/95, 06/04/2000</i>	22
<i>EK-4: Kurgusal Olay</i>	24
MODÜL 6	24
<i>EK-1: Kırmızı Elbiseli Kadın Görseli</i>	24
<i>EK-2: İlgili Mevzuat</i>	24
<i>EK-3-1: AİHM Kararı: Rehbock/Slovenya, 29462/95, 28/11/2000</i>	25
<i>EK-3-2: AYM Kararı: Özlem Kır, B. No: 2014/5097, 28/09/2016</i>	26
MODÜL 7	27
<i>EK-1: Suriye Mültecilerine İlişkin Fotoğraf</i>	27
<i>EK-2: İlgili Mevzuat</i>	28
<i>EK-3-1: AİHM Kararı: M.C./Bulgaristan, 39272/98, 04/03/2004</i>	28
<i>EK-3-2: AİHM Kararı: Gldani Yehova Şahitleri Kongre Üyeleri ve Diğerleri/Gürcistan, 7156/01, 03/08/2007</i>	30

MODÜL 8	33
<i>EK-1: Video</i>	33
<i>EK-2: İlgili Mevzuat</i>	33
<i>EK-3-1: AİHM Kararı: Arat/Türkiye, 10309/03, 10/11/2009</i>	34
<i>EK-3-2: AYM Kararı: Nebiye Merttürk ve Neslihan Uyanık, B. No: 2013/6071, 14/04/2016</i>	35
<i>EK-3-3: AYM Kararı: Hadra Akgül ve Diğerleri, B. No: 2014/867, 24/03/2016</i>	37
<i>EK-3-4: AİHM Kararı: Okkalı/Türkiye, B. No: 52067/99, 17/10/2006</i>	39

MODÜL 1:

 Yaşam Hakkına İlişkin Genel Sorunlar

Süre

→ 120 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar ve Ceza Hâkimleri

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

Yaşam hakkını düzenleyen Anayasa Madde 17 ve AİHS Madde 2 vd. hükümlerini özetler.

Yaşam hakkı bakımından doğan devletin öldürmeme, yaşamı koruma ve ölümü soruşturma yükümlülüklerini özetler.

Öldürme, ölüme neden olma ve yaşamı korumama fiillerine yaptırım getiren ceza hukuku mevzuatını açıklar.

Ceza mevzuat hükümlerini Anayasa ve Sözleşmeden doğan devletin yükümlülükleri çerçevesinde yorumlar.

Yorum ve uygulama sırasında Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarına dayanır.

Kapsam

- Devletin öldürmeme yükümlülüğü (i- bireyin gözaltında, cezaevinde, askerde, vs. devletin kontrolü altında bulunduğu sırada kamu görevlilerinin şiddeti sonucu ölümü; ii- bireyin terör operasyonu, yakalama operasyonu ve gösteriyi dağıtma operasyonu gibi devlet tarafından kontrol altına alınmaya/etkisizleştirilmeye çalışıldığı sırada kamu görevlilerinin kuvvet veya silah kullanmaları sonucu ölümü)
- Devletin yaşamı koruma yükümlülüğü (i- devletin bireyi aile içi şiddet, bombalı veya silahlı saldırı gibi üçüncü kişinin tehdit ve şiddetine karşı korumaması sonucu ölümü; ii- devletin bireyi güvenlik, enerji, sanayi, maden, ulaşım, inşaat gibi tehlikeli faaliyetlerden doğan risklere karşı korumaması sonucu ölümü; iii- devletin bireye yeterli ve gereği gibi sağlık hizmeti vermemesi)

sonucu ölümü; iv- devletin bireyi deprem, sel, yangın gibi felaketlerden doğan risklere karşı korumaması sonucu ölümü)

- Devletin ölümü soruşturma yükümlülüğü (adli makamların şüpheli ölüm ihbarı aldıktan sonra i- maddi gerçeği ortaya çıkarabilecek; ii- sorumluların belirlenmesine ve cezalandırılmalarına yol açabilecek ve iii- ölenin yakınlarına giderim sağlayabilecek nitelikte soruşturma ve yargılama yapma görevlerini yerine getirmek için sahip oldukları yetkiler ve bu yetkileri kullanmaları)

Kaynaklar

– Temel metinler

- AİHS: Madde 2
- Anayasa: Madde 17
- Kolluğun kuvvet ve silah kullanma yetkisini düzenleyen mevzuat hükümleri (PVSK. Madde 16 gibi)
- Kolluğun ve üçüncü kişilerin öldürme ve ölüme neden olma fiillerine ilişkin mevzuat hükümleri (TCK, hayata karşı suçlar, vücut dokunulmazlığına karşı suçlar)
- Bireyin yaşamının üçüncü kişinin şiddetine karşı korunması için idari ve adli makamların görev ve yetkilerini düzenleyen mevzuat hükümleri
- Bireyin yaşamının tehlikeli faaliyetlere karşı korunması için idari ve adli makamların görev ve yetkilerini düzenleyen mevzuat hükümleri
- Bireyin yaşamının sağlık hizmetleri sırasında korunması için idari ve adli makamların görev ve yetkilerini düzenleyen mevzuat hükümleri
- Öldürme ve ölüme neden olma fiillerinin soruşturulmasına ve yargılanmasına ilişkin mevzuat hükümleri (CMK hükümleri)

– İçtihatlar

➤ AYM Kararları

- İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/04/2016

➤ AİHM Kararları

- McCann ve Diğerleri/Birleşik Krallık, 18981/91, 27/09/1994
- Anguelova/Bulgaristan, 38361/97, 13/06/2007
- Önerıldız/Türkiye (BD), 48939/99, 30/11/2004

Ekler

- **Ek-1:** “Eşini Ermenek’te Maden Kazasında Kaybeden Kadının Feryadına” İlişkin Video <https://www.youtube.com/watch?v=4X0ZJK7QU08> (00-28, 40-55, 1.15-1.27, 1.51-2.30 zaman aralıkları)
- **Ek-2:** Anayasa Madde 17; İHAS Madde 2; TCK Madde 81-85, 87(4), 95(4), 298(4)
- **Ek-3:** AİHM Kararı: Anguelova/Bulgaristan, 38361/97, 13/06/2007
- **Ek-4:** Kurgusal Olay Bölümünde (Etkinlik 4) Oluşturulacak Kurgusal Olayın Çıktısı

GİRİŞ

Etkinlik 1 – Dikkat Çekme

Yöntem: Gösteri, Anlatım, Soru-Yanıt

- Katılımcılara **Ek-1**'de linki verilen "Eşini Ermenek'te maden kazasında kaybeden kadının feryadına" ilişkin videoyu veya yaşam hakkıyla ilişkilendirilebilecek başka bir görsel gösterin.
- Katılımcılara, görselde yer alan kişilerin devletten ne istediklerini ve bu istekleriyle devletin hangi yükümlülüklerini yerine getirmesini beklediklerini sorun. Katılımcıların görüşlerini alın.

Güdüleme

- Burada yapılacak çalışmaların, bir ceza hukuku veya medeni hukuk veya idare hukuku uygulaması olmadığını ama bu alanlardaki ulusal mevzuat hükümlerinin Anayasa ve AİHS standartlarına uygun yorumlanarak uygulanmasının, devletin insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğünü sağlayacağını belirtin.

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:

"Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, Türk hukukuna 2012 yılında giren yeni bir hukuki yoldur. Bu hukuk yolu, Anayasa Mahkemesini bir süper temyiz mercii haline getirmemiştir. Bu hukuk yolunun amacı, idarenin ve derece mahkemelerinin, kanunları Anayasaya ve AİHS'e uygun bir şekilde yorumlayıp uygulamalarını sağlamaktır.

Bu nedenle savcı ve hâkimlerin bir olayda kanun hükmünü anayasal bir hak ile ilişkilendirerek uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Aksi bir uygulama, anayasal bir hakkı ihlâl edebilir."

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

"Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

yaşam hakkı konusunda Anayasa ve AİHS'ten doğan devletin yükümlülüklerini bilmeniz,

hangi yasa hükümlerinin devletin hangi yükümlülüklerini gerçekleştirmek için kullanılması gerektiğini değerlendirmeniz,

bu konuda AYM ve AİHM kararlarının olaylar kısmını okuduğunuzda, Anayasa veya AİHS'in ihlâl edilmediğini öngörebilmeniz,

böylece önünüze gelen bir ölüm olayının soruşturulması ve kovuşturulması sırasında, Anayasa ve AİHS ihlâline yol açmamak için konuyla ilgili AYM'nin ve AİHM'in kararlarını araştırmanız, elinizdeki olaya uygulanabilecek benzer bir kararı bulmanız ve kararlarınızda bunlara doğru bir şekilde atıfta bulunabilmeniz beklenmektedir."

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

"Bu hedefleri gerçekleştirmek için yaşam kavramından (yaşamın başlangıcı ve bitişi), yaşama müdahale kavramından (öldürme, ölüme neden olma, yaşamı korumama) ve yaşama hakkına ilişkin devletin yükümlülüklerinden (öldürmeme, yaşamı koruma ve soruşturma) söz edeceğiz."

GELİŞTİRME

Etkinlik 2 – Genel Sorunlar

Süre 15 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların yaşama hakkına ilişkin devletin yükümlülüklerinin hukuki kaynakları bilmelerini sağlamaktır.
- Katılımcıların önünde **Ek-2**'deki mevzuat hükümlerinin bulunduğundan emin olun. Yaşam hakkına ilişkin Anayasa Madde 17/1, 4 ve AİHS Madde 2/1, 2 hükümlerini okuyun ve aralarındaki ortak ve farklı kavramları tespit edin.
- Maddenin hangi hallerde uygulanabilir olduğunu (yaşam, ölüm, ölmüş kabulü, ağır yaralama vs.) açıklayın. Yaşam hakkının mutlak olup olmadığını tartışın.
- Anayasa ve AİHS'in maddelerinin devlete yüklediği yükümlülüklerin (öldürmeme yükümlülüğü, yaşamı koruma yükümlülüğü, soruşturma yükümlülüğü) hukuki temellerini açıklayın.
- Yaşama hakkına ilişkin devletin yükümlülüklerinin Türk Ceza Kanunundaki hangi suçlarla ve bu suçların soruşturulmasına ilişkin Ceza Muhakemesi Kanunundaki hangi usul kurallarıyla yerine getirildiğin tartışın.

Etkinlik 3 – Pratik Çalışma

Süre 40 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların ölümlü bir olayın muhakemesi sonunda KYOK/beraat/ceza verilmesine yer olmadığı kararları verilmesi halinde Anayasa ve AİHS bakımından doğabilecek hukuki sorunları tespit etme becerisi kazanmalarınıdır. Ayrıca hâkim ve savcıların grup içinde farklı hukuki görüşleri dile getirmelerini sağlamaktır.
- Katılımcıların her birine, daha önce çoğalttığınız **Ek-3**'teki *Anguelova/Bulgaristan* kararını dağıtın. Katılımcıları üç gruba ayırın ve şu yönergeleri verin: i) 15 dakikalık süre içinde size verilen olayı okuyun ve grup için de tartışın. Grup sözcüsü seçin; ii) Okumanın ardından, her bir gruba beş dakika süre verilecektir. Birinci grup olayda devletin öldürmeme yükümlülüğünü ihlâl edip etmediğini ve gerekçesini; ikinci grup devletin yaşamı koruma yükümlülüğünü ihlâl edip etmediğini ve gerekçesini; üçüncü grup devletin etkili soruşturma yükümlülüğünü ihlâl edip etmediğini ve gerekçesini sunacaktır; iii) Son beş dakika değerlendirme yapılacaktır.

- Toplam 15 dakikalık grup sunumlarının ardından, son beş dakikada varılan sonuçların ve gerekçelerin eleştirilmesini sağlayın. Eleştiriler sırasında hukuki dayanak göstermelerini isteyin.
- AİHM'in olayda hangi sonuçlara vardığını açıklayın. AİHM'in gerekçelerini bulabilecekleri yeri söyleyin. Anguelova: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60505>

- Katılımcılara, ölüm olayı ile ilgili bir başvuruda AYM ve AİHM'in görevinin savcılarının ve ceza mahkemelerinin yerine geçerek kimin hangi suçu nasıl işlediğini ve ne ceza verilmesi gerektiğini söylemek olmadığını, fakat devletin yükümlülüklerini ihlâl edip etmediğini tespit etmek olduğunu; savcı ve hâkimlerin Anayasa ve Sözleşmede belirlenen insan hakları standartlarına uygun şekilde etkili bir ceza soruşturması yapmaları ve maddi ceza normlarını uygulamaları halinde, devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olacaklarını hatırlatın.

Etkinlik 4 – Olay Kurgulama

Süre 30 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların şüpheli bir ölümü Anayasa ve AİHS standartlarına uygun soruşturma ve maddi ceza hukukunu uygulama becerisi kazanmalarıdır.
- Katılımcılara “*Sayın savcım, yolun kenarında kanlar içinde bir ceset var*” şeklinde bir ihbar cümlesi verilerek bu cümle sunuya yansıtılır. Aşağıdaki sorular grubun tamamına sorularak cevaplar alınır ve tartışılır.
- **SORULAR**
  1. Böyle bir ihbar, neden savcı olarak size yapıldı? Sizden ne yapmanız bekleniyor? Beklentileri karşılama göreviniz var mı? Göreviniz varsa, görevi yerine getirmek için yetkileriniz ve kaynaklarınız var mı?
  2. Cesedin bulunduğu yere gider misiniz? Kimlerle gidersiniz? Ölümün hangi nedenle, ne zaman ve nasıl meydana geldiğini ortaya çıkarmak için hangi delillerin/bulguların kimler tarafından toplanması için hangi talimatları verirsiniz? Böyle bir olayda otopsi yapılmasını gerekli görür müsünüz?
  3. Toplanan delillerin ölümün bir intihar ve kaza olmadığını ama şiddet sonucu meydana geldiğini gösteren bir iddianame taslağı hazırlayabilir misiniz?

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen yaşam, ölüm, kasten öldürme, kanunilik, meşru amaç (istisnalar), gereklilik, vs. kavramlarını tekrar hatırlatın.

Tekrar Güdüleme

- Katılımcıları şu tür bir cümleyle yeniden motive edin:

“Bu modülün amacı, kamu gücünü kullanan idare ve yargı organlarının ulusal mevzuata ve taraf olunan uluslararası sözleşmelere uygun olarak insan haklarına saygılı devlet ilkesini gerçekleştirmelerine katkıda bulunmaktır.”

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duydukları konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- Normatif düzenlemelerdeki kavramlarla ilgili bir soru(n) olup olmadığını sorun, varsa bunları listeleyin.

KAPANIŞ

- Bir sonraki modülde “Yaşam Hakkı Bağlamında Devletin Öldürmeme Yükümlülüğü” konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.

MODÜL 2:

→ Yaşam Hakkı Bağlamında Devletin Öldürmeme
Yükümlülüğü

Süre

→ 90 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar ve Ceza Hâkimleri

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

Devlete öldürmeme yükümlülüğünü yükleyen Anayasa Madde 17 ve AİHS Madde 2 vd. hükümleri özetler.

Kamu görevlilerinin ölümle sonuçlanan eylemlerine ilişkin ceza mevzuatında yer alan esasları sıralar.

Kamu görevlilerine ne tür öldürme olaylarında Türk Ceza Kanununun hangi hükümlerinin uygulanabileceğini sözlü ifade eder.

Türk Ceza Kanunu hükümlerini, Anayasa ve Sözleşmeden doğan devletin öldürmeme yükümlülüğü çerçevesinde yorumlar.

Yorum ve uygulama sırasında Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarına dayanır.

Kapsam

- Bireyin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada şiddet kullanılması sonucu ölümü (gözetim, cezaevinde, tutma merkezinde, askerde, vs.)
- Bireyin gözetiminde tutulduğu sırada kaybedilmesi
- Bireyin kamu görevlileri tarafından etkisizleştirilmeye çalışıldığı sırada şiddet kullanılması sonucu ölümü veya ölümcül güç kullanılması sonucu yaralanması (terör veya yakalama operasyonları, gösteriyi dağıtma, vs.)

Kaynaklar

- **Temel metinler**
- AİHS: Madde 2/1,2
- Anayasa: Madde 17/1,4, Madde 13
- Kamu görevlilerinin bireyi etkisizleştirmeye yönelik kuvvet ve silah kullanma yetkilerini düzenleyen mevzuat hükümleri (PVSK 16 vs.)
- Kamu görevlilerinin öldürme fiillerini cezalandıran TCK hükümleri (Madde 81-85)
- Kamu görevlilerinin öldürme fiillerinde ceza sorumluluğunu kaldıran TCK hükümleri (Madde 24-27, 30)
- **İçtihatlar**
- **Gözaltında şiddet sonucu ölüm**
  - AİHM Kararı: Özcan ve Diğerleri/Türkiye, 18893/05, 20/04/2005
  - AYM Kararı: Makbule Atay, B. No: 2013/8592, 06/01/2016
- **Yakalama amacıyla şiddet sonucu ölüm**
  - AİHM Kararı: Makaratzis/Yunanistan, 50385/99, 20/12/2004
  - AYM Kararı: Nesrin Demir ve Diğerleri, B. No: 2014/5785, 29/09/2016
  - AYM Kararı: Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/07/2014
- **Ağır yaralama**
  - AYM Kararı: Hüseyin Caruş, B. No: 2013/7812, 06/10/2015
- **Terör operasyonunda şiddet sonucu ölüm**
  - AİHM Kararı: McCann ve Diğerleri/Birleşik Krallık, 18981/91, 27/09/1994
  - AYM Kararı: Abdulaziz Şenyit ve Şükriye Şenyit, B. No: 2013/5592, 14/04/2016
- **Dağıtma amacıyla şiddet (gaz fişegi) kullanılması sonucu ölüm**
  - AİHM Kararı: Ataykaya/Türkiye, 50275/08, 22/07/2014
  - AYM Kararı: Turan Uytun ve Kevzer Uytun, B. No: 2013/9461, 15/12/2015

Ekler

- **Ek-1:** Kayıp Kişilerle İlgili Fotoğraf
- **Ek-2:** Anayasa Madde 17/ 4; AİHS Madde 2; TCK Madde 81-85, 87/4, 95/4, 298/4
- **Ek-3-1:** AYM Kararı: İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595, 21.04.2016
- **Ek-3-2:** AİHM Kararı: Makaratzis/Yunanistan, 50385/99, 20/12/2004
- **Ek-4:** Kurgusal Olay Bölümünde (Etkinlik 4) Oluşturulacak Olan Olayın Çıktısı

GİRİŞ

Etkinlik 1 – Dikkat Çekme

Süre 10 dk.

Yöntem: Gösterim, Anlatım, Soru-Yanıt

- Katılımcılara **Ek-1**'de verilen kayıp kişilerle ilgili fotoğrafı veya yaşam hakkıyla ilişkilendirilebilecek başka bir görsel gösterin.
- Katılımcılara, görseldeki kişilerin devletten ne istediklerini ve bu istekleriyle devletin hangi yükümlülüklerini yerine getirmesini beklediklerini sorun. Katılımcıların görüşlerini alın.

Güdüleme

- Bireyin kamu görevlileri tarafından etkisizleştirilmeye çalışıldığı sırada şiddet kullanılması sonucu ölümünün veya ölümcül güç kullanılması sonucu yaralanmasının devletin insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğünü zedeleyeceğini belirtin.

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:

“Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, Türk hukukuna 2012 yılında giren yeni bir hukuki yoldur. Bu hukuk yolu, Anayasa Mahkemesini bir süper temyiz mercii haline getirmemiştir. Bu hukuk yolunun amacı, idarenin ve derece mahkemelerinin, kanunları Anayasaya ve AİHS'e uygun bir şekilde yorumlayıp uygulamalarını sağlamaktır.

Bu nedenle savcı ve hâkimlerin bir olayda kanun hükmünü yaşam hakkıyla ilişkilendirerek uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Aksi bir uygulama, yaşam hakkını ihlâl edebilir.”

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

“Modül tamamlandıktan sonra sizlerden; devlete öldürmeme yükümlülüğünü yükleyen Anayasa Madde 17 ve AİHS Madde 2 vd. hükümlerini özetlemeniz, kamu görevlilerinin ölümle sonuçlanan eylemlerine ilişkin ceza mevzuatında yer alan esasları bilmeniz, kamu görevlilerine ne tür öldürme olaylarında Türk Ceza Kanununun hangi hükümlerinin uygulanabileceğini sözlü ifade etmeniz beklenmektedir. Bununla beraber Türk Ceza Kanunu hükümlerini, Anayasa ve Sözleşmeden doğan devletin öldürmeme yükümlülüğü çerçevesinde yorumlamanız ve yorum ve uygulama sırasında Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarına dayanmanız beklenmektedir.”

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

“Bu hedefleri gerçekleştirmek için kasten öldürme yasağından, ölüme neden olma yasağından, devlet görevlilerinin güç ve silah kullanmalarının kanuni temelinden, Anayasa ve Sözleşmenin hangi hallerde güç ve silah kullanabileceklerini öngördüğünden, güç ve silah kullanmanın ölçülülüğünden söz edeceğiz.”

GELİŞTİRME

Etkinlik 2 – Genel Sorunlar

Süre 10 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcılarının yaşama hakkına ilişkin devletin öldürmeme yükümlülüğünün (negatif yükümlülük) hukuki kaynakları bilmelerini sağlamaktır.
- Katılımcıların önünde **Ek-2**'deki mevzuat hükümlerinin bulunduğundan emin olun. Yaşam hakkına ilişkin Anayasa Madde 17/1, 4 ve AİHS Madde 2/1, 2 hükümlerini okuyun ve aralarındaki ortak ve farklı kavramları tespit edin. Kasten öldürme ile mutlaka gerekli olmayan kuvvet kullanma sonucu ölüm ayırımı yapın.
- Kasten öldürmenin mutlak yasak olduğunu belirtin. Katılımcılardan kamu görevlisinin bireyi kasten öldürdüğü şüphesinin doğabileceği hallerden örnekler vermelerini isteyin.
- Devlet görevlilerinin güç kullanmaları sonucu meydana gelen bir ölümün Anayasa ve Sözleşmeye uygun görülebilmesi için taşıması gereken şartları (kanunilik, meşru amaç, ölçülülük) açıklayın. AYM ve AİHM'in bu şartları yerine getirilip getirilmediğini incelerken dikkate aldıkları faktörlerden (operasyonu planlayan ve kontrol eden üst düzey yetkililer ile silah kullanan görevlilerin tutum ve davranışları) söz edin.
- Katılımcılardan kamu görevlisinin bireye bu şartlar bulunmadığı halde güç kullanması sonucu ölüm şüphesinin doğabileceği hallerden örnekler vermelerini isteyin.

Etkinlik 3 – Pratik Çalışma

Süre 30 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcılarının, kamu görevlilerinin karıştığı bir ölüm olayını Anayasa ve AİHS standartlarına uygun bir biçimde sorguşturmaları ve ortaya çıkan maddi gerçeğe ceza kanunu hükümlerini uygulama becerilerini geliştirmeleridir.
  - Katılımcıları iki gruba ayırın. Birinci gruba önceden çoğalttığınız **Ek 3-1**'deki *İpek Deniz ve Diğerleri* kararını, ikinci gruba **Ek 3-2**'deki *Makaratzis/Yunanistan* kararını dağıtın. Gruplara şu yönergeleri verin: 10 dakikada kararları okumaları ve aşağıdaki soruları önce kendi aralarında tartışmaları ve grup sözcüsü belirlemeleri istenecektir. Daha sonra her bir grup tüm katılımcılar önünde 10 dakikada olayı özetleyip sorulara yanıt verecektir. Son 10 dakikada devletin öldürmeme yükümlülüğünün daha iyi yerine getirilmesi için adli makamların neler yapmaları ve yapmamaları gerektiği tartışılacaktır.
  - İlk olarak somut olayda ölümün ne şekilde meydana geldiği sorusuna cevap vermeleri istenir.
  - İkinci olarak, ölümün meydana geliş şeklinin açıklanması konusunda ispat yükünün hangi halde hangi tarafa (başvurucuya/devlete) düştüğü sorusuna değişik alternatifler dikkate alınarak cevap verilmesi istenir.

- Üçüncü olarak, olayda öldürmeme yükümlülüğü kapsamında güç kullanım şartlarının oluşup oluşmadığı, oluşmuşsa kullanılan gücün ölçülü olup olmadığı sorusuna cevap vermeleri istenir.
- Dördüncü olarak, ölümün meydana gelmesinde devletin öldürmeme yükümlülüğünü ihlâl edip etmediği sorusuna cevap vermeleri ve gerekçe göstermeleri istenir.

- Katılımcılara, kamu görevlilerinin karıştıkları şüpheli bir ölüm olayı ile ilgili bir başvuruda AYM ve İHAM'ın görevinin savcılar ve ceza mahkemelerinin yerine geçerek kimin hangi suçu nasıl işlediğini ve ne ceza verilmesi gerektiğini söylemek olmadığını, fakat devletin yükümlülüklerini ihlâl edip etmediğinin tespit etmek olduğunu; savcı ve hâkimlerin Anayasa ve Sözleşmede belirlenen insan hakları standartlarına uygun şekilde etkili ceza soruşturması yapmaları ve maddi ceza normlarını uygulamaları halinde, devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olacaklarını hatırlatın.

Etkinlik 4 – Olay Kurgulama

Süre 25 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların kamu görevlilerinin karıştığı bir ölüm olayında Anayasa ve AİHS standartlarına uygun soruşturma yapma ve maddi ceza hukukunu uygulama becerisi kazanmalarınıdır.
- Katılımcıları üç gruba ayırın ve şu bilgilendirmeyi yapın: Birinci gruba bir ölüm ihbarı cümlesi verilecek ve bu cümleden yola çıkarak olay yazmaları istenecek; ikinci gruptan, birinci grubun kurguladığı olayın gerçekliğini kanıtlayacak nitelikteki delilleri toplamaları istenecek; üçüncü gruptan toplanan delillere göre bir iddianame hazırlamaları istenecek. Her bir gruba 10 dakika verileceğini belirtin. İkinci ve üçüncü grubu salondan çıkarın.
- Birinci gruba bir ölüm ihbarı cümlesi verin. Örneğin, *“Sayın savcım, ard arda patlayan gaz fişekleri ve gaz bombalarının oluşturduğu yoğun gaz bulutunun içinden çıkmak için sokak aralarına doğru koşuyorduk. Bir kaç metre önümde sağ tarafımda koşan Ahmet’in birden sendeleyip düştüğünü gördüm, ama duramadım ve koşmaya devam ettim, daha sonra Ahmet’in öldüğünü öğrendim.”* Başka herhangi bir bilgi vermeyin. Birinci gruptan, bu ihbar cümlesinden yola çıkarak 10 dakika içinde ölümün nerede, ne zaman, nasıl, neden meydana geldiğini ve kimin tarafından ölüme sebebiyet verildiğini en fazla 5-6 kısa cümlede kronolojik olarak anlatan tutarlı bir olay kurgulamalarını ve olayı salondaki bilgisayarda yazarak perdeye yansıtılmalarını isteyin.
- İkinci gruptan, 10 dakika içinde perdedeki olayı okuyup kurgulanan olayın altına bu olayın gerçekliğinin kanıtlanması için toplanması gereken delilleri (gerekirse açıklayıcı notlarla birlikte) alta yazmalarını isteyin.
- Üçüncü gruptan, 10 dakika içinde perdede yansıtılan delillere uygun olarak 6-7 kısa cümleden oluşan bir iddianame yazmalarını isteyin.
- Olay kurgusu, deliller ve iddianameden oluşan muhtemelen bir sayfalık yazının çıktısını alın, çoğaltın ve katılımcılara dağıtın. Katılımcılardan soruşturmadaki eksiklikleri düşünmelerini isteyin. Bu tür bir olayı daha iyi anlamak için AİHM’in şu kararına bakmalarını tavsiye edin: *Ataykaya/ Türkiye, 50275/08, 22/07/2014.*

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen kasten öldürme, ölüme neden olma, kullanılan gücün kanuniliği, meşru amacı, orantılılığı kavramlarını tekrar hatırlatın.

Tekrar Güdüleme

- Katılımcılardan şu konuyu düşüncelerini isteyin:
“Bireyin gözaltında tutulduğu sırada kaybedilmesi sizi ve yargı sürecini nasıl etkiler?”

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duydukları konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- AİHS, Anayasa, kanunlarda ve içtihatlarda yaşama hakkının korunmasını zorlaştıran sorunlar bulunup bulunmadığını sorun, varsa bunları listeleyin.
- **Devlet görevlilerinin öldürdüğü veya ölüme neden olduğu bir olayda, maddi hukuk hükümlerinin Anayasa ve AİHS’in yaşam hakkıyla ilgili genel ilkeleri gözden kaçırılmadan uygulanması gerektiğini vurgulayın.**

KAPANIŞ

- Bir sonraki modülde “Yaşam Hakkı Bağlamında Devletin Yaşamı Koruma Yükümlülüğü” konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.

MODÜL 3:

→ Yaşam Hakkı Bağlamında Devletin Yaşamı
Koruma Yükümlülüğü

Süre

→ 90 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar ve Ceza Hâkimleri

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

Devlete yaşamı koruma yükümlülüğü yükleyen Anayasa Madde 17 ve AİHS Madde 2 hükümlerini özetler.

Devletin yaşamı koruma yükümlülüğünü yerine getirmek için oluşturduğu mevzuatı ana hatlarıyla özetler.

Kamu görevlilerine yaşamı korumamaları halinde ceza mevzuatı kapsamında ne tür yaptırımların uygulanabileceğini yorumlar.

Yorum ve uygulama sırasında Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarına dayanır.

Kapsam

- Devletin bireyi intihara karşı korumaması sonucu ölüm (gözaltında, cezaevinde, askerde, vs.)
- Devletin bireyi üçüncü kişinin şiddet eylemine karşı korumaması sonucu ölüm (aile içi şiddet, etnik veya dinsel toplu saldırı, terör saldırısı, tanığın öldürülmesi, vs.)
- Devletin bireyi tehlikeli faaliyetlerden doğan risklere karşı korumaması sonucu ölüm (elektrik akımına kapılma, iş kazası, meslek hastalığı, trafik kazası, çukura düşme, vs.)
- Devletin bireyi doğal felaketlerden korumaması sonucu ölüm (deprem, sel, yangın, heyelan vs.)
- Devletin bireyi sağlık hizmetinden doğan sorunlara karşı korumaması sonucu ölüm (tıbbi hata, askerde nedeni belirlenemeyen ölüm vs.)

Kaynaklar

- **Temel metinler**
  - AİHS: Madde 1, 2/1
  - Anayasa: Madde 5, 13, 17/1
  - Cezaevinde veya askerde intihar riskine karşı idareye bireyin ruh sağlığını koruma yükümlülüğünü öngören hükümler
  - Aile içi şiddete karşı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkında 6284 sayılı Kanun
  - Terör eylemlerine karşı bireyi ve toplumu korumayı amaçlayan hükümler
  - Tehlikeli faaliyetlerden doğan risklere karşı bireyi korumayı amaçlayan hükümler
- **İçtihatlar**
  - **Cezaevinde/askerde intihar**
    - AİHM Kararı: Coşelav/Türkiye, 1413/07, 09/10/2012
    - AYM Kararı: Abdullah Doğan ve Meryem Doğan, B. No: 2014/129, 29/09/2016
    - AYM Kararı: Nejla Özer ve Müslim Özer, B. No: 2013/3782, 21/04/2016
  - **Üçüncü kişinin şiddeti sonucu ölüm**
    - AİHM Kararı: Civek/Türkiye, 55354/11, 23/02/2016
    - AİHM Kararı: Ercan Bozkurt/Türkiye, B. No: 20620/10, 23/06/2015
    - AYM Kararı: Serap Keskin, B. No: 2013/1815, 16/04/2015
    - AYM Kararı: Sadıka Şeker, B. No: 2013/1948, 23/01/2014
  - **Tehlikeli faaliyet sonucu ölüm**
    - AİHM Kararı: Cevrioğlu/Türkiye, 69546/12, 04/10/2016
    - AYM Kararı: Yüksel Yiğit, B. No: 2013/3050, 10/03/2016
    - AİHM Kararı: Öneriyıldız/Türkiye, 48939/99, 30/11/2014
  - **Sağlık hizmeti sırasında ölüm**
    - AİHM Kararı: Mehmet Şentürk ve Bekir Şentürk/Türkiye, 13423/09, 09/04/2013
  - **Cezaevinde sağlık hizmeti**
    - AİHM Kararı: Neslihan Olsoy/Türkiye, 75468/10, 26/05/2015
    - AYM Kararı: Selahatdin Akgüre, B. No: 2013/2515, 20/11/2014

Ekler

- **Ek-1:** Ayşe Paşalı Olayı ile İlgili Görsel:
http://haber.sol.org.tr/sites/default/files/styles/newsimagestyle_615x410/public/images/aye_paal501_0.jpg?itok=YwzafBoc
- **Ek-2:** Anayasa Madde 5, 17/1; Sözleşme Madde 1, 2; TCK Hükümleri
- **Ek-3-1:** AİHM Kararı: Civek/Türkiye, 55354/11, 23/02/2016
- **Ek-3-2:** AİHM Kararı: Ercan Bozkurt/Türkiye, B. No: 20620/10, 23/06/2015
- **Ek-4:** Kurgusal Olay Bölümünde (Etkinlik 4) Oluşturulacak Olayın Çıktısı

GİRİŞ

Dikkat Çekme

Yöntem: Gösterim, Anlatım, Soru-Yanıt

- Katılımcılara **Ek-1**'de linki verilen "Ayşe Paşalı ile ilgili" fotoğrafı veya yaşam hakkıyla ilişkilendirilebilecek başka bir görsel gösterin.
- Katılımcılara, fotoğrafta Ayşe Paşalı'nın devletten ne istediğini ve bu isteği ile devletin hangi yükümlülüklerini yerine getirmesini beklediği sorun. Katılımcıların görüşlerini alın.

Güdüleme

- Yaşamı koruma yükümlülüğü, devletin ve kamu görevlilerinin neler yapmasını gerektirir?

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:

"Savcı ve hâkimlerin bir olayda kanun hükmünü yaşam hakkıyla ilişkilendirerek uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Aksi bir uygulama, yaşam hakkını ihlâl edebilir. Bu çerçevede devletin yaşamı koruma yükümlülüğü en az öldürmeme yükümlülüğü kadar önemlidir."

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

"Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

yaşam hakkı konusunda Anayasa ve AİHS'ten doğan devletin yaşamı koruma yükümlülüğünü bütün unsurlarıyla bilmeniz,

hangi yasa hükümlerinin devletin yaşamı koruma yükümlülüğünü gerçekleştirmek için kullanılması gerektiğini değerlendirmeniz,

bu konuda AYM ve AİHM kararlarının olaylar kısmını okuduğunuzda, Anayasa veya AİHS'in ihlâl edilmediğini öngörebilmeniz,

böylece önünüze gelen devletin yaşamı korumadığı iddiasını içeren bir ölüm olayının soruşturulması ve kovuşturulması sırasında, Anayasa ve AİHS ihlâlüne yol açmamak için konuyla ilgili AYM'nin ve AİHM'in kararlarını araştırmanız, elinizdeki olaya uygulanabilecek benzer bir kararı bulmanız ve kararlarınızda bunlara doğru bir şekilde atıfta bulunabilmeniz beklenmektedir."

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

"Bu hedefleri gerçekleştirmek için devletin hangi alanlarda yaşamı korumak için mevzuat koyma ve tedbir alma yükümlülüklerinin bulunduğundan, kamu görevlilerinin taksir veya ihmâl suretiyle ölümüne neden olmaları halinde uygulanabilecek hükümlerden söz edeceğiz. Bu hükümler nasıl yorumlanırsa Anayasa ve AİHS'e uygun sonuçlar doğurabileceğini tartışacağız."

GELİŞTİRME

Etkinlik 2 – Genel Sorunlar

Süre 10 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların yaşama hakkına ilişkin devletin yükümlülüklerinin hukuki kaynaklarını bilmelerini sağlamaktır.
- Katılımcıların önünde **Ek-2**'deki mevzuat hükümlerinin bulunduğundan emin olun. Yaşam hakkına ilişkin (Anayasa Madde 5, 17/1,4 ve AİHS Madde 1, 2/1,2) hükümleri okuyun ve devlete yaşamı koruma yükümlülüğü getiren hükümlerin ortak ve farklı noktalarını tespit edin.
- Şüpheli bir ölüm olayında devletin yaşamı koruma yükümlülüğünü ihlâl etmemesi için yerine getirmesi gereken şartları (uygun bir hukuki mevzuat oluşturma, ölüm riskinden haberdar olma ve önleme yetkilerini kullanma) açıklayın.
- Katılımcılardan bu şartların yerine getirilmemesi sonucu meydana gelebilecek ölüm hallerinden örnekler vermelerini isteyin.

Etkinlik 3 – Pratik Çalışma

Süre 35 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcılarının, doğal olmayan şüpheli bir ölüm olayında devletin yaşamı koruma yükümlülüğünü etkili bir şekilde yerine getirip getirmediğini tespit edebilme, yaşamı koruma yetkilerini gereği gibi kullanmayan görevlilere ceza mevzuatı hükümlerini uygulama becerilerini geliştirmeleridir.
- Katılımcıları iki gruba ayırın. Birinci gruba önceden çoğalttığınız **Ek 3-1**'deki *Civek/Türkiye* kararını, ikinci gruba **Ek 3-2**'deki *Ercan Bozkurt/Türkiye* kararını dağıtın. Gruplara şu yönergeleri verin: i) 10 dakikalık süre içinde size verilen olayı okuyun ve Anayasa ve Sözleşme ihlâli olup olmadığını, varsa hangi şart yönünden ihlâl bulunduğunu grup içinde tartışın. Grup sözcüsü seçin; ii) 10 dakika sonra, ilk gruba olayı özetlemesi için 5 dakikalık süre verilecek; iii) Birinci grubun sunumunu dinleyen ikinci grup üyeleri, 5 dakika içinde olayda ihlâl bulunup bulunmadığını, varsa hangi şart yönünden ihlâl bulunduğuna ilişkin görüşlerini açıklayacaklar ve birinci grup bu görüşlere yanıt verecek; iv) Daha sonra ikinci grup 5 dakika içinde sunum yapacak, 5 dakika birinci grubun görüşleri dinlenecek ve daha sonra ikinci grup görüşlere yanıt verecek.
- Katılımcılara, şüpheli bir ölüm olayı ile ilgili bir başvuruda AYM ve AİHM'in görevinin savcılarının ve ceza mahkemelerinin yerine geçerek kimin hangi suçu nasıl işlediğini ve ne ceza verilmesi gerektiğini söylemek olmadığını, fakat devletin yükümlülüklerini ihlâl edip etmediğini tespit etmek olduğunu; savcı ve hâkimlerin Anayasa ve Sözleşmede belirlenen insan hakları standartlarına uygun şekilde etkili ceza soruşturması yapmaları ve maddi ceza normlarını uygulamaları halinde, devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olacaklarını hatırlatın.

Etkinlik 4 – Olay Kurgulama

Süre 25 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların şüpheli bir ölüm olayında Anayasa ve AİHS standartlarına uygun soruşturma yapma ve maddi ceza hukukunu uygulama becerilerini geliştirmeleridir.
- Katılımcıları üç gruba ayırın ve şu bilgilendirmeyi yapın: Birinci gruba bir ölüm ihbarı cümlesi verilecek ve bu cümleden yola çıkarak olay yazmaları istenecek; ikinci gruptan, birinci grubun kurguladığı olayın gerçekliğini kanıtlayacak nitelikteki delilleri toplamaları istenecek; üçüncü gruptan toplanan delillere göre bir iddianame hazırlamaları istenecek. Her bir gruba 10 dakika verileceğini belirtin. İkinci ve üçüncü grubu salondan çıkarın.
- Birinci gruba bir ölüm ihbarı cümlesi verin. Örneğin, *“Sayın savcım, komşum Halime Hanım gecekondularının terasında çamaşır asıyordu, iki lafladık, sonra ben içeriye girdim, birden bir ses duydum. O anda Halime Hanım ölmüş.”* Başka herhangi bir bilgi vermeyin. Birinci gruptan, bu ihbar cümlesinden yola çıkarak 10 dakika içinde ölümün nerede, ne zaman, nasıl, neden meydana geldiğini ve kimin tarafından ölüme sebebiyet verildiğini en fazla 5-6 kısa cümlede kronolojik olarak anlatan tutarlı bir olay kurgulamalarını ve olayı salondaki bilgisayarda yazarak perdeye yansıtılmalarını isteyin.
- İkinci gruptan, 10 dakika içinde perdedeki olayı okuyup kurgulanan olayın altına bu olayın gerçekliğinin kanıtlanması için toplanması gereken delilleri (gerekirse açıklayıcı notlarla birlikte) alt alta yazmalarını isteyin.
- Üçüncü gruptan 10 dakika içinde perdede yansıtılan delillere uygun nitelikte 6-7 kısa cümlede bir iddianame yazmalarını isteyin.
- Olay kurgusu, deliller ve iddianameden oluşan muhtemelen bir sayfalık yazının çıktısını alın, çoğaltın ve katılımcılara dağıtın. Katılımcılardan soruşturmadaki eksiklikleri düşünmelerini isteyin. Bu tür bir olayı daha iyi anlamak için AİHM’in şu kararına bakmalarını tavsiye edin. *Öneriyıldız/Türkiye, 48939/99, 30/11/2004*

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen yaşamı koruma yükümlülüğü, koruma için etkili bir hukuki düzenlemenin bulunup bulunmadığı, devletin yaşama karşı riski bilmesi, riskin gerçekleşmesini önlemek için elindeki tüm yetkileri kullanması kavramlarını tekrar hatırlatın.

Tekrar Güdüleme

- Katılımcıları şu tür bir cümleyle yeniden motive edin:

“Bu modülün amacı, kamu gücünü kullanan idare ve yargı organlarının ulusal mevzuata ve taraf olunan uluslararası sözleşmelere uygun olarak insan haklarına saygılı devlet ilkesini gerçekleştirmelerine katkıda bulunmaktır.”

Katılımcılardan şu soruyu düşünmelerini isteyin:

“Devletin bireyi intihara, üçüncü kişinin şiddet eylemine, tehlikeli faaliyetlerden doğan risklere, felaketlere ve sağlık hizmetinden doğan sorunlara karşı korumaması sonucu oluşan ölüm olaylarının nasıl bir durum oluşturabileceğini düşünün.”

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duydukları konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- AİHS, Anayasa, kanunlarda ve içtihatlarda yaşama hakkının korunmasını zorlaştıran sorunlar bulunup bulunmadığını sorun, varsa bunları listeleyin.
- **Kamu görevlilerinin ihmali veya taksiri sonucu meydana gelen bir ölüm olayında, maddi hukuk hükümlerinin Anayasa ve AİHS'in yaşam hakkıyla ilgili genel ilkeleri gözden kaçırılmadan uygulanması gerektiğini vurgulayın.**

KAPANIŞ

- Bir sonraki modülde “Yaşam Hakkı Bağlamında Devletin Ölümü Soruşturma Yükümlülüğü” konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.

MODÜL 4:

→ Yaşam Hakkı Bağlamında Devletin Ölümü
Soruşturma Yükümlülüğü

Süre

→ 90 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar ve Ceza Hâkimleri

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

Devletin doğal olmayan ölümü soruşturma yükümlülüğünü yükleyen Anayasa Madde 5, 17 ve AİHS Madde 1, 2 hükümlerini özetler.

Devletin ölümü soruşturma yükümlülüğünü yerine getirmek için oluşturduğu maddi hukuk ve usûl hukuku hükümlerini sıralar.

Devletin ölümü etkili soruşturma yükümlülüğünü yerine getirmesi için savcıların ve hâkimlerin mevzuat hükümlerini soruşturma ilkeleri ışığında yorumlar.

Yorum ve uygulama sırasında Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarına dayanır.

Kapsam

- Doğal olmayan (şüpheli) ölümü soruşturmanın amacı (maddi gerçeğin ortaya çıkarılması, sorumluların tespiti ve cezalandırılmaları, ölenin yakınlarına giderim sağlanması)
- Soruşturma ilkeleri
  - Soruşturmaya re'sen başlama,
  - Bağımsız ve tarafsız soruşturma,
  - Yeterli soruşturma (tüm delilleri toplama),
  - Makul bir özen ve hızla yürütme,
  - Mağdur yakınlarının katılımını sağlama ve kamuoyuna açıklama,
  - Caydırıcı sonuçlara ulaşma (cezasızlık).

Kaynaklar

- **Temel metinler**
  - AİHS: Madde 1, 2
  - Anayasa: Madde 5, 17
  - Ölümün soruşturulmasıyla ilgili Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri ve ilgili diğer usûl mevzuatı
- **İçtihatlar**
  - **Resen başlatma**
    - AİHM Kararı: Aktaş/Türkiye, 24351/94, 24/04/2003
    - AYM Kararı: Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/03/2016
  - **Bağımsız ve tarafsız soruşturma**
    - AİHM Kararı: Özcan ve Diğerleri/Türkiye, 18893/05, 20/04/2005
    - AYM Kararı: İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/04/2016
  - **Yeterli soruşturma (delillerin toplanması)**
    - AİHM Kararı: Toptaniş/Türkiye, 61170/09, 30/08/2016
    - AYM Kararı: Fahriye Erkek ve Diğerleri, B. No: 2013/4668, 16/09/2015
  - **Makul özen ve hızla soruşturma**
    - AİHM Kararı: Mocanu ve Diğerleri, B. No: 10865/07, 17/09/2014
    - AYM Kararı: Maşallah Güzelsoy, B. No: 2014/14583, 18/05/2016
    - AYM Kararı: Makbule Talay, B. No: 2013/8592, 06/01/2016
  - **Mağdurların soruşturmaya katılımı**
    - AİHM Kararı: Dink/Türkiye, 2668/07, 14/09/2010
    - AYM Kararı: Hadra Akgül ve Diğerleri, B. No: 2014/867, 24/03/2016
  - **Cezasızlık sorunu (TCK 27/2 Uygulaması)**
    - *TCK 27/2 uygulaması*, AİHM Kararı: Aydan/Türkiye, 16281/10, 12/03/2013
    - *Takdiri indirimi*, af, AİHM Kararı: Ali ve Ayşe Duran/Türkiye, 42942/02, 08/04/2008
    - *Haksız tahrik indirimi*, AYM Kararı: Sadıka Şeker, B. No: 2013/1948, 23/01/2014
    - HAGB, AİHM Kararı: *Kasap ve Diğerleri*, 8556/10, 14/10/2014
    - HAGB, AYM Kararı: Yunus Kalkan, B. No: 2013/4383, 18/02/2016
    - *Zamanaşımı* AYM Kararı: Birsen Gülünay, B. No: 2013/2640, 21/04/2016
    - AİHM Kararı: Hugh Jordan/Birleşik Krallık, 24746/94, 04/05/2001
    - AYM Kararı: İsak Tepe, B. No: 2014/4038, 16/06/2016
    - AYM Kararı: Serap Keskin, B. No: 2013/1815, 16/04/2015

Ekler

- **Ek-1:** “Bir Zamanlar Anadolu’da” Filminden Otopsi Bölümü (2: 13: 49 – 2: 32: 01)
- **Ek-2:** Ölümün Soruşturulmasıyla İlgili CMK Hükümleri ve PVSK Hükümleri
- **Ek-3-1:** AYM Kararı: Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/03/2016
- **Ek-3-2:** AYM Kararı: İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/04/2016
- **Ek-3-3:** AİHM Kararı: Kasap ve Diğerleri, 8556/10, 14/10/2014

GİRİŞ

Dikkat Çekme

Yöntem: Gösterim, Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Katılımcılara **Ek-1**'de linki verilen "Bir Zamanlar Anadolu'da" filminin otopsi bölümünü gösterin. (2: 13: 49-2: 32: 01)
- Katılımcılara, soruşturmanın otopsi aşamasıyla ilgili ne gibi kusurlar tespit ettiklerini sorun. Katılımcıların görüşlerini alın.

Güdüleme

- Eğer devlet ölümü soruşturmaz ise ne gibi sıkıntılar yaşayabiliriz? Bunu kurgulayan bir durum yaratabilir misiniz?

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:

"Anımsanacak olursa bir önceki modülde devletin yaşamı koruma yükümlülüğünü ele almıştık. Bu bağlamda devletin yaşamı koruma yanında ölümü soruşturma yükümlülüğü de vardır."

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

"Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

yaşam hakkı konusunda Anayasa ve AİHS'ten doğan devletin ölümü soruşturma yükümlülüğünü bütün unsurlarıyla bilmeniz, hangi yasa hükümlerinin devletin ölümü soruşturma yükümlülüğünü gerçekleştirmek için kullanılması gerektiğini değerlendirmeniz,

bu konuda AYM ve AİHM kararlarının olaylar kısmını okuduğunuzda, Anayasa veya AİHS'in ihlâl edilip edilmediğini öngörebilmeniz,

böylece önünüze gelen devletin etkili soruşturmadığı iddiasını içeren bir ölüm olayının soruşturulması ve kovuşturulması sırasında, Anayasa ve AİHS ihlâlüne yol açmamak için konuyla ilgili AYM'nin ve AİHM'in kararlarını araştırmanız, elinizdeki olaya uygulanabilecek benzer bir kararı bulmanız ve kararlarınızda bunlara doğru bir şekilde atıfta bulunabilmeniz beklenmektedir."

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

"Bu hedefleri gerçekleştirmek için devletin ölümü soruşturma yükümlülüğünün amacından, ilkelerinden ve sonuçlarından ayrıntılı bir şekilde söz edeceğiz."

Soruşturma ve kovuşturmayı düzenleyen ulusal mevzuat hükümleri nasıl yorumlanırsa Anayasa ve AİHS'e uygun sonuçlar doğurabileceğini tartışacağız."

GELİŞTİRME

Etkinlik 2 – Genel Sorunlar

Süre 10 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Yaşam hakkına ilişkin (Anayasa Madde 17/1 ve AİHS Madde 1, 2/1) hükümleri okuyun ve devlete doğal olmayan bir ölümü soruşturma yükümlülüğü getiren hükümlerin ortak ve farklı noktalarını tespit edin. Ayrıca PVSK ile CMK'nun soruşturma göreviyle ilgili hükümlerini göz önünde bulundurun.
- Devletin ölümü soruşturma yükümlülüğünün amacını, ilkeleri ve sonuçlarını anlatın. Anayasa ve Sözleşmeye göre soruşturma kavramının, ceza muhakemesinin hem soruşturma ve hem de kovuşturma aşamalarını kapsadığını; soruşturma makamlarının görevinin i) maddi gerçeğin ortaya çıkarılması; ii) failerin belirlenmesi ve cezalandırılması; iii) ölenin yakınlarına uygun bir giderim sağlanması olduğunu açıklayın.
- Soruşturma makamlarının bu görevleri yerine getirirken, i) açık ve yazılı bir şikâyet olmasa da şüpheli ölümü re'sen soruşturmakla yükümlü olduklarını; ii) ölüm olayına karışmış olabilecek kişilerden bağımsız ve tarafsız bir soruşturma yapmaları gerektiğini; iii) olayı aydınlatacak tüm delillerin toplanması anlamında yeterli bir soruşturma yapmaları gerektiğini; iv) delillerin kaybolmaması ve zamanaşımının doğmaması için makul bir özen ve hızla soruşturma yapmaları gerektiğini; v) ölenin yakınlarının soruşturmaya dahil edilmeleri ve sonuçlarının kamuoyuna açıklanması gerektiğini; vi) mahkemelerin yetkilerini suçun ağırlığı ile orantılı bir ceza vermeleri yönünde kullanmaları ve suçun cezasız kalmaması için yetkilerini kullanmaları gerektiğini anlatın.
- Farklı ölüm hallerinde soruşturma yükümlülüğünün nasıl farklılaştığını tartışın.

Etkinlik 3 – Pratik Çalışma

Süre 50 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların, doğal olmayan şüpheli bir ölüm olayında devletin soruşturma yükümlülüğünü etkili bir şekilde yerine getirip getirmediğini tespit edebilme, soruşturma yetkilerini Anayasa ve Sözleşme standartlarına uygun bir şekilde kullanma becerilerini geliştirmeleridir.
- Katılımcıları üç gruba ayırın. Birinci gruba önceden çoğalttığınız **Ek 3-1**'deki *Zeki Güngör* kararını, ikinci gruba **Ek 3-2**'deki *İpek Deniz ve Diğerleri* kararını, üçüncü gruba **Ek 3-3**'teki *Kasap ve Diğerleri* kararını dağıtın. Gruplara şu yönergeleri verin: i) 10 dakikalık süre içinde size verilen olayı okuyun ve soruşturma yükümlülüğü ihlâli bulunup bulunmadığını, varsa hangi ilke yönünden ihlâl bulunduğunu grup içinde tartışın. Grup sözcüsü seçin; ii) 10 dakika sonra, her bir gruba okudukları olayı özetleyerek sunmaları ve vardıkları sonucu açıklamaları için 5 dakikalık süre verilecek; iii) Her bir grup 5 dakika sunum yaptıktan sonra diğer katılımcıların görüşlerini bildirmeleri için 5 dakika süre verilecek.

- Katılımcılara, şüpheli bir ölüm olayı ile ilgili bir başvuruda AYM ve AİHM'in görevinin savcıların ve ceza mahkemelerinin yerine geçerek kimin hangi suçu nasıl işlediğini ve ne ceza verilmesi gerektiğini söylemek olmadığını, fakat devletin yükümlülüklerini ihlâl edip etmediğini tespit etmek olduğunu; savcı ve hâkimlerin Anayasa ve Sözleşmede belirlenen insan hakları standartlarına uygun şekilde etkili ceza soruşturması yapmaları ve maddi ceza normlarını uygulamaları halinde, devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olacaklarını hatırlatın.

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen kavramları (ölümü soruşturma yükümlülüğü, soruşturmanın amacı, soruşturma ilkeleri, soruşturmanın niteliği) tekrar hatırlatın.

Tekrar Güdüleme

- *"Bu modülün amacı devletin ölümü soruşturma yükümlülüğü bağlamında kamu gücünü kullanan idare ve yargı organlarının ulusal mevzuata ve taraf olunan uluslararası sözleşmelere uygun olarak insan haklarına saygılı devlet ilkesini gerçekleştirmelerine katkıda bulunmaktır."*

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duydukları konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- AİHS, Anayasa, kanunlarda ve içtihatlarda ölümü soruşturmayı zorlaştıran sorunlar bulunup bulunmadığını sorun, varsa bunları listeleyin.

Bir ölüm olayının soruşturma ilkeleri gözden kaçırılmadan soruşturulmasının önemi vurgulayın.

KAPANIŞ

- Bir sonraki modülde *"İşkence Yasağına İlişkin Genel Sorunlar"* konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.

MODÜL 5:

 İşkence Yasağına İlişkin Genel Sorunlar

Süre

→ 90 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar ve Ceza Hâkimleri

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

İşkence yasağını düzenleyen Anayasa 17/1,3 ve AİHS 3 vd. hükümlerini analiz eder ve maddi ve manevi varlığın korunması hakkı bakımından doğan devletin işkence ve kötü muamele yapmama, işkence ve kötü muameleye karşı koruma ve işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüklerini özetler.

Kişinin bedensel, ruhsal, cinsel dokunulmazlığına karşı eylemlerde bulunmayı ve kişiyi bu eylemlere karşı korumamayı suç sayan ceza mevzuatını özetler.

İşkence yasağına ilişkin ceza mevzuatı hükümlerini devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlükleri çerçevesinde yorumlar.

Yorum ve uygulama sırasında Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarına dayanır.

Kapsam

- Devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğü (i- bireyin gözaltında, cezaevinde, tutma merkezinde, askerde, vs. devletin kontrolü altında bulunduğu sırada kamu görevlilerinin şiddeti sonucu yaralanması; ii- bireyin terör operasyonu, yakalama operasyonu, gösteriyi dağıtma operasyonu gerekçesiyle devlet tarafından kontrol altına alınmaya/etkisizleştirilmeye çalışıldığı sırada kamu görevlilerinin güç veya silah kullanmaları sonucu yaralanması; iii- öldürülebileceği veya kötü muamele görebileceği ülkeye geri gönderilmesine veya sınır dışı edilmesine karar verilmesi nedeniyle bireyin acı ve ıstırap duyması)
- Devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü (i- devletin aile içi şiddet, bombalı veya silahlı saldırı gibi üçüncü kişinin tehdit ve şiddetine karşı korumaması sonucu bireyin yaralanması; ii- gözaltında, cezaevinde, geri gönderme merkezlerinde vs. tutma koşulları nedeniyle bireyin ıstırap duyması; iii- devletin güvenlik, enerji, sanayi, maden, ulaşım, inşaat gibi

tehlikeli faaliyetlerden doğan risklere karşı korumaması sonucu bireyin yaralanması; iv- devletin bireye yeterli ve gereği gibi sağlık hizmeti sağlamaması sonucu yaralanması)

- Devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü (adli makamların kişinin maddi ve manevi bütünlüğünü zedeleyen bir olay ihbarını aldıktan sonra i- maddi gerçeği ortaya çıkarabilecek, ii- sorumluların belirlenmesine ve cezalandırılmalarına yol açabilecek ve iii- mağdurlara giderim sağlayabilecek nitelikte soruşturma ve yargılama yapma görevlerini yerine getirmek için sahip oldukları yetkiler ve bu yetkileri kullanmaları)

Kaynaklar

– Temel metinler

- AİHS: Madde 3
- Anayasa: Madde 17/1,3
- Kolluğun zor ve silah kullanma yetkisini düzenleyen mevzuat hükümleri (PVSK. Madde 16 gibi)
- Kamu görevlilerinin işkence ve yaralama fiillerini suç olarak düzenleyen TCK hükümleri (TCK 86, 94, 256 vd.)
- Bireyin bedensel, ruhsal ve cinsel dokunulmazlığının üçüncü kişinin şiddetine karşı korunması için idari ve adli makamların görev ve yetkilerini düzenleyen mevzuat hükümleri
- Bireyin maddi ve manevi bütünlüğünün tehlikeli faaliyetlere karşı korunması için idari ve adli makamların görev ve yetkilerini düzenleyen mevzuat hükümleri
- Bireyin maddi ve manevi bütünlüğünün sağlık hizmetleri sırasında zarar görmesine karşı korunması için idari ve adli makamların görev ve yetkilerini düzenleyen mevzuat hükümleri
- Bedensel, ruhsal, cinsel dokunulmazlığa karşı fiillerin soruşturulmasına ve yargılanmasına ilişkin mevzuat hükümleri (CMK hükümleri)

– İçtihatlar

➤ AYM Kararları

- Deniz Yazıcı, B. No: 2013/4551, 10/12/2014

➤ AİHM Kararları

- Salman/Türkiye, B. No: 21986/93, 27/06/2000
- Gafgen/Almanya, B. No: 22978/05, 01/06/2010

Ekler

- **Ek-1:** "Pardon" Filminden (Yön. Mert Baykal) Bir Bölüm (00:09:10-00:17:10)
- **Ek-2:** Anayasa Madde 17/3, Sözleşme Madde 3, TCK 86, 94, 256 vd. , PVSK, Madde 16
- **Ek-3:** AİHM Kararı: Labita/İtalya, 26772/95, 06/04/2000
- **Ek-4:** Kurgusal Olay Bölümünde (Etkinlik 4) Oluşturulacak Kurgusal Olayın Çıktısı

GİRİŞ

Dikkat Çekme

Yöntem: Gösterim, Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların bir işkence veya kötü muamele olayını, devletin işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin yükümlülükleri ile ilişkilendirebilmelerini sağlamaktır.
- Katılımcılara **Ek-1**'de linki verilen "Pardon" filminden (00.09.10-00.17.10) bölüm izletin veya işkence ve kötü muamele ile ilişkilendirilebilecek başka bir görsel gösterin.
- Görsel ile ilgili katılımcıların görüşlerini alın. Görsele konu olan olaylarda devletin ne tür bir muamelede bulunduğunu ve bu muamelelerin devletin hangi yükümlülüğünü ihlâl etmiş olabileceğini tartışın.

Güdüleme

- Burada yapılacak çalışmaların, bir ceza hukuku veya medeni hukuk veya idare hukuku uygulaması olmadığını, ancak yaşam hakkı gibi işkence yasağına ilişkin genel sorunlardaki ulusal mevzuat hükümlerinin Anayasa ve AİHS standartlarına uygun yorumlanarak uygulanmasının, devletin insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğünü sağlayacağını belirtin.

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:

"Savcı ve hâkimlerin, bir olayda kanun hükmünü yaşam hakkı-ışkence yasağı ile ilişkilendirerek uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Aksi bir uygulama, yaşam hakkını ihlâl edebilir."

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

"Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

Kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı (ışkence ve kötü muamele yasağı) konusunda devletin Anayasa ve AİHS'ten doğan yükümlülüklerini bütünüyle gerçekleştirmek için kullanılması gerektiğini değerlendirmeniz,

Bu konuda AYM ve AİHM kararlarının olaylar kısmını okuduğunuzda, Anayasa veya AİHS'in ihlâl edilip edilmediğini öngörebilmeniz,

Böylece önünüze gelen bir şiddet kullanma veya başka tür bir eylem veya ihmal suretiyle meydana gelen bir işkence ve kötü muamele olayının soruşturulması ve kovuşturulması sırasında, Anayasa ve AİHS ihlâline yol açmamak için konuyla ilgili AYM'nin ve AİHM'in kararlarını araştırmanız, elinizdeki olaya uygulanabilecek benzer bir kararı bulmanız ve kararlarınızda bunlara doğru bir şekilde atıfta bulunabilmeniz beklenmektedir."

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

"Bu hedefleri gerçekleştirmek için devletin işkence, insanlık dışı muamele, aşağılayıcı muamele, eziyet,

gayri insani muamele ve ceza kavramlarından ve devletin işkence ve kötü muamele yapmama, işkence ve kötü muameleye karşı koruma ve işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüklerinden söz edeceğiz.”

GELİŞTİRME

Etkinlik 2 – Genel Sorunlar

Süre 10 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin devletin yükümlülüklerinin hukuki kaynaklarını bilmelerini sağlamaktır.
- Katılımcıların önünde **Ek-2**'deki mevzuat hükümleri bulunduğundan emin olun. Maddi ve manevi varlığın korunması hakkı ile işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin Anayasa (Madde 17/1, 3) ve Sözleşme (Madde 3) hükümlerini okuyun ve içlerindeki ortak ve farklı kavramları tespit edin. Anayasa Mahkemesine göre, Anayasadaki kavramların Sözleşmedeki kavramlarla aynı anlama geldiğini vurgulayın.
- İşkence ve kötü muamele yasağının mutlak olup olmadığı tartışın.
- İşkence ve kötü muamele yasağının bir olayda uygulanabilmesi için maddi ve manevi bütünlük hakkına müdahalenin 'asgari ağırlık düzeyine ulaşması' gerektiğini belirtin. Bu maddenin hangi hallerde uygulanabilir olduğunu (şiddet, tutulma koşulları, ölüm riskine maruz bırakma, vs.) açıklayın.
- Anayasa ve AİHS'in maddelerinin devlete yüklediği yükümlülüklerin (işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğü, işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü ve işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü) hukuki temellerini açıklayın.

Etkinlik 3 – Pratik Çalışma

Süre 30 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların bir işkence ve kötü muamele olayının muhakemesi sonunda KYOK/beraat/ceza verilmesine yer olmadığı kararları verilmesi halinde Anayasa ve AİHS bakımından doğabilecek hukuki sorunları tespit etme becerisi kazanmalarıdır. Ayrıca hâkim ve savcıların grup içinde farklı hukuki görüşleri dile getirmelerini sağlamaktır.

Katılımcıların her birine, daha önce çoğalttığınız **Ek-5.3.1**'deki *Labita/İtalya* kararını dağıtın. Katılımcıları üç gruba ayırın ve şu yönergeleri verin: i) 15 dakikalık süre içinde size verilen olayı okuyun ve grup için de tartışın. Grup sözcüsü seçin. ii) Okumanın ardından, her bir gruba beş dakika süre verilecektir. Birinci grup olayda devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğünü ihlâl edip etmediğini ve gerekçesini; ikinci grup devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğünü ihlâl edip etmediğini ve gerekçesini; üçüncü grup devletin etkili soruşturma yükümlülüğünü ihlâl edip etmediğini ve gerekçesini sunacaktır. iii) Son beş dakika değerlendirme yapılacaktır.

- Toplam 15 dakikalık grup sunumlarının ardından, son beş dakikada varılan sonuçların ve gerekçelerin eleştirilmesini sağlayın. Eleştiriler sırasında hukuki dayanak göstermelerini isteyin. AİHM'in olayda hangi sonuçlara vardığını açıklayın. AİHM'in gerekçelerini bulabilecekleri yeri söyleyin. Labita/İtalya: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111100>

- Katılımcılara, işkence ve kötü muamele ile ilgili bir başvuruda AYM ve AİHM'in görevinin savcılarının ve ceza mahkemelerinin yerine geçerek kimin hangi suçu nasıl işlediğini ve ne ceza verilmesi gerektiğini söylemek olmadığını, fakat devletin yükümlülüklerini ihlâl edip etmediğini tespit etmek olduğunu; savcı ve hâkimlerin Anayasa ve Sözleşmede belirlenen insan hakları standartlarına uygun şekilde etkili bir ceza soruşturması yapmaları ve maddi ceza normlarını uygulamaları halinde, devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olacaklarını hatırlatın.

Etkinlik 4 – Olay kurgulama

Süre 25 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcılarının bir işkence veya kötü muamele olayını Anayasa ve AİHS standartlarına uygun bir şekilde soruşturma becerisi kazanmalarınıdır. Hedef gruba, bir şiddet ihbarı cümlesi verilir.
- Katılımcıları üç gruba ayırın ve bir kötü muamele şikâyet cümlesi verin. Örneğin, "*Sayın savcım, son olarak öyle bir vurdu ki, kafam kırıldı sandım, bayılmışım*" şeklinde bir cümle verin, perdeye yansıtın. Başka herhangi bir bilgi vermeyin.
- Daha sonra şu bilgilendirmeyi yapın: Her bir grup, kendi aralarında toplanıp, 10 dakika içinde, verilen bu cümleden yola çıkarak bu kötü muamelenin nerede, ne zaman, nasıl, neden meydana geldiğini ve kimin tarafından yapıldığını en fazla 5-6 kısa cümlede kronolojik olarak anlatan tutarlı bir olay kurgulayacak ve yazacak. Bu olayın inandırıcı olması için hangi delillere dayandığını kaydedecek.
- Birinci grup kurguladığı olayı 3 dakikada anlatacak, ikinci grup anlatılan bu olayın gerçek olması için hangi delillerin bulunması gerektiğini 2 dakika içinde söyleyecek. Daha sonra ikinci grup kurguladığı olayı 3 dakika içinde anlatacak, üçüncü grup anlatılan bu olayın gerçek olması için hangi delillerin toplanması gerektiğini 2 dakika içinde söyleyecek. Daha sonra üçüncü grup kurguladığı olayı 3 dakikada anlatacak, birinci grup anlatılan bu olayın gerçek olması için hangi delillerin bulunması gerektiğini 2 dakika içinde söyleyecek.
- Kalan süre içinde kurgusal olayı konu alan bir iddianame hep birlikte hazırlanacak. Olay kurgusu, deliller ve iddianameden oluşan yazının çıktısını alın, çoğaltın ve katılımcılara dağıtın. Katılımcılardan soruşturmadaki eksiklikleri düşünmelerini isteyin.

Özetleme

- İşkence, insanlık dışı muamele, aşağılayıcı muamele, eziyet, gayri insani muamele ve devletin yükümlülüklerinden oluşan normatif düzenlemeleri tekrar hatırlatın.

Tekrar Gdleme

- Katılımcıları Şu tür bir cümleyle yeniden motive edin:

“Bu modülün amacı kamu gücünü kullanan idare ve yargı organlarının ulusal mevzuata ve taraf olunan uluslararası sözleşmelere uygun olarak insan haklarına saygılı devlet ilkesini gerçekleştirmelerine katkıda bulunmaktır. Bu çerçevede devletin işkence ve kötü muamele yapmama, koruma ve soruŐtırma ykmllgn zgn bir biçimde ortaya koyan bir örnek yaŐadınız mı?”

Ek alıŐma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duydukları konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- GerçekleŐtirilen alıŐmalar ile ilgili son sözlerin söyleneceği bir serbest krs ortamı oluŐturun.

KAPANIŞ

- Bir sonraki modülde “Devletin İŞkence ve Kötü Muamele Yapmama Ykmllg” konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.

Bu konunun asli muhataplarının kim olduğuna değindikten sonra katılımcılara kurgusal olay bölümünde (Etkinlik 4) oluŐturulan kurgusal olayın çıktısı dağıtıp “Bu durumda nasıl bir karar verilmesi gerekirdi?” sorusuyla oturumu kapatın.

MODÜL 6:

Devletin İşkence ve Kötü Muamele Yapmama
Yükümlülüğü

Süre

→ 90 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar ve Ceza Hâkimleri

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

İşkence yasağını düzenleyen Anayasa 17/3 ve İHAS 3 hükümlerini analiz eder ve devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğünü özetler.

Kamu görevlilerinin bireyin maddi ve manevi bütünlüğüne karşı eylemlerine ilişkin yaptırım getiren ceza mevzuatını ana hatlarıyla özetler.

Kamu görevlilerinin hangi hallerde ve ne ölçüde şiddet kullanabileceğini, şiddet kullanma nedeniyle meydana gelen yaralanmalarda hangi mevzuat hükümlerinin uygulanabileceğini yorumlar.

Yorum ve uygulama sırasında Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarına dayanır.

Kapsam

- Bireyin devletin kontrolü altındayken kamu görevlileri tarafından bedensel ve ruhsal dokunulmazlığına yönelik şiddete tabi tutulması nedeniyle acı ve ıstırap duyması (gözaltında, cezaevinde, tutma merkezinde, askerde, vs.)
- Bireyin kamu görevlileri tarafından kontrol altına alınmaya /etkisizleştirilmeye çalışılırken bedensel veya ruhsal dokunulmazlığına yönelik şiddete tabi tutulması (terör veya yakalama operasyonları, gösteriyi dağıtma, vs.)
- Bireyin işkence ve kötü muamele görebileceği ülkeye sınır dışı edilmesine ve geri verilmesine karar verilmesi nedeniyle acı ve ıstırap duyması

Kaynaklar

– Temel metinler

- AİHS: Madde 1, 2
- Anayasa: Madde 5, 17
- İşkence, eziyet, yaralama, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması konusunda TCK hükümleri TCK Madde 86-96, 256; PVSK, Madde 16

– İçtihatlar

➤ Yakalama sırasında şiddet:

- AİHM Kararı: Rehbock/Slovenya, 29462/95, 28/11/2000
- AYM Kararı: Vedat Şorli ve Bilal Şorli, B. No: 2014/10459, 27/10/2016

➤ Gözaltında şiddet:

- AİHM Kararı: Gafgen/Almanya, 22978/05, 01/06/2010
- AYM Kararı: Hamidiye Aslan, B. No: 2013/2015, 04/11/2015
- AİHM Kararı: Salman/Türkiye, 21986/93, 27/06/2000
- AYM Kararı: Deniz Yazıcı, B. No: 2013/6359, 10/12/2014

➤ Dağıtma sırasında şiddet:

- AİHM Kararı: Abdullah Yaşa/Türkiye, 44827/08, 16/07/2013
- AYM Kararı: Özlem Kır, B. No: 2014/5097, 28/09/2016
- AYM Kararı: Ali Rıza Özer ve Diğerleri, B. No: 2013/3924, 06/01/2015

➤ Cezaevinde şiddet:

- AİHM Kararı: Satık ve Diğerleri/Türkiye, 31866/96, 10/10/2000
- AYM Kararı: Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/04/2016

Ekler

- **Ek-1:** Kırmızı Elbiseli Kadın Görseli
<http://i.internethaber.com/images/news/303213.jpg?v=99999>
- **Ek-2:** Anayasa Madde 17/, 4; AİHS Madde 2; TCK Madde 86-96, 256; PVSK, Madde 16
- **Ek-3-1:** AİHM Kararı: Rehbock/Slovenya, 29462/95, 28/11/2000
- **Ek-3-2:** AYM Kararı: Özlem Kır, B. No: 2014/5097, 28/09/2016
- **Ek-4:** Kurgusal Olay Bölümünde (Etkinlik 4) Oluşturulacak Kurgusal Olayın Çıktısı

GİRİŞ

Dikkat Çekme

Yöntem: Gösteri, Anlatım, Soru-Yanıt

- Katılımcılara **Ek-1**'de linki verilen "Kırmızı elbiseli kadın" görselini gösterin veya işkence ve kötü muamele ile ilişkilendirilebilecek başka bir görsel gösterin.
- Görsel ile ilgili katılımcıların görüşlerini alın. Görsele konu olan olaylarda devletin ne tür bir muamelede bulunduğunu ve bu muamelelerin devletin hangi yükümlülüğünü ihlâl etmiş olabileceğini tartışın.

Güdüleme

- Bireyin devletin kontrolü altındayken kamu görevlileri tarafından bedensel ve ruhsal dokunulmazlığına yönelik şiddete tabi tutulması, kamu görevlileri tarafından kontrol altına alınmaya / etkisizleştirilmeye çalışılırken bedensel veya ruhsal dokunulmazlığına yönelik şiddete tabi tutulması ve işkence ve kötü muamele görebileceği ülkeye sınır dışı edilmesine ve geri verilmesine karar verilmesi nedeniyle acı ve ıstırap duyması nasıl bir duygudur?

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:

"Hatırlanacağı üzere önceki modülde işkence yasağına ilişkin sorunlar üç başlık altında ele alınmıştı. Bu modülde bu sorunlardan devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğü tartışılacaktır."

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

"Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı (işkence ve kötü muamele yasağı) konusunda Anayasa ve AİHS'ten doğan devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğünü bilmeniz, hangi yasa hükümlerinin bu yükümlülüğü gerçekleştirmek için kullanılması gerektiğini değerlendirmeniz,

bu konuda AYM ve AİHM kararlarının olaylar kısmını okuduğunuzda, Anayasa veya AİHS'in ihlâl edilmediğini öngörebilmeniz,

böylece önünüze gelen bir şiddet kullanma veya başka tür bir eylem veya ihmal suretiyle meydana gelen bir kötü muamele olayının soruşturulması ve kovuşturulması sırasında, Anayasa ve AİHS ihlâline yol açmamak için konuyla ilgili AYM'nin ve AİHM'in kararlarını araştırmanız, elinizdeki olaya uygulanabilecek benzer bir karar bulmanız ve kararlarınızda bunlara doğru bir şekilde atıfta bulunabilmeniz beklenmektedir."

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

"Bu hedefleri gerçekleştirmek için işkence, insanlık dışı muamele, aşağılayıcı muamele, eziyet, gayri insani muamele ve ceza kavramlarından ve devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğünden söz edeceğiz."

GELİŞTİRME

Etkinlik 2 – Genel Sorunlar

Süre 10 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğünün (negatif yükümlülük) hukuki kaynaklarını öğrenmelerini sağlamaktır.
- Katılımcıların önünde **Ek-2**'deki mevzuat hükümlerinin bulunduğundan emin olun. Maddi ve manevi varlığın korunması hakkına (işkence ve kötü muamele yasağına) ilişkin Anayasa (Madde 17/3) ve AİHS (Madde 3) hükümlerini okuyun ve aralarındaki ortak ve farklı kavramları tespit edin.
- İşkence ve kötü muamele yasağının ne tür olaylarda uygulanabilir olduğunu ve Anayasa ve AİHS maddelerinin devlete yüklediği işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğünün hukuki temellerini açıklayın.
- Birleşmiş Milletler İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlıkdışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Ceza Karşı Sözleşmenin 1. maddesinde yer alan işkence tanımı ile TCK 94. maddesindeki işkence tanımını karşılaştırın.

Etkinlik 3 – Pratik Çalışma

Süre 30 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların bir işkence veya kötü muamele olayını Anayasa ve AİHS standartlarına uygun bir biçimde soruşturmaları ve ortaya çıkan maddi gerçeğe ceza kanunu hükümlerini uygulama becerilerini geliştirmeleridir.
- Katılımcıları iki gruba ayırın. Birinci gruba önceden çoğalttınız **Ek-3-1**'deki *Rehbock/Slovenya* kararını, ikinci gruba **Ek-3-2**'deki *Özlem Kır* kararını dağıtın. Gruplara şu yönergeleri verin: i) 10 dakikalık süre içinde size verilen olayı okuyun ve Anayasa ve Sözleşme ihlâli olup olmadığını, varsa hangi şart yönünden ihlâl bulunduğunu grup içinde tartışın. Grup sözcüsü seçin. ii) 10 dakika sonra, ilk gruba olayı özetlemesi için 5 dakikalık süre verilecek. iii) Birinci grubun sunumunu dinleyen ikinci grup üyeleri, 5 dakika içinde olayda ihlâl bulunup bulunmadığını, varsa hangi şart yönünden ihlâl bulunduğuna ilişkin görüşlerini açıklayacaklar ve birinci grup bu görüşlere yanıt verecek. iv) Daha sonra ikinci grup 5 dakika içinde sunum yapacak, 5 dakika birinci grubun görüşleri dinlenecek ve daha sonra ikinci grup görüşlere yanıt verecek.
- Katılımcılara, kamu görevlilerinin karıştıkları şüpheli bir ölüm olayı ile ilgili bir başvuruda AYM ve İHAM'ın görevinin savcılarının ve ceza mahkemelerinin yerine geçerek kimin hangi suçu nasıl işlediğini ve ne ceza verilmesi gerektiğini söylemek olmadığını, fakat devletin yükümlülüklerini ihlâl edip etmediğini tespit etmek olduğunu; savcı ve hâkimlerin Anayasa ve Sözleşmede belirlenen insan hakları standartlarına uygun şekilde etkili ceza soruşturması yapmaları ve maddi ceza normlarını uygulamaları halinde, devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olacaklarını hatırlatın.

Etkinlik 4 – Olay Kurgulama

Süre 25 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların, kamu görevlilerinin karıştığı gözaltında kötü muamele olan bir olayda, Anayasa ve AİHS standartlarına uygun soruşturma yapma ve maddi ceza hukukunu uygulama becerisi kazanmalarınıdır.
- Katılımcıları üç gruba ayırın ve şu bilgilendirmeyi yapın: Birinci gruba bir işkence şikâyeti cümlesi verilecek ve bu cümleden yola çıkarak kurgusal bir olay yazmaları istenecek; ikinci gruptan, birinci grubun kurguladığı olayın gerçekliğini kanıtlayacak nitelikteki delilleri toplmaları istenecek; üçüncü gruptan toplanan delillere göre bir iddianame hazırlamaları istenecek. Her bir gruba 10 dakika verileceğini belirtin. İkinci ve üçüncü grubu salondan çıkarın.
- Birinci gruba bir işkence şikâyet cümlesi verin. Örneğin, “*Hâkim Bey, öyle baskı ve hatta işkence yaptılar ki, o okuduğunuz ifademi görmeden imzaladım*”. Başka herhangi bir bilgi vermeyin. Birinci gruptan, bu şikâyet cümlesinden yola çıkarak 10 dakika içinde kötü muamelenin nerede, ne zaman, nasıl, neden meydana geldiğini ve kimin tarafından yapıldığını en fazla 5-6 kısa cümlede kronolojik olarak anlatan tutarlı bir olay kurgulamalarını ve olayı salondaki bilgisayarda yazarak perdeye yansıtılmalarını isteyin.
- İkinci grubu salona alın. İkinci gruptan, 10 dakika içinde perdedeki olayı okuyup kurgulanan olayın altına bu olayın gerçekliğinin kanıtlanması için toplanması gereken delilleri alt alta yazmalarını (gerekirse açıklayıcı notlarla birlikte) isteyin.
- Üçüncü grubu salona alın. Üçüncü grup salona girdiğinde, perdede sadece “*Hâkim Bey, ...*” diye başlayan ifade ve altında ikinci grubun gösterdiği deliller görünür olsun. Üçüncü gruptan 10 dakika içinde yansıtılan delillere uygun nitelikte 6-7 kısa cümlede bir iddianame yazmalarını isteyin.
- Olay kurgusu, deliller ve iddianameden oluşan muhtemelen bir sayfalık yazının çıktısını alın, çoğaltın ve katılımcılara dağıtın. Katılımcılardan soruşturmadaki eksiklikleri düşünmelerini isteyin. Bu tür bir olayı daha iyi anlamak için AİHM’in *Gafgen/Almanya* kararına bakmalarını tavsiye edin. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111106>

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen işkence, insanlık dışı muamele, aşağılayıcı muamele, eziyet, gayri insani muamele, devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğünü tekrar hatırlatın.

Tekrar Güdöleme

- Katılımcıları şu tür bir cümleyle yeniden motive edin:

“Bireyin devletin kontrolü altındayken kamu görevlileri tarafından bedensel ve ruhsal dokunulmazlığına yönelik şiddete tabi tutulması, kamu görevlileri tarafından kontrol altına alınmaya /etkisizleştirilmeye çalışılırken bedensel veya ruhsal dokunulmazlığına yönelik şiddete tabi tutulması ve işkence ve kötü muamele görebileceği ülkeye sınır dışı edilmesine ve geri verilmesine karar verilmesi nedeniyle acı ve ıstırap duyması toplumu nasıl etkileyecektir?”

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duydukları konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- AİHS, Anayasa, kanunlarda ve içtihatlarda devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğünü zorlaştıran sorunlar bulunup bulunmadığını sorun, varsa bunları listeleyin.

KAPANIŞ

- Bir sonraki modülde “Devletin İşkence ve Kötü Muamele Karşı Koruma Yükümlülüğü” konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.

MODÜL 7:

→ Devletin İşkence ve Kötü Muameleye Karşı
Koruma Yükümlülüğü

Süre

→ 90 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar ve Ceza Hâkimleri

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

İşkence yasağını getiren Anayasa 17/3 ve İHAS 3 vd. hükümlerini analiz eder ve devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğünü özetler.

Üçüncü kişilerin bedensel, ruhsal ve cinsel istismar eylemlerinden, tehlikeli faaliyetlerden, sağlık hizmetlerinden kaynaklanan yaralanmalara karşı bireyin korunmasını sağlayan cezai, hukuki ve idari mevzuatı ana hatlarıyla özetler.

Sınır dışı işlemlerinden ve tutulma koşullarından kaynaklanan kötü muamele iddialarında hangi mevzuatın nasıl uygulanacağını belirler ve mevzuat hükümlerini devletin bireyi işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğüne uygun olarak yorumlar.

Yorum ve uygulama sırasında Anayasa Mahkemesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarına dayanır.

Kapsam

- Bireyin üçüncü kişinin fiziksel, ruhsal ve cinsel saldırılarına karşı korunmaması
- Bireyin tehlikeli faaliyetlere (mühimmat veya mayın patlamaları, elektrik akımına kapılma, trafik kazaları, iş kazaları ve meslek hastalıkları vs.) karşı korunmaması
- Bireyin nezarethanede, geri gönderme merkezinde, cezaevinde, vs. elverişsiz tutulma koşullarından kaynaklanan rahatsızlıklara karşı korunmaması
- Bireyin sağlığının, standartlara uygun olmayan hastaneye ruhsat verilmesi veya denetim yapılmaması nedeniyle korunmaması
- Bireyin öldürülebileceği veya işkence görebileceği ülkeye gönderilmesine karar verilmesi nedeniyle ıstırap duyması

Kaynaklar

- **Temel metinler**
- AİHS: Madde 1, 3
- Anayasa: Madde 5, 17/3
- Eziyet, yaralama, cinsel saldırı suçlarını düzenleyen TCK hükümleri
- Tutulma koşullarını düzenleyen cezaevi, nezarethane, geri gönderme merkezine ilişkin kurallar
- Tehlikeli faaliyetlerin izin, işleyiş, denetim gibi kurallarını düzenleyen mevzuat hükümleri
- **İçtihatlar**
- **Üçüncü kişinin saldırısı (Cinsel saldırı):**
  - AİHM Kararı: M.C./Bulgaristan, 39272/98, 04/03/2004
  - AYM Kararı: Z.C., B. No: 2013/3262, 11/05/2016
- **Fiziksel saldırı:**
  - AİHM Kararı: Gldani Yehova Şahitleri Kongre Üyeleri ve Diğerleri/Gürcistan, 7156/01, 03/08/2007
  - AYM Kararı: Bilal Çiçek, B. No: 2014/29, 13/07/2016
- **Tehlikeli faaliyet:**
  - (Mayın patlaması) AYM Kararı: Adem Ülgen ve Diğerleri, B. No: 2013/6581, 25/02/2015
  - (Mayın patlaması) AYM Kararı: Mesut Taşkın, B. No: 2014/1456, 18/09/2014
  - (Elektrik akımı) AYM Kararı: Veysel Doğan, B. No: 2014/1725, 17/09/2014
  - (İş kazası) AYM Kararı: Şenel Tut, B. No: 2013/1995, 10/12/2014
- **Tutulma koşulları:**
  - AİHM Kararı: Dougoz/Yunanistan, 40907/98, 06/03/2001
  - AYM Kararı: K.A. (2), B No: 2014/13044, 11/11/2015
  - AYM Kararı: Şükran İrge, B. No: 2016/8660, 28/06/2016, (Tedbire ilişkin ara karar)
- **Sağlık hizmeti:**
  - AYM Kararı: Aydın Davut, B. No: 2014/5641, 22/09/2016 (Askerde sağlığın bozulması)
  - AYM Kararı: Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/04/2016
  - AYM Kararı: Ramazan Beyazpirinç, B. No: 2016/2728, 16.02.2016 (Tedbire ilişkin ara karar)

Ekler

- **Ek-1:** Suriye Mültecilerine İlişkin Fotoğraf
<http://i.cnnturk.com/ps/cnnturk/75/0x0/55ef1926402012dbc873cbc0>
- **Ek-2:** Anayasa Madde 17/3, Sözleşme Madde 3
- **Ek-3-1:** AİHM Kararı: M.C./Bulgaristan, 39272/98, 04/03/2004
- **Ek-3-2:** AİHM Kararı: Gldani Yehova Şahitleri Kongre Üyeleri ve Diğerleri/Gürcistan, 7156/01, 03/08/2007
- **Ek-4:** Kurgusal Olay Bölümünde (Etkinlik 4) Oluşturulacak Kurgusal Olayın Çıktısı

GİRİŞ

Etkinlik 1 – Dikkat Çekme

Yöntem: Gösteri, Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Katılımcılara **Ek-1**'de linki verilen Suriyeli mültecilere ilişkin fotoğrafı gösterin veya işkence ve kötü muamele ile ilişkilendirilebilecek başka bir görsel izletin.
- Görsel ile ilgili katılımcıların görüşlerini alın. Görsele konu olan olaylarda devletin ne tür bir muamelede bulunduğunu ve bu muamelelerin devletin hangi yükümlülüğünü ihlâl etmiş olabileceğini tartışın.

Güdüleme

- Bireyin, üçüncü kişinin fiziksel, ruhsal ve cinsel saldırılarına karşı korunmaması; nezarethanede, geri gönderme merkezinde, cezaevinde, vb. yerlerde elverişsiz biçimde tutulması; sağlığının, standartlara uygun ruhsat verilmemesi veya denetim yapılmaması nedeniyle korunmaması ve öldürülebileceği veya işkence görebileceği ülkeye gönderilmesine karar verilmesi nedeniyle ısırtıp duyması hem kişi hem de toplum nezdinde örselleyici bir durumdur.

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:

“Devletin işkence ve kötü muamele yapmama kadar işkence ve kötü muameleye karşı bireyi koruma yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu nedenle savcı ve hâkimlerin bir olayda kanun hükmünü yaşam hakkıyla-ışkence yasağıyla ilişkilendirerek uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Aksi bir uygulama, yaşam hakkını ihlâl edebilir.”

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

“Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

devletin bireyi işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğünü bilmeniz, hangi yasa hükümlerinin devletin bu yükümlülüğü gerçekleştirmek için kullanılması gerektiğini değerlendirmeniz,

bu konuda AYM ve AİHM kararlarının olaylar kısmını okuduğunuzda, Anayasa veya AİHS'in ihlâl edilmediğini öngörebilmeniz,

böylece önünüze gelen bir şiddet kullanma veya başka tür bir eylem veya ihmal suretiyle meydana gelen bir kötü muamele olayının soruşturulması ve kovuşturulması sırasında, Anayasa ve AİHS ihlâline yol açmamak için konuyla ilgili AYM'nin ve AİHM'in kararlarını araştırmanız, elinizdeki olaya uygulanabilecek benzer bir kararı bulmanız ve kararlarınızda bunlara doğru bir şekilde atıfta bulunabilmeniz beklenmektedir.”

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

“Bu hedefleri gerçekleştirmek için işkence, insanlık dışı muamele, aşağılayıcı muamele, eziyet, gayri insani muamele ve ceza kavramlarından ve devletin işkence ve kötü muameleye karşı bireyi koruma yükümlülüğünden söz edeceğiz.”

GELİŞTİRME

Etkinlik 2 – Genel Sorunlar

Süre 10 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğünün (pozitif yükümlülük) hukuki kaynaklarını öğrenmelerini sağlamaktır.
- Katılımcıların önünde **Ek-2**'deki mevzuat hükümlerinin bulunduğundan emin olun. Devletin bireyi işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğünü düzenleyen Anayasa (Madde 17/3) ve Sözleşme (Madde3) hükümlerini okuyun ve aralarındaki ortak ve farklı kavramları tespit edin.
- Maddenin ne tür olaylarda uygulanabilir olduğunu ve Anayasa ve AİHS maddelerinin devlete yüklediği işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğünün hukuki temellerini açıklayın.
- Devletin koruma yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için kamu görevlilerinin bireyin maddi ve manevi bütünlüğüne karşı riski bilmeleri ve riski bertaraf etmeleri için yetkilerini kullanmaları gerektiğini açıklayın.

Etkinlik 3 – Pratik Çalışma

Süre 30 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların bir işkence veya kötü muamele olayını Anayasa ve AİHS standartlarına uygun bir biçimde soruşturmaları ve ortaya çıkan maddi gerçeğe ceza kanunu hükümlerini uygulama becerilerini geliştirmeleridir.
- Katılımcıları iki gruba ayırın. Birinci gruba önceden çoğalttınız **Ek-3-1**'deki *M.C./Bulgaristan* kararını, ikinci gruba **Ek-3-2**'deki *Gldani Yehova Şahitleri Kongre Üyeleri ve Diğerleri/Gürcistan* kararını dağıtın. Gruplara şu yönergeleri verin: i) 10 dakikalık süre içinde size verilen olayı okuyun ve Anayasa ve Sözleşme ihlâli olup olmadığını, varsa hangi şart yönünden ihlâl bulunduğunu grup içinde tartışın. Grup sözcüsü seçin. ii) 10 dakika sonra, ilk gruba olayı özetlemesi için 5 dakikalık süre verilecek. iii) Birinci grubun sunumunu dinleyen ikinci grup üyeleri, 5 dakika içinde olayda ihlâl bulunup bulunmadığını varsa hangi şart yönünden ihlâl bulunduğuna ilişkin görüşlerini açıklayacaklar ve birinci grup bu görüşlere yanıt verecek. iv) Daha sonra ikinci grup 5 dakika içinde sunum yapacak, 5 dakika birinci grubun görüşleri dinlenecek ve daha sonra ikinci grup görüşlere yanıt verecek.
- Katılımcılara, kamu görevlilerinin karıştıkları şüpheli bir ölüm olayı ile ilgili bir başvuruda AYM ve İHAM'ın görevinin savcılarının ve ceza mahkemelerinin yerine geçerek kimin hangi suçu nasıl işlediğini ve ne ceza verilmesi gerektiğini söylemek olmadığını, fakat devletin yükümlülüklerini ihlâl edip etmediğinin tespit etmek olduğunu; savcı ve hâkimlerin Anayasa ve Sözleşmede belirlenen insan hakları standartlarına uygun şekilde etkili ceza soruşturması yapmaları ve maddi ceza normlarını uygulamaları halinde, devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olacaklarını hatırlatın.

Etkinlik 4 – Olay Kurgulama

Süre 30 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların üçüncü kişinin şiddeti veya tehlikeli faaliyet sonucu yaralanan kişilerle ilgili bir olayda, Anayasa ve AİHS standartlarına uygun soruşturma yapma ve maddi ceza hukukunu uygulama becerisi kazanmalarıdır.
- Katılımcıları üç gruba ayırın ve şu bilgilendirmeyi yapın: Birinci gruba bir yaralanma cümlesi verilecek ve bu cümleden yola çıkarak olay yazmaları istenecek; ikinci gruptan, birinci grubun kurguladığı olayın gerçekliğini kanıtlayacak nitelikteki delilleri toplamaları istenecek; üçüncü gruptan toplanan delillere göre bir iddianame hazırlamaları istenecek. Her bir gruba 10 dakika verileceğini belirtin. İkinci ve üçüncü grubu salondan çıkarın.
- Birinci gruba bir işkence şikâyet cümlesi verin. Örneğin, “Sayın savcım, çalışmıyor, her gün dövüyor, her gün eziyet...”. Başka herhangi bir bilgi vermeyin. Birinci gruptan, bu şikâyet cümlesinden yola çıkarak 10 dakika içinde kötü muamelelerin nerede, ne zaman, nasıl, neden meydana geldiğini ve kimin tarafından yapıldığını en fazla 5-6 kısa cümlede kronolojik olarak anlatan tutarlı bir olay kurgulamalarını ve olayı salondaki bilgisayarda yazarak perdeye yansıtılmalarını isteyin.
- İkinci grubu salona alın. İkinci gruptan, 10 dakika içinde perdedeki olayı okuyup kurgulanan olayın altına bu olayın gerçekliğinin kanıtlanması için toplanması gereken delilleri (gerekirse açıklayıcı notlarla birlikte) alt alta yazmalarını isteyin.
- Üçüncü grubu salona alın. Üçüncü grup salona girdiğinde, perdede sadece “Sayın savcım, ...” diye başlayan ifade ve altında ikinci grubun gösterdiği deliller görünür olsun. Üçüncü gruptan 10 dakika içinde yansıtılan delillere uygun nitelikte 6-7 kısa cümlelik bir iddianame yazmalarını isteyin.
- Olay kurgusu, deliller ve iddianameden oluşan muhtemelen bir sayfalık yazının çıktısını alın, çoğaltın ve katılımcılara dağıtın. Katılımcılardan soruşturmadaki eksiklikleri düşünmelerini isteyin. Bu tür bir olayı daha iyi anlamak için AİHM’in *Civek/Türkiye* kararına bakmalarını tavsiye edin. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-162680>

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen işkence, insanlık dışı muamele, aşağılayıcı muamele, eziyet, gayri insani muamele, devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü kavramlarının önemini tekrar vurgulayın.

Tekrar Güdüleme

- Katılımcılardan şu konuyu düşünmelerini isteyin:

“Bireyin, üçüncü kişinin fiziksel, ruhsal ve cinsel saldırılarına karşı korunmaması; nezarethanede, geri gönderme merkezinde, cezaevinde, vb. yerlerde elverişsiz biçimde tutulması; sağlığının, standartlara uygun ruhsat verilmemesi veya denetim yapılmaması nedeniyle korunmaması ve öldürülebileceği veya işkence görebileceği ülkeye gönderilmesine karar verilmesi nedeniyle ıstırap duyması sizleri nasıl etkiler?”

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duydukları konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- AİHS, Anayasa, kanunlarda ve içtihatlarda devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğünü zorlaştıran sorunlar bulunup bulunmadığını sorun, varsa bunları listeleyin.

KAPANIŞ

- Bir sonraki modülde “Devletin İşkence ve Kötü Muameleyi Soruşturma Yükümlülüğü” konusunun ele alınacağını söyleyin ve ilgili normatif düzenlemeye atıfta bulunun.

MODÜL 8:

Devletin İşkence ve Kötü Muameleyi Soruşturma
Yükümlülüğü

Süre

→ 90 dk.

Hedef Grup

→ Savcılar ve Ceza Hâkimleri

Grup Büyüklüğü

→ 25-30 kişi

Kazanımlar

İşkence yasağına ilişkin Anayasa 5, 17/3 ve AİHS Madde 1, 3'te devlete işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü yükleyen hükümleri özetler.

Devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğünü yerine getirmek için oluşturduğu maddi hukuk ve usûl hukuku hükümlerini ana hatlarıyla özetler.

Devletin işkence ve kötü muameleyi etkili soruşturma yükümlülüğünü yerine getirmesi için savcılarının ve hâkimlerin mevzuat hükümlerini soruşturma ilkeleri ışığında yorumlar.

Yorum ve uygulama sırasında Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin konu ile ilgili içtihatlarına dayanır.

Kapsam

- İşkence ve kötü muameleyi soruşturmanın amacı (maddi gerçeği ortaya çıkarma ve sorumlulara yaptırım uygulama, giderim sağlama)
- Soruşturma ilkeleri
  - Re'sen başlama
  - Bağımsız ve tarafsız yürütme
  - Etkili yürütme (tüm delilleri toplama)
  - Makul bir özen ve hızla yürütme
  - Mağdur yakınlarının katılımını sağlama ve kamuoyuna açıklama
  - Caydırıcı sonuçlara ulaşma (cezasızlık)

Kaynaklar

- **Temel metinler**
  - AİHS: Madde 1, 3

- Anayasa: Madde 5, 17/3
- İstanbul Protokolü
- İşkence ve kötü muamelenin soruşturulmasıyla ilgili ceza muhakemesi hükümleri
- **İçtihatlar**
- **Soruşturmanın başlatılması:**
  - AİHM Kararı: Arat/Türkiye, 10309/03, 10/11/2009
  - AYM Kararı: Ömer Aktaş, B. No: 14915, 21/09/2016
  - AYM Kararı: Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/03/2016
- **Bağımsız ve tarafsız soruşturma:**
  - AİHM Kararı: Boicenco/Moldova, B. No: 41088/05, 11/07/2006
  - AİHM Kararı: Ersin Erkuş ve Diğerleri/Türkiye, 40952/07, 31/05/2006
  - AYM Kararı: Hüseyin Kaya, B. No: 2014/5788, 12/07/2016
- **Yeterli soruşturma (delillerin toplanması):**
  - AİHM Kararı: Dilek Aslan/Türkiye, 34364/08, 20/10/2015
  - AYM Kararı: Hidayet Enmek ve Eyüp Sabri Tınaş, B. No: 2013/7907, 21/04/2016
  - AYM Kararı: Nebiye Merttürk ve Neslihan Uyanık, B. No: 2013/6071, 14/04/2016
  - AYM Kararı: Mustafa Avcıoğlu, B. No: 2013/6831, 31/03/2016
  - AYM Kararı: Hıdır Öztürk ve Dilif Öztürk, B. No: 2013/7832, 21/04/2016
- **Makul özen ve hız:**
  - AYM Kararı: Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/04/2016
- **Mağdurların soruşturmaya katılımı:**
  - AYM Kararı: Hadra Akgül ve Diğerleri, B. No: 2014/867, 24/03/2016
- **Cezasızlık:**
  - (Zamanaşımı) AYM Kararı: Bilal Çiçek, B. No: 2014/29, 13/07/2016
  - (Zamanaşımı) AYM Kararı: Zeycan Yedigöl, B. No: 2013/1566, 10/12/2015
  - (Zamanaşımı) AYM Kararı: Hayrettin Bülent Tarakçıoğlu, B. No: 2013/4559, 23/03/2016
  - (Zamanaşımı) AYM Kararı: Feride Kaya, B. No: 2013/2365, 21/01/2016
  - (Erteleme) AİHM Kararı: Okkalı/Türkiye, B. No: 52067/99, 17/10/2006
  - (HAGB) (haksız tahrik indirimi) AYM Kararı: Mehmet Şah Araş ve Diğerleri, B. No: 2014/798, 22/09/2016
  - (HAGB) AYM Kararı: Deniz Yazıcı, B. No: 2013/6359, 10/12/2014
  - (HAGB) AYM Kararı: Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/04/2016

Ekler

- **Ek-1:** Dikkat Çekme Bölümünde (Etkinlik 1) Kullanılacak Görsel:
“The Wicker Man” Filminden <https://www.youtube.com/watch?v=xHGntwEikUQ> veya “Ses” Filminden İşkence Sahneleri <https://www.izlesene.com/video/ses-tarik-akan-nur-surer-1986-84-dk/10137457> ayrılarak gösterilebilir.
- **Ek-2:** Anayasa Madde 17/3, Sözleşme Madde 3
- **Ek-3-1:** AİHM Kararı: Arat/Türkiye, 10309/03, 10/11/2009
- **Ek-3-2:** AYM Kararı: Nebiye Merttürk ve Neslihan Uyanık, B. No: 2013/6071, 14/04/2016
- **Ek-3-3:** AYM Kararı: Hadra Akgül ve Diğerleri, B. No: 2014/867, 24/03/2016
- **Ek-3-4:** AİHM Kararı: Okkalı/Türkiye, B. No: 52067/99, 17/10/2006

GİRİŞ

Dikkat Çekme

Yöntem: Gösterim, Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların bir işkence veya kötü muamele olayını, devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü ile ilişkilendirebilmelerini sağlamaktır.
- Katılımcılara **Ek-1**'de linki verilen "The Wicker Man" filminden sahneler izletin.
- Görsel ile ilgili katılımcıların görüşlerini alın. Görsel konu olan olayda devletin hangi yükümlülüğünü yerine getirmemiş olabileceğini tartışın.

Güdüleme

- Burada işkence ve kötü muameleyi soruşturmanın amacı ve ilkeleri kapsamında yapılacak çalışmaların, bir ceza hukuku veya medeni hukuk veya idare hukuku uygulaması olmadığını, ama bu alanlardaki ulusal mevzuat hükümlerinin Anayasa ve AİHS standartlarına uygun yorumlanarak uygulanmasının, devletin insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğünü sağlayacağını belirtin.

Gözden Geçirme

- Aşağıdakileri bir kez daha hatırlatın:

"İşkence yasağı devletin, işkence ve kötü muamele yapmama, işkence ve kötü muameleye karşı koruma ve işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü üzerine temellenen üç aşamalı bir süreçtir. Bunlarda ilk ikisi önceki modüllerde ele alınmıştı. Bu modülde ise işkence ve kötü muameleyi soruşturmanın amacı ve ilkeleri üzerinde duracağız."

Hedeften Haberdar Etme

- Katılımcılara bu modülün özel amacını/amaçlarını tekrar edin:

"Modül tamamlandıktan sonra sizlerden;

devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğünü bütün unsurlarıyla bilmeniz, hangi yasa hükümlerinin devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğünü gerçekleştirmek için kullanılması gerektiğini değerlendirmeniz,

bu konuda AYM ve AİHM kararlarının olaylar kısmını okuduğunuzda, Anayasa veya AİHS'in ihlâl edilip edilmediğini öngörebilmeniz,

böylece önünüze gelen devletin etkili soruşturmadığı iddiasını içeren bir işkence ve kötü muamele olayının soruşturulması ve kovuşturulması sırasında, Anayasa ve AİHS ihlâlüne yol açmamak için konuyla ilgili AYM'nin ve AİHM'in kararlarını araştırmanız, elinizdeki olaya uygulanabilecek benzer bir kararı bulmanız ve kararlarınızda bunlara doğru bir şekilde atıfta bulunabilmeniz beklenmektedir."

Geçiş

- Aşağıdaki cümle ile geliştirme bölümüne geçiş yapabilirsiniz:

"Bu hedefleri gerçekleştirmek için devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğünün amacından, ilkelerinden ve sonuçlarından ayrıntılı bir şekilde söz edeceğiz. Soruşturma ve kovuşturmayı düzenleyen ulusal mevzuat hükümlerinin nasıl yorumlanırsa Anayasa ve Sözleşmeye uygun sonuçlar doğurabileceğini tartışacağız."

GELİŞTİRME

Etkinlik 2 – Genel Sorunlar

Süre 10 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, hâkim ve savcıların devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüklerinin hukuki kaynakları üzerinde bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır.
- Katılımcıların önünde **Ek-2**'deki mevzuat hükümlerinin bulunduğundan emin olun. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin Anayasa (Madde 5, 17/3) ve AİHS (Madde 1, 3) hükümlerini okuyun ve içlerindeki ortak ve farklı noktaları tespit edin.
- Devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğünün amacını, ilkelerini ve sonuçlarını anlatın.
- Soruşturma yükümlülüğünün devlete mutlaka sorumluları belirleme ve cezalandırma yükümlülüğü anlamında bir sonuç yükümlülüğü yüklediğini, ama maddi gerçeği ortaya çıkarma ve sorumluları belirlemeye ve cezalandırmaya çalışma anlamında vasıta yükümlülüğü yüklediğini anlatın.
- Katılımcılara, işkence ve kötü muamele ile ilgili bir başvuruda AYM ve AİHM'in görevinin savcılarının ve ceza mahkemelerinin yerine geçerek kimin hangi suçu nasıl işlediğini ve ne ceza verilmesi gerektiğini söylemek olmadığını, fakat devletin yükümlülüklerini ihlâl edip etmediğini tespit etmek olduğunu; savcı ve hâkimlerin Anayasa ve Sözleşmede belirlenen insan hakları standartlarına uygun şekilde etkili bir ceza soruşturması yapmaları ve maddi ceza normlarını uygulamaları halinde, devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olacaklarını hatırlatın.

Etkinlik 3 – Pratik Çalışma

Süre 55 dk.

Yöntem: Anlatım, Soru-Yanıt, Tartışma

- Amaç, bir işkence ve kötü muamele olayını devletin etkili soruşturma yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlamak için, savcı ve hâkimlerin soruşturmaya ilgili mevzuatı Anayasa ve AİHS standartlarına uygun şekilde yorumlama ve uygulama becerisi geliştirmeleridir.
- Katılımcıları dört gruba ayırın. Birinci gruba önceden çoğalttığınız **Ek-3-1**'deki *Arat/Türkiye* kararını, ikinci gruba **Ek-3-2**'deki *Nebiye Merttürk ve Neslihan Uyanık* kararını, üçüncü gruba **Ek-3-3**'deki *Hadra Akgül ve Diğerleri* kararını, dördüncü gruba **Ek-3-4**'teki *Okkalı/Türkiye* kararını dağıtın. Gruplara şu yönergeleri verin: i) 20 dakikalık süre içinde size verilen olayı okuyun ve soruşturma yükümlülüğü ihlâli bulunup bulunmadığını, varsa hangi ilke yönünden ihlâl bulunduğunu grup içinde tartışın. Grup sözcüsü seçin. ii) 20 dakika sonra, her bir gruba okudukları olayı özetleyerek sunmaları ve vardıkları sonucu açıklamaları için 5 dakikalık süre verilecek. iii) Her bir grup 5 dakika sunum yaptıktan sonra diğer katılımcıların görüşlerini bildirmeleri için 5 dakika süre verilecek.

- Katılımcılara, şüpheli bir ölüm olayı ile ilgili bir başvuruda AYM ve AİHM'in görevinin savcıların ve ceza mahkemelerinin yerine geçerek kimin hangi suçu nasıl işlediğini ve ne ceza verilmesi gerektiğini söylemek olmadığını, fakat devletin yükümlülüklerini ihlâl edip etmediğini tespit etmek olduğunu; savcı ve hâkimlerin Anayasa ve Sözleşmede belirlenen insan hakları standartlarına uygun şekilde etkili ceza soruşturması yapmaları ve maddi ceza normlarını uygulamaları halinde, devletin Anayasa ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş olacaklarını hatırlatın.

Özetleme

- Normatif düzenlemelerde geçen işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü, soruşturmanın amacı, soruşturma ilkeleri, soruşturmanın niteliği kavramlarını ana hatlarıyla tekrar hatırlatın.

Tekrar Güdöleme

- İşkence ve kötü muameleyi soruşturmanın amacı maddi gerçeği ortaya çıkarmak ve sorumlulara yaptırım uygulamak, giderim sağlamaktır. Bu bağlamda soruşturma ilkelerinin uygulanması hayati öneme sahiptir.

Ek Çalışma

- Sınırlı süre nedeniyle üzerinde yeterince durulamayan konular varsa bunlarla ilgili kaynaklara erişim yollarını belirtin.
- Katılımcıların bilgi eksikliği duydukları konular varsa onlarla ilgili tespitleri listeleyin.

Değerlendirme

- Katılımcılara Anayasa, AİHS, kanunlarda ve içtihatlarda işkence ve kötü muamele soruşturmasını zorlaştıran sorunlar bulunup bulunmadığını sorun. Sorunlar varsa bunları listeleyin.
- **Bir ölüm olayının soruşturma ilkeleri gözden kaçırılmadan soruşturulmasının önemini vurgulayın.**

KAPANIŞ

- Katılımcılara yaşam hakkı-ışkence yasağı ile ilgili modülün tamamlandığını belirtin. Konu ile ilgili tavsiye ve eleştirileri sorun ve beklentilerin karşılanıp karşılanmadığı değerlendirin.

EKLER:

MODÜL 1

EK-1: Video

EK-2: İlgili mevzuat

EK-3: AİHM kararı: Anguelova/Bulgaristan, 38361/97, 13/06/2007

EK-4: Kurgusal olay

MODÜL 2

EK-1: Kayıp kişilerle ilgili fotoğraf

EK-2: İlgili mevzuat

EK-3-1: AYM kararı: İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595,
21.04.2016

EK-3-2: AİHM kararı: Makaratzis/Yunanistan, 50385/99, 20/12/2004

EK-4: Kurgusal olay

MODÜL 3

EK-1: Ayşe Paşalı olayı ile ilgili görsel

EK-2: İlgili mevzuat

EK-3-1: AİHM kararı: Civek/Türkiye, 55354/11, 23/02/2016

EK-3-2: AİHM kararı: Ercan Bozkurt/Türkiye, B. No: 20620/10,
23/06/2015

EK-4: Kurgusal olay

MODÜL 4

EK-1: Video

EK-2: İlgili mevzuat

EK-3-1: AYM kararı: Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/03/2016

EK-3-2: AYM kararı: İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595,
21/04/2016

EK-3-3: AİHM kararı: Kasap ve Diğerleri, 8556/10, 14/10/2014

EKLER:

MODÜL 5

EK-1: Video

EK-2: İlgili mevzuat

EK-3: AİHM kararı: Labita/İtalya, 26772/95, 06/04/2000

EK-4: Kurgusal olay

MODÜL 6

EK-1: Kırmızı elbiseli kadın görseli

EK-2: İlgili mevzuat

EK-3-1: AİHM kararı: Rehbock/Slovenya, 29462/95, 28/11/2000

EK-3-2: AYM kararı: Özlem Kır, B. No: 2014/5097, 28/09/2016

MODÜL 7

EK-1: Suriye mültecilerine ilişkin fotoğraf

EK-2: İlgili mevzuat

EK-3-1: AİHM kararı: M.C./Bulgaristan, 39272/98, 04/03/2004

EK-3-2: AİHM kararı: Gldani Yehova Şahitleri Kongre Üyeleri ve Diğerleri/Gürcistan, 7156/01, 03/08/2007

MODÜL 8

EK-1: Video

EK-2: İlgili mevzuat

EK-3-1: AİHM kararı: Arat/Türkiye, 10309/03, 10/11/2009

EK-3-2: AYM kararı: Nebiye Merttürk ve Neslihan Uyanık, B. No: 2013/6071, 14/04/2016

EK-3-3: AYM kararı: Hadra Akgül ve Diğerleri, B. No: 2014/867, 24/03/2016

EK-3-4: AİHM kararı: Okkalı/Türkiye, B. No: 52067/99, 17/10/2006

MODÜL-1

Ek-1: Video

“Eşini Ermenek’te maden kazasında kaybeden kadının feryadına” ilişkin video

<https://www.youtube.com/watch?v=4X0ZJK7QU08>

Videonun oynatılacak sahneleri: 00-28, 40-55,1.15-1.27, 1.51-2.30

Ek-2: İlgili Mevzuat

Anayasa Madde 17

İHAS Madde 2

TCK Madde 81-85, 87(4), 95(4), 298(4)

Ek-3: AİHM Kararı: Anguelova/Bulgaristan, 38361/97, 13/06/2007

AEK-1.3.1: Anguelova/Bulgaristan, 38361/97, 13/06/2002

Aşağıdaki olayda:

- i) devletin öldürmeme yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir, neden?
- ii) devletin yaşamı koruma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir, neden?
- iii) devletin ölümü soruşturma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir, neden?

Olay

Bulgaristan vatandaşı başvuru Assya Anguelova'nın, hırsızlık suçlarından soruşturulan 17 yaşındaki oğlu Zabchekov, Razgrad'da 29 Ocak 1996 günü yine hırsızlığa teşebbüs suçu şüphesiyle birkaç saat gözaltında tutulduktan sonra sabah 05.00 sularında ölmüştür. Soruşturmada, Zabchekov'un yakalanmasından önce kazaen yaralanması sonucu ölümün meydana gelmiş olduğu sonucuna varılmıştır. Başvuru ise varılan bu sonuca karşı çıkmıştır.

Zabchekov 28 Ocak akşamı arkadaşları ile bir barda alkol almıştır. Akşam 22.30 - 23.30 arası Zabchekov'un arkadaşları ve kısa bir süre sonra da kendisi bardan ayrılmıştır. Gece yarısı, apartmanda balkona çıkan bir kadın, Zabchekov'un apartmanın önündeki arabaların arasında dolaşıp "bir şeyler yaptığını" görmüştür. Bu sırada aynı apartmanda oturan ve o gün görevli olmayan komşu polis Mutafov ve yanındaki bir genç adam, oradan geçmekteyken bağışmaları duymuşlardır. Zabchekov kaçmaya çalışmış, polis Mutafov arkasından bir iki dakika kovalamış yere yüz üstü düşüp kalktığı sırada üzerine atlayıp yakalayarak kolundan tutarak getirmiştir. Mustafafov'un talebi ile olay yerine polis çağırılmıştır. Gelen polisler olay yerindeki bir kısım arabalara girilmeye çalışıldığını ve akü sökmekte kullanılan bir somun anahtarı bulmuşlardır. Gelen polislerden biri hırsızlık suçu sebebiyle daha önceden tanıdığı Zabchekov'un kafasından hasta olduğunu söyleyerek diğerlerini dikkatli olmaları için uyarmıştır. Zabchekov küçük bir ağaca kelepçelenmiş ve polisler çevrede arama yapmaya devam etmişlerdir. Olay yerine gelen bütün polisler, Zabchekov'un yüzünde herhangi bir yara görmediklerini, kendi kendine mırıldandığını ve konuşulabilecek durumda olmadığını söylemişlerdir.

Zabchekov, olay yerine gelen ilk iki polis tarafından 00.50 sularında polis merkezine götürülmüş ancak ifade almak için ayılana kadar bekletilmesine karar verilmiştir. Zabchekov, koridorda bir koltukta oturtulmuş ve hemen uykuya dalmış, horlamaya başlamıştır. Polislerden biri, Zabchekov'un saat 03.00 sularında yerde uyumakta olduğunu gördüğünü söylemiştir. Bu polis, yerde üşüteceğini düşünerek Zabchekov'u uyandırmış ve yeniden koltuğa oturtmuştur. Saat 03.50 sularında yeniden yanına gittiğinde Zabchekov'un koltukta oturduğunu ve titrediğini görmüş, daha sıcak olan birinci odaya götürmek istemiştir. Bu polis Zabchekov'u uyandırmış ve odaya gitmesine yardımcı olmuştur. Kısa bir süre sonra Zabchekov sandalyeden düşmüştür. Polis, Zabchekov'un ağır nefes aldığını görmüş ve diğer bir polisten devriye polisi veya ambulans çağırmasını istemiştir. Zabchekov'un durumunun kötüleştiğinin söylenmesi üzerine bu polis Zabchekov'un alnındaki yaraları görmüş ve devriye polislere telsizle haber vermiştir.

Devriye polislerden biri araçla hastaneye gitmiş ve içinde çocuk doktorunun bulunduğu bir ambulansla dönmüştür. Doktor, Zabchekov'u polis merkezinde muayene etmiş ve nabızı düşük olduğu için hemen hastaneye kaldırılmasını istemiştir. Hastaneye getirildikten birkaç dakika sonra dâhiliyeci doktor tarafından muayene edilmiş ve polislere Zabchekov'un ölmüş olduğu söylenmiştir. Çocuk doktoru, polis merkezinde Zabchekov'un göğsünde bereler gördüğünü, o sırada hala hayatta olduğunu ancak nabzının yavaş ve bilincinin kapalı olduğunu söylemiştir.

Normal uygulamaya göre, bütün gözaltılar polis merkezindeki kayıt defterine kaydedilmektedir. Bir kayıt satırında, her bir gözaltı için bir kayıt numarası, kayıt yapan memurun adı, gözaltına alınan kişi-

nin adı, gözaltı nedeni, yapılan işlem ve salıverilme zamanı yer almaktadır. Kayıtlar kronolojik olarak tutulmaktadır. Gözaltı saatine ilişkin ayrı bir sütun yoktur, bazı gözaltı tarihlerinin yanına saati de yazılmaktadır. Razgard polis merkezinin gözaltı defterinin 29 Ocak 1996 sayfasında, Zabchekov'un adı bulunmamakta, ancak 72 sıra numarasında 'kimliği bilinmeyen kişi' girişi yer almaktadır. Bu sözlerden sonra, iki sütuna ve iki sıraya taşan şu giriş vardır: "29 I 96, 01.00". Buradaki "1.00" sayısı, okunabildiği kadarıyla "3.00" veya "5.00" sayısının üstüne yazılmıştır. Aynı sayfada kayıt numaralarının da üstüne yazıldığı görülmektedir. Ancak sunulan kopyadan hangi orijinal numaraların değiştirildiğini görmek zordur. Yine de, her kayıt satırı arasında eşit aralıklar bulunduğu halde, "72" ile "73" arasında çok az boşluk vardır.

Aynı gün Zabchekov'un cesedi üzerinde otopsi işlemi yapılmıştır. Uzmanlar bulguları ayrıntılı olarak tespit etmişler ve fotoğraflar çekmişlerdir. Ölüm nedenini, alnın sol tarafında, 110 ml kan içeren epidural cerebral haematoma birikmesi üzerine, foramen magnum içinde cerebellar tonsils ile birlikte cerebral oedema oluşması, bu ödemin beyindeki hayati merkezlere (ki bunlar soluma ve kalp faaliyetidir) baskı yapması ve bunları ayrıştırması ve bu durumun da akciğer ödemeine yol açması olduğunu belirtmişlerdir. Uzmanlar yaralamaların nasıl meydana geldiği sorusuyla ilgili olarak, sol göz çukuru ve sol kaş bölgesindeki yaraya ve epidural haematomaya, sınırlı ve düz olmayan bir yüzeye sahip künt bir cismin veya künt kenarlı bir cismin darp etmesinin neden olduğunu, bu darbin sol göz kemiğinin arka duvarının kırılmasına yol açtığını; göğsün sağ yanındaki yaralamanın, geniş bir etki yüzeyine sahip sert bir künt cismin darp etmesiyle oluştuğunu ve buraya mağdurun elbisesinin izinin çıkmış olduğunu; alnın sağ tarafında ve bileklerdeki yaraların keskin kenarlı cisimlerin darp etmesi veya bastırmasının neden olduğunu; alt dudağın sol tarafındaki yaraya künt bir cismin darp etmesinin neden olduğunu belirtmişlerdir. 30 Ocak öğleden sonra Zabchekov'un ölüsü hastaneden alınmış, başvuru ve diğer aile üyeleri Zabchekov'un bedeninde başka bereler görmüşler ve yerel gazeteye haber vermişlerdir. İki gazeteci gelmiş ve Zabchekov'un fotoğraflarını çekmişlerdir. Öğleden sonra gömülmüştür. 17 veya 18 Nisan 1996 tarihinde, Zabchekov'un ölüm nedeni hakkında varılan sonuçları yeniden incelemek üzere beş tıp uzmanı görevlendirilmiştir. Beş uzman 28 Haziran 1996 tarihinde verdikleri raporda ("ikinci rapor") vardıkları sonucu, soruşturma dosyasına dayandırmışlardır. Bu uzmanlar, Zabchekov'un ölüm nedeninin, kafa kemiği kırığının neden olduğu epidural oedema olduğunu teyit etmişlerdir. Ayrıca, öldürücü yaranın tekme, yumruk veya künt bir cismin darp etmesi veya bir düşme sonucu "düz geniş bir yüzeye" çarpma nedeniyle meydana gelmiş olabileceğini söylemişlerdir. Bu uzmanlar, yapılan otopsinin yaralamalara hangi cismin neden olduğunu belirlemeye yarayacak morfolojik veriler içermediğini kaydetmişlerdir. Bu uzmanlar, kafa yaralanması ile Zabchekov'un ölümü arasında yaklaşık dört ile altı saat olduğunu söyleyen birinci raporun aksine şöyle demişlerdir: "Zabchekov'un ölümüne neden olan haematoma ... ölümden en az on saat önce mevcuttur. Bu sonuca varılmasının nedeni, dosyadaki fotoğraflardan açıkça görülebilen hamematomanın durumudur (koyu kırmızı renkte kan pıhtısı). Sıvı kanın bulunmadığı yerde bu tür pıhtılar, kendilerine sebep olunan andan itibaren on saatlik bir dönem içinde oluşurlar. Bu dönemde hastaların durumu genellikle, görülebilir bir uyarı belirtisi vermeyen 'açık dönem' olarak nitelendirilir. Komaya girinceye kadar, durumları giderek kötüleşir ... baş ağrısı başlar, konuşma bozulur ve hareketlerde koordinasyon sorunları doğar, istikrarsız ve uykulu olurlar, sendelerler, vs." Bu uzmanlar tarafından dayanılan fotoğraflar, 29 Ocak 1996 günü 11.30'da başlayan otopsi sırasında çekilmiş fotoğraflardır. Uzmanlar ayrıca, Zabchekov'un aldığı alkolün baş ağrısını maskeleymiş olduğunu belirtmişlerdir. Bu raporda diğer yaralara da değinilmiş, göğüsteki berenin genel görünümünün ölenin giysilerinin izlerini taşıdığı, bunun da darbin giysiler üzerinden meydana gelmiş olduğuna işaret ettiği, başın sağ tarafında ve alt dudaktaki yaraların yine bir künt cismin çarpması sonucu meydana geldiğini gösterdiği, bileklerdeki berelerin kelepçe izlerini gösterdiği belirtilmiştir.

31 Temmuz 1996'da askeri savcılık, polislerin eylemleri ile Zabchekov'un ölümü arasında bir bağlantı bulunmadığı gerekçesiyle, soruşturmanın kapatılmasına karar vermiştir. Başvurucunun 6 Ağustos 1996 tarihinde, soruşturmanın eksik yapıldığı ve mezarın açılması gerektiği gerekçesiyle yaptığı itiraz, 18 Aralık 1996 tarihinde reddedilmiştir.

Güney Danimarka Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsünde Devlet Patologu Profesör Jorgen Thomsen'e danışılmıştır. Prof. Thomsen'e göre, epidural haematoma'ya genellikle sert bir yüzeyin üstüne düşme

veya künt bir cisimle kuvvetli darp neden olabilir; sert yüzeyin üstüne düşmenin genellikle contre-coup lezyon bıraktığı bilinmektedir; ne var ki, bu tür bir lezyonun varlığından veya yokluğundan söz edilmemiştir; öte yandan ölenin kafa kemiğinin ince olduğu belirtilmiştir; kişiler arasındaki şiddet olaylarında bu mazur gösterici bir unsur olamaz, çünkü kafa kemiğinin ince mi kalın mı olduğu bilinemez; epidural haematoma ile birlikte genellikle temporal kemikte de kırılma ve menenjiyal damarda kopma olur; dolayısıyla damardan kanama olur; başlangıçta kemiğin içindeki dura bağıyla sınırlıdır; sonuçlarının görülebilir hale gelmesi saatler alabilir, fakat genellikle birkaç saatten fazla değildir. Prof. Thomsen'e göre ölüm nedeni epidural haematoma olup, yukarıda belirtilen çeşitli travmalar nedeniyle oluşmuş olabilir. Mağdur yakalanmadan önce meydana gelmiş olabileceği gibi, polis merkezinde tutma sırasında öldürücü lezyona maruz kalınma olasılığı gözden uzak tutulamaz. Prof. Thomsen, travmadan ölüme kadar on saat geçmiş olabileceği görüşüne katılmamıştır. Prof. Thomsen'e göre bu görüş, kan pıhtısının görünüşüne dayanmıştır; ölümden sonra kanın çeşitli biçimler alabileceği, kanı beklenmeyecek şekilde değiştirebilecek çeşitli enzimatik biokimyasal faaliyetler olabileceği bilinmektedir. Prof. Thomsen'e göre diğer lezyonların, epidural haematoma'ya yol açan travma ile aynı travmadan doğduğunu söylenemez; bunlar dövme, tekmeleme veya düşme gibi künt bir cisimle darbin sonucudur. Özetle, Prof. Thomsen'e göre, epidural haematoma'ya düşmenin mi, yoksa diğer bir künt şiddetin mi neden olduğu belirlenemez; polis merkezinde tutulmadan hemen önce olabileceği gibi tutma sırasında da olabilir; epidural haematoma hemen ameliyattan yapılması halinde iyileşebilir; "zamanında doğru müdahale yapılsaydı Zabchekov kurtarılabilirdi" görüşünü bildirmiştir.

Ek-4: Kurgusal Olay

Kurgusal olay bölümünde (Etkinlik 4) oluşturulacak kurgusal olayın çıktısı

MODÜL-2

Ek-1: Kayıp Kişilerle İlgili Fotoğraf

Ek-2: İlgili Mevzuat

Anayasa Madde 17/ 4

AİHS Madde 2

TCK Madde 81-85, 87/4, 95/4, 298/4

Ek-3-1: AYM Kararı: İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595, 21.04.2016

Aşağıdaki olayda:

- a) devlet kasten öldürmeme yükümlülüğünü ihlâl etmiş midir, neden?
- b) devlet orantısız güç kullanma sonucu öldürmeme yükümlülüğünü ihlâl etmiş midir, neden?

Olay

1. Bir siyasi partinin ilçe başkanlığı tarafından 26.02.2008 tarihinde ilçe kaymakamlığına yapılan başvuru ile ilçe merkezinde bulunan bir düğün salonunda saat 11.00-16.30 arasında dünya kadınlar günü sebebiyle tiyatro ve folklor gösterisi ve müzik dinletisi yapılacağı belirtilerek izin talebinde bulunulmuştur. Kaymakamlık tarafından bir gün sonra istenilen izin verilmiştir.
2. 05.03.2008 tarihinde etkinliğe aralarında kadın ve çocukların bulunduğu yaklaşık 600 kişi katılmıştır. Etkinlik sırasında düğün salonu içinde terör örgütü lehine sloganlar atılmıştır. Bu sırada salon dışında yaklaşık 400 kişilik bir grubun toplandığı görülmüştür. Polis etkinliğin düzenlendiği düğün salonu ve çevresinde güvenlik önlemleri almıştır. Saat 13.00 sıralarında düğün salonunda bulunanların da katılımı ile dışarıda yaklaşık 1000 kişilik bir grup oluşmuş ve terör örgütü lehine slogan atılarak şehir merkezine doğru yürüyüşe geçilmiştir. Uyarıları dikkate almayan grup polise taşla saldırmış bunun üzerine polis gazla müdahalede bulunmuş ve kalabalık 50-100 kişilik gruplara bölünerek mahalle aralarına dağılmış kısa süre sonra gruplar tekrar toplanmış, polisin sokaklara girişini engellemek için kırıkları elektrik direkleri ve başka malzemeler ile barikatlar kurmuşlardır. Bu sırada göstericiler ile vatandaş arasında kavgalar çıkmış bu kavgalar da polisin cop ile gazlı müdahalesi ve havaya ateş açması sonucu dağıtılmıştır. Durumun ilçe cumhuriyet savcısına bildirilmesi üzerine savcılık tarafından yasadışı slogan atan ve polise saldıranların gözaltına alınması talimatı verilmiştir.
3. Savcılığın talimatı üzerine saat 16.30'a kadar toplam 108 kişi kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmıştır. Yakalanan kişiler ile ilgili saat 16.30'da yaklaşık 110 görevlinin imzaladığı olay ve yakalama tutanağı düzenlenmiştir. Yakalanan kişilerin isimleri tutanakta yer almış ama yakalamanın şekli, yeri, saati, yakalamayı yapan görevlinin kimlik bilgisi ve kişilerin ne şekilde emniyete götürüldüğü bilgisine yer verilmemiştir.
4. Yakalanan kişiler arasında başvuranların akrabası A'nın ismi de vardır. Yakalanan A. ile ilgili neza-rethane kaydı bulunmamaktadır. Emniyete getirilmeden önce herhangi bir doktor raporu alınmamıştır. A. emniyette bir süre tutulduktan sonra durumunun kötüleşmesi üzerine ilçe devlet hastanesine götürülmüş ilk muayenesinde "kafa travması, pericon bölgede travmaya bağlı hemetom, ağız bölgesi ve dişlerde honome, yüzünde sabit kalıcı iz, hayati tehlikesi vardır, acilen il devlet hastanesine sevki uygundur." notu ile il devlet hastanesine sevk edilmiştir. Saat 20.00 sıralarında hastaneye getirilen A. saat 23.00 sırasında hayatını kaybetmiştir. Emniyet müdürlüğünün yayınladığı bilgi notunda olaylar esnasında başına taş isabet eden A'nın öldüğü bildirilmiştir.
5. Aynı gece A'nın cesadi üzerinde klasik otopsi yapılmış ve baş temporel bölgede çökme kırığı, kafa alın orta kısımda C şeklinde sütüre alan izlendi, ağız içinde dilin ekimotik olduğu, beyinde yaygın ödem ve kafa içinde yaygın kanama olduğu, göğüs üst orta kısımda 7-8 cm ve sağ göğüs Kosta hizasında 5-6 cm deri altı doku içi hemotomlar olduğu, sağ ve sol omuz bölgesinde çok sayıda ekimiz, sağ ve sol el ile el bilek kısımlarında ekimozlar ve abrazyonlar, her iki ön kolda ekimotik alanlar, sol uyluk ve her iki bacak ve her iki ayak bileğinde çok sayıda ekimoz ve abrazyon bulunduğu tespit edildiği bildirilmiştir.
6. Kesin ölüm sebebinin ise kafaya gelen күnt travmaya bağlı beyin kanaması sonucu olduğu bildirilmiştir.

7. Başlatılan soruşturma kapsamında tüm kamera kaydı ve fotoğrafların gönderilmesi, A'nın nezarete alınıp alınmadığı, A'nın yakalanmasına ilişkin tüm bilgi ve belgelerin toplanıp, tanıkların dinlenmesi, olaya müdahale eden tüm polislerin tespiti ile bildirilmesi talimatı verilmiştir.
8. Maktül A'nın eşi müşteki İpek eşinin eyleme katılmadığını taziyeden dönerken polisler tarafından dövülerek öldürüldüğünü belirterek maktülün mezarının açılıp tekrar adli tıptan rapor alınmasını talep etmiştir. Mezar açılıp ceset adli tıp kurumuna gönderilmiş düzenlenen raporda ölümün vucuttaki yaygın travmatik lezyonlar ve kaburga kırıkları ve künt kafa travmasına bağlı beyin doku harabiyeti ve beyin kanaması sonucu meydana geldiği belirtilmiştir.
9. Tanık B. olay günü öğle saatlerinde gelen sesler üzerine çıktığında iki polisin 50 yaşlarında hafif kilolu, orta boylu bir şahsı cop kullanarak bir ticari araca zorla bindirmeye çalıştıklarını, 30-40 yaşlarında, hafif kır saçlı bir polisin kazma sapı ile bu şahsın omuzlarına doğru iki kez vurduğunu gördüğünü beyan etmiştir.
10. Tanık C. olay günü maktül A ile taziyeden gelirken birden polislerin A'yı cop ve sopalarla dövmeğe başladığını belirtmiş ve fotoğraf üzerinden yaptırılan teşhiste A'nın kafasına sopa ile vuran kişi olarak polis memuru D'yi gördüğünü karakolda da kendilerine yönelik kötü muamelenin devam ettiğini beyan etmiştir.
11. Şüpheli D. olaylara müdahale edenler arasında olmadığını beyan etmiştir. Savcılık tarafından dinlenen iki polis memuru şüphelinin olay günü olaya müdahale eden polisler arasında olmadığını beyan etmiş, diğer polisler dinlenmemiş idari soruşturmadaki beyanları ile yetinilmiştir. Olaydan 1 yıl sonra düzenlenen iddianamede sanık D. hakkında zor kullanma yetkisinin aşılması suretiyle ölüme sebep olmak suçundan kamu davası açılmıştır.
12. Ağır ceza mahkemesince yapılan yargılama sonunda mahkemece olay günü A'nın meydana gelen olaylar sırasında polisler tarafından zor kullanılarak gözaltına alındığı ve ticari taksiye bindirilerek emniyete götürüldüğü, yaralı olmasından dolayı nezarete alınmadığı, bir süre sonra hastaneye götürüldüğü ve daha sonra öldüğü, kesin ölüm sebebinin belirlenemediği ve sanık D'nin maktüle vurduğu yönünde tanık C'nin beyanı dışında delil bulunmadığını maktülün ölümüne ilk yakalama anındaki eylemlerin mi, yoksa karakolda meydana gelen olayların mı sebep olduğunun belirlenemediğini belirterek sanığın beraatine karar vermiştir. Karar temyiz edilmiş ve Yargıtay 1. Ceza dairesi tarafından onanarak kesinleşmiştir.
13. Maktül A'nın eşi olan başvuru tarafından maktülün polisler tarafından dövülerek öldürüldüğü belirtilerek Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur.

Ek-3-2: AİHM Kararı: Makaratzis/Yunanistan, 50385/99, 20/12/2004

Aşağıdaki olayda:

- a) devlet kasten öldürmeme yükümlülüğünü ihlâl etmiş midir, neden?
- b) devlet orantısız güç kullanma sonucu öldürmeme yükümlülüğünü ihlâl etmiş midir, neden?

Olay

1. Başvuru Christos Makaratzis 1967 doğumlu bir Yunanistan vatandaşıdır. 13 Eylül 1995'te, silahsız bir sivil olarak arabasıyla Atina'nın merkezinde ABD Büyükelçiliğinin yanındaki kırmızı ışıkta geçmesi üzerine, polis kendisini durdurmaya çalışmıştır. Başvuru durmamış ve süratlenmiştir. Başvurucuyu çok sayıda polis arabası ve motosikletli polis takip etmiştir. Bu arada başvuru birkaç araca çarpmış ve iki sürücü yaralanmıştır.

2. Başvurucu beş polisin yola kurduğu bariyerleri geçtikten sonra, başvuruçuyu izleyen polisler başvuruçunun arabasına ateş etmeye başlamışlardır. Başvuruçuya göre polisler, arabayı hedef alarak ateş etmişlerdir. Hükümet ise polisin arabanın lastiklerini hedef aldığını savunmuştur. Başvuruçuda daha sonra bir benzin istasyonunda durmuş, arabanın kapılarını kilitlemiş ve dışarı çıkmamıştır.
3. Başvuruçuda, polislerin diz çökerek kendisine doğru ateşe devam ettiklerini iddia etmiştir. Hükümet ise polislerin havaya ateş ettiklerini, çünkü orada patlayabilecek benzin pompaları bulunduğunu savunmuştur. Polislerden biri ön cama rastgele ateş etmiştir. Nihayet kapıyı açmayı başaran bir polis tarafından başvuruçuda ele geçirilmiştir. Başvuruçuda arabadan sürüklenerek çıkarılırken ayağından vurulduğunu iddia etmiştir. Hükümet ise ulusal mahkemelerin tespitlerine dayanarak bu iddiaya karşı çıkmıştır.
4. Başvuruçuda hemen hastaneye kaldırılmış ve dokuz gün hastanede tedavi görmüştür. Başvuruçuda sağ omzundan, sağ ayağından, sol kalçasından ve göğsünün sağ tarafından kurşun yaraları almıştır. Bir kurşun sağ ayağından çıkarılmış, bir diğer kurşun sol kalçasında kalmıştır. Başvuruçunun geçmişte yaşadığı ruhsal rahatsızlık, bu olaydan sonra giderek kötüleşmiştir.
5. Olaydan sonra polis tarafından yapılan idari soruşturma, başvuruçuda 29 polisin takip ettiğini ortaya koymuş, ancak olay yerinden kimlik bilgisi bırakmadan ayrılan başka bazı polislerin kimlikleri belirlenememiştir. Başvuruçunun arabasında ve silahlarda incelemeler yapılmıştır. Balistik raporuna göre arabada, sürücünün hizasında yatay veya yukarıya doğru 16 kurşun deliği, arka camı kırarak ön camdan çıkan kurşunların yol açtığı üç kurşun deliği ve bir kurşun izi vardır.
6. Savcı yedi polis aleyhine ağır yaralamaya sebebiyet vermekten ve usûlsüz silah kullanmaktan ceza davası açmıştır. Ceza mahkemesi başvuruçunun yaralanmasına sanık polislerin sebebiyet verdiğinin kanıtlanamadığı ve belirlenemeyen silahlardan da birçok kez ateş edilmiş olduğu, başvuruçunun vücudundan çıkarılan kurşunlar ile başvuruçunun arabasında bulunan kurşunların aynı silahtan çıkmış olduğu ancak bunların kriminal incelemesi yapılan otuz üç silahtan biri olmadığı; başvuruçunun arabasında bulunan diğer kurşunlar ile metal parçalarının iki sanığın silahlarından çıktığı, ancak bu sanıkların başvuruçuda yaraladıklarının makul kuşku kalmayacak ölçüde kanıtlanamadığı gerekçesiyle, yargılanan polisler haklarında beraat kararı verilmiştir. Ayrıca ilk derece ceza mahkemesi, sürücüsünün tehlikeli bir suçlu olduğunu düşündükleri bir aracı hareketsiz hale getirmek için polislerin silah kullandıklarını belirtmiştir. Başvuruçunun bu karara karşı üst mahkemeye başvurma hakkı bulunmamaktadır.
7. Olayların geçtiği tarihte polislerin silah kullanmalarıyla ilgili hükümler, Yunanistan'ın Almanlar tarafından işgali sırasında 1943 tarihinde çıkarılmış bir yasada yer almıştır. Bu yasa, polislerin meydana gelecek sonuçlardan sorumlu tutulmaksızın silah kullanabilecekleri durumların geniş bir listesini yapmıştır. Yasada daha sonra yapılan değişikliklerle, "ancak zorunlu hallerde ve daha hafif yöntemler tüketildikten sonra" silah kullanılabileceği öngörülmüştür. Başvuruçuda kendisini takip eden polislerin aşırı silah kullanmaları nedeniyle yaşamını tehlikeye soktuklarını ve yetkililerin olay hakkında etkili ve yeterli soruşturma yapmadıklarını ve böylece Sözleşmenin 2. maddesini ihlâl ettiklerini iddia etmiştir.

Ek-4: Kurgusal Olay

Kurgusal olay bölümünde (Etkinlik 4) oluşturulacak kurgusal olayın çıktısı

MODÜL-3

Ek-1: Ayşe Paşalı Olayı ile İlgili GörSEL

http://haber.sol.org.tr/sites/default/files/styles/newsimagestyle_615x410/public/images/aye_paal501_0.jpg?itok=YwzafBoc

Ek-2: İlgili Mevzuat

Anayasa Madde 5, 17/1

Sözleşme Madde 1, 2

TCK hükümleri

Ek-3-1: AİHM Kararı: Civek/Türkiye, 55354/11, 23/02/2016

Aşağıdaki olayda:

i) devletin yaşamı koruma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir, neden?

Olay

1. Başvuranların annesi Selma Civek 24 Ağustos 1987 yılında H. C. ile evlenmiştir. Ancak daha sonraki dönemde ilişkileri bozulmuştur. Eşinden şiddet gören Selma Civek, 11-18 Şubat 2009 tarihleri arasında, üç çocuğu ile birlikte, Ankara'da şiddet gören kadınlar için hizmet veren kadın konukevinde kalmıştır. 18 Şubat 2009 tarihinde, kendi isteğiyle, çocuklarıyla birlikte evine dönmek üzere konukevinden ayrılmıştır.
2. Selma Civek 14 Ekim 2010 tarihinde eşinden yeniden şiddet görmüş, aynı gün, eşi H. C. tarafından bıçakla yaralandığını ve öldürmekle tehdit edildiğini iddia ederek savcılığa suç duyurusunda bulunmuştur. S. C.'nin ifadesinin ilgili bölümleri aşağıdaki şekildedir: "H. C. ile yaklaşık 23 yıldır evliyiz. Çalışmıyor. Sürekli içiyor. Sık sık beni dövüyor. Beni öldüreceğini söylüyor. Geçen sene bıçakla beni kovaladı. O zaman evi terk ettim. Ankara'ya ailemin yanına gittim. Beni tehdit etmeye devam etti. Bunun üzerine, "Ankara'da kadın sığınma evine" gittim. Burada yaklaşık bir buçuk ay kaldım. H. C.'nin babası ziyaretime geldi. Oğlunun artık bana şiddet uygulamayacağını söyledi. H. C. de eve dönmem için bana yalvardı. İş bulacağına ve bize sahip çıkacağına söz verdi. Çocuklarım için, eve geri dönmeyi kabul ettim. Döndükten bir hafta sonra, H. C. yeniden içki içmeye ve şiddet uygulamaya başladı. H. A. S. 14 Ekim 2010 tarihinde bahçesiyle ne zaman ilgilenebileceğimi sormak için telefonla aradı. Kendisini beş yıldan beri tanıyorum. Onunla tartışmak için telefonu elimden aldı. H. A. S. ile aramızda herhangi bir duygusal bir ilişki yoktu. Eşim de bunu biliyordu. Zaman zaman H. A. S.'ye telefonla arıyordum; çünkü beni dinliyordu. Oysa eşim beni asla dinlemezdi. Bana karşı şiddet uygulardı. Kısacası, o gün, eşim beni telefonda biriyle konuşurken gördü. Bir tartışma yaşanmasından kaçınmak için, konuştuğum kişinin erkek kardeşim olduğunu söylemeyi tercih ettim. Telefonu elimden aldı ve son numarayı aradı. H. A. S. telefonu "Seni dinliyorum kalbim" diyerek yanıtladı. Eşim hemen telefonu kapattı ve beni dövmeye başladı. H. A. S. ile aramda arkadaşlıktan başka herhangi bir ilişki olmadığını söylediğimde bana inanmadı. Eline bir bıçak aldı; motosikletine binmemi söyledi. H. A. S.'nin evine gittik. Beni dövdü. Bıçağı boğazıma dayadı. Bir an boynumu kestiğini sandım. Bıçağı itmeye çalıştım ve o sırada sağ kolumdan yaralandım. Komşular ona engel olmadılar. Beni jandarmalar kurtardı."
3. H. C.'nin ifadesi alınmıştır: "Selma Civek, benim eşimdir. Selma'yı telefonda kısık sesle konuşurken duydum. Konuştuğu kişiye 'Tamam aşkım, anladım canım, seni görmeye geleceğim sevgilim' diyordu. Kendisini dinlediğimi fark etmedi. Beni gördüğünde, telefonu hemen kapattı. Telefonda kiminle konuştuğunu sordum. Annesi olduğunu söyledi. İnanmadım. Son numarayı tekrar aradım. Bir adam 'Canım' diyerek açtı telefonu. Sesimi duyduğunda hemen telefonu kapattı. Tekrar aradım ama açmadı. Numarayı bir yere not ettim ve kendi cep telefonumdan aradım. Bu numaranın, benim telefonumda zaten kayıtlı olan H. A. S.'ye ait olduğu fark ettim. H. A. S. tanıdığım biriydi. Kendimi çok kötü hissettim. Kontrolümü kaybettim. Birlikte, H. A. S.'nin evine gittik. Bıçağımı çıkardım ve karımın boğazına dayadım. Kaçmak istedi ve kolunu kesti. Onu bırakmam için jandarma müdahalede bulundu, ben de onu bıraktım. Nerdeyse bütün adamlar benim gibi davranırdı. Yoksa bu dünyadaki değerlerimiz ne olurdu?"
4. H. C. 15 Ekim 2010 tarihinde tutuklanmıştır. Aynı tarihte Asliye Hukuk Mahkemesi de H. C.'nin, eşi Selma Civek'e karşı şiddet veya tehdit edici davranışlarda bulunmamasına, davalının evi terkine ve bu evden üç ay süre ile uzaklaştırılmasına ve evin Selma Civek'e tahsisine karar vermiştir. Tedbirlere aykırı davranılması halinde, tutuklanacağı ve hapis cezasına hükümlenacağı hususlarında H. C.'ye ihtarda bulunulmuştur. Cumhuriyet Savcısı 19 Ekim 2010'de, Selma Civek'i yaralama nedeniyle H. C. aleyhinde dava açmıştır.

5. Selma Civek 10 Kasım 2010 tarihinde, eşi H. C. ile aralarında şiddetli geçimsizlik olduğu, H. C.'nin çok fazla içki içtiği, koca ve baba olarak sorumluluklarını yerine getirmediği ve kendisine şiddet uyguladığı –bu durumun tıbbi raporlarla da doğrulandığı- iddiasıyla boşanma davası açmıştır.
6. Selma Civek 12 Kasım 2010 tarihinde şikâyetini geri almış ve H. C. serbest bırakılmıştır. Söz konusu salıverilmenin yanında, Salı ve Cuma günleri saat 17.00'de olmak üzere polis karakolunda ya da jandarmada imza atma yükümlülüğü ile hakkında adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar verilmiştir. H. C.'ye 13 Kasım 2010 tarihinde, eşi Selma Civek'e karşı şiddet veya tehdit edici davranışlarda bulunmamasına, davalının evi terkine ve bu evden uzaklaştırılmasına ve evin Selma Civek'e tahsisine karar verildiği tebliğ edilmiştir.
7. Selma Civek 23 Kasım 2010 tarihinde Jandarma Karakolunda şu ifadeyi vermiştir: "Kocamın, tanıdığım ve komşumuz olan A.'yı görmeye gittiğini öğrendim; bana bir mesaj iletmesini istemiş. Benim evi terk etmemi istemiş yoksa onu öldüreceğim demiş. Kocam çalışmamı istemiyor. Koruma tedbirlerine rağmen, beni rahatsız etmeyi bırakmıyor. Gece gündüz evin etrafında dolanıyor. Hatta artık çocuklarımı okula götüremiyorum. Öldürmekle tehdit etmek için telefonla aramaya devam ediyor. Ondan şikâyetçiyim. Uzlaşmak istemiyorum; yargılanmasını ve mahkûm edilmesini istiyorum."
8. Selma Civek 17 Aralık 2010'de H. C. hakkında yeniden şikâyetçi olmuştur. Savcı aynı tarihte, öldürmekle tehdit etme ve koruma kararı kapsamındaki yükümlülüklerine uymama nedeniyle H. C. hakkında iddianame düzenlemiştir. İddianamede şöyle denilmiştir: "H. C., eşi Selma Civek'i öldürmekle tehdit etmektedir. Selma Civek'in komşusu A.'nın tanık beyanları da bunu doğrulamıştır. H. C. 21 Kasım 2010 tarihinde, A.'ya giderek 'Selma Civek'e söyle, çocukları bırakarak evi terk etsin; yoksa onu öldüreceğim.' demiştir. İlgili, aynı zamanda, Selma Civek'i telefonla da arayarak ve mesajlar da göndererek öldürmekle tehdit etmiştir. Ayrıca, 15 Ekim 2010 tarihinde alınan koruma tedbirlerine rağmen, ilgilinin 23 Kasım 2010 tarihinde evin etrafında dolaştığı görülmüştür. Ölüm tehdidi ve koruma kararıyla uygulanan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi yönünde suç unsurları oluşmuştur."
9. 26 Aralık 2010 tarihinde, jandarmalar tarafından başvuru çocukların tanık ifadeleri alınmıştır. Başvurucular ifadelerinde babalarının annelerini tehdit ettiği yönünde ifadeler vermişlerdir. Savcı, 10 Ocak 2011 tarihinde, hakaret ve tehdit etme ile koruma tedbirlerine riayet etmeme nedeniyle H. C. hakkında tekrar iddianame düzenlemiştir.
10. Selma Civek 14 Ocak 2011 tarihinde, eşi H. C. tarafından sokak ortasında 22 yerinden bıçaklanarak öldürülmüştür. H. C., aleyhine açılan ceza davasında suçunu ikrar etmiş, eşini sadakatsiz olduğu için öldürdüğünü beyan etmiştir. Ayrıca, olay günü, eşine, kendisini neden aldattığını; çocuklarının ve kendisinin yüzüne bakmaya nasıl devam edebildiğini sorduğunu; bunun üzerine eşinin kendisine verecek hiçbir hesabı olmadığını; zira onun, çocuklarının babası olmadığını söylediğini ileri sürmüştür. Bunun üzerine kontrolünü kaybettiğini ve onurunu korumak için eşini bıçakladığını eklemiştir.
11. Ağır Ceza Mahkemesi 29 Mart 2012 tarihinde, H. C.'yi öldürme suçundan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm etmiştir. Yargıtay 11 Şubat 2014 tarihinde, Ağır Ceza Mahkemesi kararını onamıştır.

Ek-3-2: AlHM Kararı: Ercan Bozkurt/Türkiye, B. No: 20620/10, 23/06/2015

Aşağıdaki olayda:

i) devletin yaşamı koruma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir, neden?

Olay

1. Başvurucu ve iki kardeşi, yaprak ve odun toplamak için iki öküzüyle birlikte Bitlis Güroymak ilçesindeki Darkolink tepesine gitmişlerdir. Öküzlerin çektiği düvenin bir mayının üzerinden geçmesi nedeniyle meydana gelen patlama sonucu hayvanlar ölmüştür. Yaralı haldeki başvuran ve bir kardeşi, olay yerinden yaklaşık 500 metre uzaktaki Cevizyatağı jandarma istasyonunda görevli jandarmalar tarafından derhal Güroymak'ta bir sağlık merkezine götürülmüşlerdir. Sonrasında da ileri tıbbi müdahale için Tatvan Asker Hastanesine sevk edilmişlerdir.
2. Devlet Hastanesinde düzenlenen 28 Mart 2001 tarihli sağlık rapora göre, ağır yaralanma neticesinde başvurunun her iki bacağı dizaltından kesilmiştir. Başvurucunun kardeşi hafif şekilde yaralanmıştır. Van Devlet Hastanesi sağlık kurulu 12 Mart 2002 tarihinde başvurunun %80 iş göremez olduğunu beyan etmiştir.
3. Kazadan kısa süre sonra jandarma olay tutanağı düzenlemiş ve olay yerinin krokisini çıkarmıştır. Olay tutanağında, patlamanın, daha önce jandarma tarafından düzenli olarak keşif ve gözetim amaçlı kullanılmış bir bölge olan, Cevizyatağı Jandarma Karakolunun yaklaşık 500 metre uzağındaki Darkolink tepesinde meydana geldiği belirtilmiştir. Raporu düzenleyen jandarmalar, söz konusu mayının akşam karanlığında bölgenin gözetim altında olmadığı vakitte, güvenlik güçlerini hedef alan PKK üyeleri tarafından yerleştirilmiş olabileceğini değerlendirmişlerdir. Söz konusu raporda, mayının ne zaman yerleştirilmiş olabileceğine dair başka herhangi bir bilgi mevcut değildir.
4. Jandarma ayrıca, 10-15 Kasım 2000 tarihleri arasında, başvuranın erkek kardeşlerinin ve köy korucularının ifadelerini almıştır. Başvuranın yaralanan erkek kardeşi E.B. jandarmaya vermiş olduğu ifadesinde, patlamanın meydana geldiği bölgede düzenli aralıklarla yaprak topladıklarını ve olaya ilişkin olarak herhangi bir şikâyetinin bulunmadığını dile getirmiştir. Başvuranın, köy korucusu olduğu anlaşılan diğer erkek kardeşi B.B. jandarmaya verdiği ifadesinde olayları açıklamıştır. Patlamanın meydana geldiği bölgenin geçmişte Cevizyatağı jandarma karakolu güvenlik görevlileri ve köy korucuları tarafından gözetim amaçlı olarak kullanıldığını beyan etmiştir. Söz konusu bölgedeki mayının, gözetim görevi esnasında jandarma güçlerini ve korucuları vurmak amacıyla PKK tarafından yerleştirilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Tümü köy korucusu olmak üzere diğer beş tanık, söz konusu tepenin geçmişte güvenlik güçleri ve köy korucuları tarafından gözetim ve keşif amaçlı olarak kullanıldığını doğrulamışlardır. Tanıklardan biri, PKK'lı teröristlerin, tepenin kullanım amacını fark etmiş olup, zarar vermek niyetiyle bölgeye mayın yerleştirmiş olabileceklerini ifade etmiştir.
5. Jandarma görevlileri tarafından 15 Kasım 2000 tarihinde alınan ifadesinde başvuru, söz konusu tepeye düzenli olarak yaprak toplamaya gittiğini, ancak bölgede mayın olduğundan haberinin olmadığını beyan etmiş ve olayla ilgili olarak herhangi bir şikâyette bulunmak istemediğini bildirmiştir.
6. Mayın tarama birliği komutanı 16 Kasım 2000 tarihinde düzenlemiş olduğu raporda, olay yerinden toplanan parçaların, PKK tarafından yapma mayın imal etmek amacıyla kullanılan havan mühimmatına ait oluşu belirtilmiştir.
7. Güroymak Cumhuriyet Savcılığı belirtilmeyen bir tarihte, olaya ilişkin re'sen soruşturma başlatmıştır. Cumhuriyet savcısı 8 Ocak 2001 tarihinde, olay tarihinden itibaren yirmi yıl boyunca geçerli olacak daimi bir arama emri çıkarmıştır. Arama emrine istinaden, güvenlik güçlerine, fail(ler)in tespit edilmesi için titiz bir soruşturma yürütmeleri ve üç ayda bir savcılığa rapor sunmaları yönünde talimat verilmiştir.

8. Van Cumhuriyet Savcılığı 14 Kasım 2007 tarihinde, Güroymak Cumhuriyet Savcılığına, yasal süre sona erinceye kadar soruşturmanın yürütülmesi ve her üç ayda bir Van Cumhuriyet Savcılığına rapor sunulması için talimat vermiştir.

Ek-4: Kurgusal Olay

Kurgusal olay bölümünde (Etkinlik 4) oluşturulacak kurgusal olayın çıktısı

MODÜL-4

Ek-1: Video

“Bir Zamanlar Anadolu’da” filminden otopsi sahnesi

Videonun oynatılacak sahneleri: 2:13:49 – 2:32:01

Ek-2: İlgili Mevzuat

Ölümün soruşturulmasıyla ilgili CMK hükümleri ve PVSK hükümleri

Ek-3-1: AYM Kararı: Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/03/2016

Aşağıdaki olayda:

i) devletin ölümü soruşturma yükümlülüğüne ilişkin ilkeler yönünden eksiklikler var mıdır?

Olay

- 21/3/2007 tarihinde saat 17.20’de darp edildiği tanısıyla İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine yatırılan başvuru, yapılan tedavilerinin ardından 19/4/2007 tarihinde taburcu edilmiştir.
- Anılan Hastanenin 19/4/2007 tarihli epikriz raporunda başvuru fizik muayene bulguları “*bilinci konfü, pasif, nonkoopere idi. Bilinç kaybı ve amnezi değerlendirilemedi. Bulantı, kusma mevcut. Pupiller sol>sağ anizokorik. Sağ frontal bölgede 4x6 cm. lik sefal hematoma, sağ göz altında çene kadar yayılan şişlik ve ekimoz, sol skapula hizasında abrazyon mevcuttu. Batın ve pelvis tam değerlendirilemedi. Acil çekilen kranial ve servikal BT’de travmatik sak ve multipl intrakranial kontüzyonlar saptandı.*” şeklinde belirtilmiş; klinik gidiş kısmında ise hastanın acil servise gelişinde şuurunun kapalı olduğu, bilinç kaybı ve amnezi değerlendirilemediği, birtakım tetkiklerden sonra yoğun bakıma yatırıldığı, 30/3/2007 tarihi itibarıyla genel durumu iyi olan hastanın yoğun bakımdan servise alındığı, burada tüple ve ardından mama ile beslenmeye başlandığı, 19/4/2007 tarihinde kranial BT’inde bir sorun olmayan hastanın evde mamaya devam etmesi ve fizik tedavi ve rehabilitasyon amacı ile bir fizik tedavi merkezine gitmesi önerilerek çıkışının yapıldığı bilgilerine yer verilmiştir.
- Başvuru 24/8/2007-28/9/2007 tarihleri arasında ise İstanbul Fizik Tedavi Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesinde yatarak tedavi görmüş; anılan Hastanenin 3/10/2007 tarihli epikriz raporunda başvuru ayakta durma dengesinin olmadığı, denge koordinasyon egzersizlerinin uygulandığı belirtilmiştir.

4. Başvurucu 21/3/2007 tarihinde İstanbul ili Zeytinburnu ilçesi Kazlıçeşme Meydanı'nda düzenlenen Nevruz mitingine katıldığını, anılan miting dönüşünde polisler tarafından darp edildikten sonra surların dibindeki yeşil alana yaralı bir şekilde bırakıldığını ve darp nedeniyle kalıcı sağlık sorunlarının oluştuğunu belirterek İçişleri Bakanlığından maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuş, anılan talebin reddedilmesi üzerine 24/6/2008 tarihinde İstanbul 1. İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmıştır.
5. Mahkeme 28/5/2009 tarihli kararıyla dava konusu olayda başvuruçunun kolluk görevlileri tarafından darp edildiğine ilişkin somut tespit, bilgi veya belge bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiştir.
6. Başvurucu tarafından temyiz edilen karar, Danıştay 10. Dairesinin 4/7/2013 tarihli kararıyla onanmıştır. Karar, başvuruçunun vekiline 10/10/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.
7. Karar düzeltme talebinde bulunmayan başvuruçunun 11/11/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

Ek-3-2: AYM Kararı: İpek Deniz ve Diğerleri, 2013/1595, 21/4/2016

Aşağıdaki olayda:

i) soruşturma ve yargılama makamlarının hangi tutumları devletin ölümü soruşturma yükümlülüğünü ihlâline neden olmuş olabilir?

Olay

1. 5/3/2008 tarihinde bir siyasi partinin Van Erciş ilçe başkanlığı tarafından Dünya Kadınlar Günü nedeniyle izin alınarak bir düğün salonunda öğle öncesinde başlayan sosyal etkinliğin ardından, toplanan bin kişilik bir grup tarafından yollar trafiğe kapatılarak terör örgütü lehine sloganla atılmaya başlanmıştır. Polis, olaylar hakkında savcılığı bilgilendirmiş, nöbetçi savcı "*Yasa dışı slogan atanları, terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın resmini açan ve güvenlik güçlerine taşlı sopalı saldırıda bulunan şahısları tespit ederek yakalayın, yakalanan şahısları İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü (TEM) görevlilerine teslim edin.*" şeklinde sözlü ve yazılı talimat vermiştir.
2. Gösterinin yasadışı olduğu yönünde ikazlar yapılmasına rağmen dağılmayan kalabalığa polis müdahale etmiş, 16.30'a kadar 108 gösterici yakalanarak gözaltına alınmıştır. Yakalanan kişilerle ilgili aynı gün 16.30'da düzenlenen tutanak, 110 kolluk görevlisi tarafından imzalanmıştır. Olay yerinde bulunan başvuruçuların yakını M. D. 13.00 sularında yakalanarak gözaltına alınmış, aynı gün 23.00 sularında hayatını kaybetmiştir.
3. Başvuruçuların yakını M. D.'nin ismi de 108 kişilik yakalama tutanağında yer almaktadır. Anılan tutanakta yakalanan kişilerin isimleri liste halinde belirtilmiş ancak yakalamanın şekli, yeri, saati, yakalama işlemini hangi kolluk görevlisinin gerçekleştirdiği ve yakalanan kişinin ne şekilde Emniyete götürüldüğu hususlarına ilişkin bilgilere yer verilmemiştir.
4. M. D. yakalandıktan sonra adli raporu alınmaksızın doğrudan Emniyete götürülmüştür. Emniyette bir süre tutulan M. D. (nezarethane kaydı yapılmamıştır), sağlık durumunun kötüye gitmesi üzerine polis aracıyla saat 18.10'da Erciş Devlet Hastanesine getirilmiş, kafa travması ve hayati tehlikesi nedeniyle doktor tarafından Van Devlet Hastanesine sevk edilmiştir. Aynı gün saat 20.20 sıralarında getirildiği Van Devlet Hastanesinde saat 23.00 sıralarında hayatını kaybetmiştir. Van Emniyet Müdürlüğü tarafından 8/3/2008 tarihinde yapılan basın açıklamasında olaylar esnasında atılan taşların kafasına isabet etmesi nedeniyle M. D.'nin kaldırıldığı hastanede hayatını kaybettiği bilgisine yer verilmiştir.

5. 6/3/2008 tarihinde 00.15-01.45 saatleri arasında savcılık tarafından ceset üzerinde ölü muayenesi ve sistematik otopsi yaptırılmıştır. Bulgular özetle şöyledir:
- "Baş ve Boyun Bölgesi: Sol oksipital temporal bölgede elle muayenede çökme kırığı tespit edildi, kafada alın orta üst kısmından başlayıp sol kulağa kadar uzanan C şekline yaklaşık 20 cm'lik sütüre alan izlendi. Ağız içinde dilin ekimotik olduğu,*
  - Beyinde yaygın ödem olduğu, sağ ve sol oksipitoparyetal bölgede hematoma olduğu, sağ ve sol oksipitoparietotemporal bölgede yaygın kanama odaklarının olduğu,*
  - Göğüs, Karın ve Sırt Bölgesi: Göğüs üst orta kısmı deri altı yağlı doku içinde yaklaşık 7x8 cm'lik hematoma, sağ göğüs yaklaşık 10-12. kostalar hizasında deri altı yağlı doku içinde yaklaşık 5-6 cm'lik hematoma olduğu,*
  - Kol ve Bacak Bölgesi: Sağ ve sol omuz üst ön kısımlarında çok sayıda yer yer ekimozlar, sağ ve sol el sırtı ve el bilek kısmında ekimoz ve abrazyonlar, her iki ön kol arka kısmında yer yer ekimotik alanlar, sol uyluk üst iç kısmında yaklaşık 10x15 cm'lik ekimotik alan, sağ ve sol bacak ön kısmında ve sağ ve sol ayak bileği kısmında çok sayıda ekimoz ve abrazyon tespit edildi."*
6. Van Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan ölü muayene ve otopsi işlemi sonucunda M. D'nin kesin ölüm sebebi *"kafaya gelen künt travma neticesinde oluşmuş beyin kanamasına bağlı solunum ve dolaşım yetmezliği"* olarak belirlenmiştir.
7. Erciş savcılığı, 6/3/2008 tarihinde olaya ilişkin re'sen soruşturma başlatılmıştır. Soruşturmaya başlama tutanağında toplanması gereken deliller sıralanmıştır.
8. 7/3/2008 tarihinde M. D'nin eşi İpek Deniz'in müşteki sıfatıyla ifadesi alınmış, eşinin olay günü taziyeye ziyaretinden evine dönerken polisler tarafından dövülerek öldürüldüğünü, olayı gören tanıkların isimlerini daha sonra dilekçeyle bildireceğini, M. D'nin mezarının açılarak cenazesinin İstanbul Adli Tıp Kurumuna sevk edilerek vekilleri gözetiminde otopsi yapılmasını talep ettiğini belirtmiştir.
9. 13/3/2008 tarihinde M. D'nin mezarı açılmış ve cenazesi yeniden otopsi işlemi yapılmak üzere İstanbul Adli Tıp Kurumuna gönderilmiştir. İstanbul Adli Tıp Kurumu Morg İhtisas Dairesi tarafından yapılan 24/04/2008 tarihli otopsi sonucunda M. D'nin kesin ölüm sebebi *"vücutunda yaygın travmatik lezyonlar ve kaburga kırıkları bulunan kişide ölümün künt kafa travmasına bağlı beyin doku harabiyeti ve beyin kanaması"* olarak belirlenmiştir.
10. Olayla ilgili olarak çok sayıda tanık Savcılık tarafından sorgulanmıştır. Tanıkların büyük çoğunluğu olaya ilişkin doğrudan görgülerinin olmadığını belirtmiş; sadece M. S. K., M. E. M., F. C. ve S. S. olayı gördüklerini belirtmişlerdir.
11. Tanık M. S. K. 1/5/2008 tarihli Savcılık ifadesinde özetle olay günü saat 13.30 sıralarında avukat M. E. M.'in bürosunda oturduklarını, olaylar olduğunu görünce dışarı çıktıklarını, çevik kuvvet üniforması ve teçhizatı bulunan iki polisin elli yaşlarında hafif kilolu, orta boylu, hafif siyah saçlı, hafif saçları açık bir şahsı cop kullanarak zorla bir ticari taksiye bindirmeye çalıştıklarını, bu şahsın araca binmemek için direndiğini, bu sırada sivil giyimli, ince yapılı, uzun boylu, 30-40 yaşlarında, yanları ince kesilmiş hafif kır düz saçlı bir polisin gelerek kazma sapı ile bu şahsın kafasına ve omuzlarına doğru bir iki kez vurduğunu gördüklerini beyan etmiştir. Tanık M. S. K. ölen şahsı tanımadığını, olaydan bir gün sonra tekrar yanına gittiği avukat M. E. M.'in Selami isimli bir polisin olayı gerçekleştirdiğini kendisine söylediğini, polis memurunu görse tanıyamayacağını ancak uzaktan teşhis edebileceğini, olayın Çapa Tıp Polikliniğinin önünde gerçekleştiğini ifade etmiştir.
12. Tanık F. C. 5/5/2008 tarihli Savcılık ifadesinde özetle olay günü tek başına olay yerinden geçtiği sırada polislerin gösterici gruplara müdahale ettiğini gördüğünü, iş yerlerinin yakın olması nedeniyle tanıdığı M. D'yi Çapa Tıp Merkezi yanında bulunan pastanenin önünde yüzünü görmediği kahverengi montlu, 175-180 cm boylarında bir sivil polisin yerden kaldırmaya çalıştığını gördüğünü, M. D'ye vuran kişiyi görmediğini belirtmiştir.
13. M. E. M. 15/5/2008 tarihli Savcılık ifadesinde özetle olay günü avukatlık bürosunda müvekkili M. S. K. ile birlikte buldukları sırada bir grup polisle vatandaşlar arasında arbede yaşandığını gör-

düklerini, polisin olay sırasında tahta olduğunu düşündüğü büyük coplar ve diğer küçük coplarla olayla ilgisi olan ve olmayan kişilere çok sert müdahalede bulunduğunu, olaya müdahale eden polislerin eşkâl bilgisini vermesinin mümkün olmadığını ancak sivil ve üniformalı polislerin bulunduğunu, müvekkili olan tanık M. S. K. ile arasında geçen konuşmaları hatırlamadığını belirtmiştir.

14. Tanık S. S. 15/5/2008 tarihli Savcılık ifadesinde özetle olay günü hayatını kaybeden M. D. ile birlikte bir tazyiden dönerken Çapa Tıp Merkezinin yakınına geldiklerinde sivil ve üniformalı 15-20 polisin kazma sapı ve coplarla M. D.'ye vurmaya başladığını, olay yerinden 10-20 metre uzaklaşarak olayları izlediğini, polislerin M. D.'yi yeşil renkli ticari olmayan bir taksiye bindirdiklerini, polislerden bir tanesinin sarışın kıvrıkcık saçlı, kilolu, üzerinde yeşil mont ve beyaz pantolon olduğunu, birçok polisin M. D.'ye vurduğunu ifade etmiştir.
15. Savcılık, M. D.'nin gözaltına alınma anını gösteren güvenlik kamerası kaydı bulunup bulunmadığının araştırılmasını Emniyetten talep etmiş; olayın meydana geldiği anı gösteren kayıt bulunmadığı, Çapa Tıp Merkezine ait güvenlik kamerasının ise olay günü arızalı olduğu belirtilmiştir.
16. Savcılık ayrıca emniyetten olay günü görevli olan tüm polislerin teşhise elverişli fotoğrafları temin edilerek görgü tanıklarına teşhis işlemi yaptırılmasını talep etmiştir. Tanıklardan S. S. maktulün kafasına birçok kez vuran kişi olarak olay tutanağında (bkz. § 22) imzası bulunan polis memuru S. B.'yi fotoğraflar arasından teşhis etmiştir.
17. Şüpheli S. B. Savcılık ifadesinde suçlamayı kabul etmemiş, meydana gelen olaylara müdahalede bulunmadığını belirtmiştir. Polis memuru tanıklar İ. Ç. ve E. D. de şüphelinin olaylara müdahalede bulunmadığını ifade etmişlerdir.
18. Savcılık tarafından yakalama tutanağında isimleri belirtilen diğer polis memurlarının ifadeleri alınmamış; olaya ilişkin polis müfettişlerince yürütülen disiplin soruşturmasında yer alan ifadeler incelenmekle yetinilmiştir.
19. Soruşturma bir yıl içinde tamamlanarak 25/3/2009 tarihli ve E.2009/42 sayılı iddianameyle polis memuru S.B. hakkında "zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama sonucu ölüme sebep olmak" suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır. Erciş Ağır Ceza Mahkemesi "5/3/2008 tarihinde görev yapan polis memurlarının hiçbirisinin tanık sıfatıyla dinlenmemiş olması" gerekçesiyle iddianamenin iadesine karar vermiştir. Savcılığın itirazı Van 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 24/4/2009 tarihinde kabul edilmiştir.
20. Mahkeme tarafından olay günü görev alan tanıkların bir kısmının ifadesi doğrudan, bir kısmının ifadesi ise görev yerlerinin değişmiş olması nedeniyle istinabe yoluyla alınmıştır. Tanıklar ifadelerinde genel olarak M. D.'nin gözaltı işleminin hangi polis tarafından gerçekleştirildiğini hatırlamadıklarını veya bilmediklerini, meydana gelen olaya ilişkin genel nitelikte bir tutanak düzenlendiğini ve bu tutanağı herkesin imzaladığını, sanık S. B.'yi tanıdıklarını ancak atılı suçu işleyip işlemediği hususunda bilgi ve görgülerinin bulunmadığını belirtmişlerdir.
21. Mahkemece alınan tanık ifadelerinden, olay günü emniyet binası önünde nöbet tutan ya da haberleşme biriminde görev alan polis memurlarının bile anılan olaylı yakalama tutanağını imzaladıkları, bir kısım polis memurunun ise tutanağı okumadan imzaladığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tanık olarak ifadesine başvurulmuş polis memurlarından, M. D.'nin gözaltına alınma süreci ve sonrasındaki olayları aydınlatmaya yönelik herhangi bir bilgi alınamamıştır.
22. Soruşturma aşamasında ifadelerine başvurulmuş tanıklar M. S. K., M. E. M., F. C. ve S. S. Mahkemece sorgulanmış; olayın üzerinden iki yılı aşkın bir süre geçmiş olması nedeniyle ayrıntıları çok iyi hatırlamadıklarını vurgulayarak Savcılık aşamasında verdikleri ifadeleriyle kısmen çelişen beyanlarda bulunmuşlardır.
23. Tanık M. S. K. 16/7/2009 tarihinde Mahkemece vermiş olduğu ifadesinde özetle olay günü avukat M. E. M.'in bürosunda birlikte oturdukları sırada dışarıdan sesler duymaları üzerine bürodan çıkarak Çapa Tıp Merkezine doğru yürüdüklerini, ellerinde cop olan üniformalı iki polisin, elleriyle başını kapatarak arabaya binmemek için direnen bir kişiyi kollarıyla vurarak zorla arabaya bindirmeye çalıştıklarını gördüğünü belirtmiştir.

24. M. S. K. sivil giyimli olan sanık S.B.nin o sırada yoldan geçenleri dağıtmaya çalıştığını, iki polis M. D.'yi arabaya bindiremediklerini görünce hızla yanlarına giderek elinde bulunan sopaya benzeyen bir şeyle M. D'nin kafasının arkasına iki üç kez vurduğunu belirtmiş ve bu sırada yanında bulunan avukat M. E. M.'in *"İnsan kendi memleketisine böyle mi yapar."* dedikten sonra M. D.'ye vuran kişinin Ahlat veya Adilcevazlı Selami adlı bir polis olduğunu söylediğini ifade etmiştir.
25. Tanık M. E. M. 23/11/2009 tarihinde Mahkemede vermiş olduğu ifadesinde özetle olay günü tanık M. S. K. ile birlikte kendisine ait avukatlık bürosunda oturdukları sırada duyduğu gürültü nedeniyle dışarı baktığında polislerin sopaya benzer coplarla kadın ve çocuklardan oluşan gruba sert şekilde müdahale ettiğini gördüğünü, sanık S. B.'yi önceden tanıdığını ve olay yerinde gördüğünü ifade etmiştir. M. E. M. ayrıca Savcılıkta alınan ifadesinde "bu olaylara karışmamak, bulaşmamak düşüncesiyle" olayı hatırlamadığını söylediğini, Mahkemede alınan ifadesinin daha doğru olduğunu belirtmiştir.
26. Tanık F. C. 16/7/2009 tarihinde Mahkemede vermiş olduğu ifadesinde özetle olay günü düzenlenen etkinliğe katıldığını, etkinlik bitiminde polislerin katılımcılara saldırdığını, Çapa Tıp Merkezi önünde, üzerinde siyah ya da griye yakın renkli elbisesi ve montu olan bir sivil polisin daha önceden tanıdığı M. D.'yi sırtından tuttuğunu gördüğünü, darp anını görmemekle birlikte sesleri duyduğunu ancak olayın üzerinden uzun zaman geçmiş olması nedeniyle ayrıntıları hatırlayamadığını beyan etmiştir.
27. Tanık M. T. 16/7/2009 tarihinde Mahkemede vermiş olduğu ifadesinde özetle olay günü saat 12.30-13.00 sıralarında M. D. ile birlikte taziye ziyaretinden döndüklerini, Çapa Tıp Merkezinin önüne geldikleri sırada bir polis memurunun kendisini işaret ederek *"Yakalayın şunu"* demesi üzerine kaçmaya başladığını, polis memurlarının kazma sapı gibi bir şeyle kafasına vurduğunu ve baygınlık geçirinceye kadar dövdüklerini, üniformalı olup olmadıklarını hatırlamadığını, sonunda kendisini bir ticari araca bindirerek karakola götürdüklerini ve M. D'nin de aynı araçta olduğunu belirtmiştir. M. T. ayrıca Savcılık ifadesinde belirtmediği halde gözaltı işlemi sırasında M. D'nin vücudunda herhangi bir yaralanma izi görmediği şeklinde bilgiye yer verildiğini, polislerin sürekli başını öne eğmesi yönünde telkinde buldukları için bir şey görmediğini, polisler tarafından karakolda da dövüldüğünü, akşam saatlerinde ise hastaneye götürüldüğünü ifade etmiştir.
28. Erciş Ağır Ceza Mahkemesi 2/6/2011 tarihinde, sanık S. B'nin *"üzerine atılı suçu işlediğine dair mahkumiyetine yetecek derecede şüpheden uzak kesin ve inandırıcı deliller elde edilemediği"* gerekçesiyle beraatına karar vermiştir.
29. Başvurucu tarafından anılan karara karşı yapılan temyiz itirazı Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 11/10/2012 tarihli kararıyla reddedilmiştir.
30. Mahkeme tarafından sanık S.B.nin beraatına karar verilmekle birlikte M. D'nin ölümüne neden olan polis memurlarının tespit edilerek haklarında kamu davası açılması amacıyla 2/6/2011 tarihinde suç duyurusunda bulunulmasına karar verilmiş ve kararın kesinleşmesinin ardından 12/11/2012 tarihinde gereği için Savcılığa suç duyurusunda bulunulmuştur.
31. Savcılık tarafından olaya ilişkin yeni bir soruşturma yürütülmeksizin dosya üzerinden kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Savcı, mezkur suç işlediğine ilişkin yeterli şüphe bulunan S. B. hakkında ilgili suçun CMK'nın 223/2b maddesi kapsamında kendisi tarafından işlenmediğinden değil de, CMK'nın 223/2e maddesi kapsamında kendisi tarafından işlendiğinin sabit olmamasından dolayı beraat kararı verildiği, dolayısıyla S. B. üzerindeki şüphelerin tamamı ile bertaraf edilemediği, başkaca kişi veya kişiler hakkında kamu davasının açılmasının hukuken mümkün bulunmadığını belirtmiştir.

Ek-3-3: AİHM Kararı: Kasap ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 8656/10, 14/01/2014

Aşağıdaki olayda:

i) soruşturma ve yargılama makamlarının hangi tutumları devletin ölümü soruşturma yükümlülüğünü ihlâline neden olmuş olabilir?

Olay

1. 29 Eylül 2006 tarihinde, saat 20.30 sularında, Murat Kasap ve arkadaşı R. S. Adana'da motosikletle giderlerken, iki polisin kendilerini durdurmak istediklerini fark edince, sürücü belgeleri olmadığından paniğe kapılmışlar ve kaçmaya çalışmışlardır. İ. H. Y. ve H. B. adlı iki polis, takip ettikleri Murat Kasap ve R. S.'nin motosikleti bir duvara çarpınca hemen onları yakalamaya çalışmışlardır.
2. Polis H. B., kaçan R. S.'yi yakalamış, ancak Murat Kasap kaçmayı başarmış, polis memuru İ. H. Y. onu takip etmiştir. R. S. de kaçmaya çalışınca yanındaki polis R. S.'yi durdurmak için iki el havaya ateş etmiştir. R. S. durup polise ateş etmesine gerek olmadığını, Murat Kasap'ın da paniklediği için kaçtığı, telefonla aramasına izin verilecek olursa arkadaşının teslim olacağını, ayrıca Murat Kasap'ın yaşadığı yeri bildiğini söylemiştir.
3. Polis İ. H. Y. silah seslerini duymuş, Murat Kasap'ın silahlı olabileceğini düşünmüştür. İ. H. Y. ifadesinde, Murat Kasap'ı durması için uyardığını ve havaya üç el ateş ettiğini, Murat Kasap'ın arkasından koşarken dengesini kaybettiğini ve o sırada tabancasının ateş aldığını, kurşunun yere çarparak sektiğini ve Murat Kasap'ın sırtından girdiğini anlatmıştır. Murat Kasap hastane yolunda hayatını kaybetmiştir.
4. Olay savcıya bildirilmiş, olay yeri inceleme ekibi olay yerine varmış, 21.15'te savcı da olay yerine gelmiştir. Savcı bir görgü tanığının ifadesini almış, aynı gece henüz arkadaşı Murat Kasap'ın öldüğünden haberi olmayan R. S.'nin de ifadesi alınmıştır. Aynı gece 22.50'de polislerin silahlarına delil olarak el konulmuştur.
5. Aynı gece, saat 00.45'de, Murat Kasap'ın cesedi üzerinde ölü muayenesi yapılmış, savcı ve doktor, kurşunun Murat Kasap'ın sırtından girip yaraladığını gözlemlemişler ve otopsi yapılmasına karar verilmiştir. Atış mesafesinin tespit edilebilmesi için cesedin üzerindeki kıyafetler alınmıştır. Saat 02.15'te savcı, polis karakolunda polis H. B.'nin ifadesini almıştır. Olay yeri inceleme raporuna göre, olay yerinde altı mermi kovanı ve mermi gömleği bulunmuştur.
6. 30 Eylül 2006 tarihinde Murat Kasap'ın cesedi üzerinde otopsi yapılmıştır. Cumhuriyet savcısı ve bilirkişiler, ölüm sebebinin deforme olmuş mermi girişinden kaynaklı iç kanama olduğunu belirtmişlerdir.
7. Savcı aynı gün, polis İ. H. Y.'nin ifadesini almıştır. İ. H. Y.'ye göre Murat Kasap'ın ölümü kaza sonucu meydana gelmiştir. İ. H. Y., Murat Kasap'a kasti olarak ateş etmediğini, dengesini kaybedince tabancasının kazara ateş aldığını ileri sürmüştür. Aynı gün savcı, İ. H. Y.'yi tutuklanması talebiyle Sulh Ceza Mahkemesine sevk etmiştir. Sulh Ceza Mahkemesi 30 Eylül 2006'da tutuklanmasına karar vermiştir.
8. Başvuranlar 2 Ekim 2006'da, olay yerinde bir başka mermi kovanı bulmuşlar ve mermi kovanını savcıya teslim etmişlerdir. Murat Kasap'ın ailesi 4 Ekim 2006 tarihinde, savcılığa suç duyurusunda bulunmuş ve oğullarının ölümünden sorumlu olanların cezalandırılmalarını istemişlerdir.
9. Savcı 1 Kasım 2006 tarihinde Asliye Ceza Mahkemesine iddianamesini sunmuş ve polis memuru İ. H. Y.'nin ihmal sonucu ölümüne sebebiyet vermekten mahkum edilmesini istemiştir. Murat Kasap'ın ailesi de ceza davasına müdahil olmuşlardır.

10. Asliye Ceza Mahkemesi, 29 Kasım 2006 tarihinde, polis İ. H. Y.'nin öldürme kastıyla hareket etmiş olma ihtimalini dikkate alarak dosyayı bu suçlarla görevli Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir.
11. Polis İ. H. Y.'nin itirazının ardından, Ağır Ceza Mahkemesi 30 Kasım 2006 tarihinde İ. H. Y.'yi tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakmıştır.
12. Ağır Ceza Mahkemesi, 19 Ocak 2007 tarihinde, polis İ. H. Y.'ye atılı suçun taksirle ölüme sebebiyet verme olduğu ve Asliye Ceza Mahkemesinin görevli olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş ve ayrıca polisin yargılanmasına ilişkin kovuşturma izni verilmesi için dosyanın valiliğe gönderilmesine karar vermiştir.
13. Murat Kasap'ın ailesinin görevsizlik kararına karşı yaptığı itiraz, 19 Mart 2007 tarihinde Osmaniye Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edilmiştir.
14. Ceyhan Valiliği, 29 Ağustos 2007 tarihinde, İ. H. Y. hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Murat Kasap'ın ailesinin itirazı üzerine Adana Bölge İdare Mahkemesi, 14 Kasım 2007 tarihinde Valiliğin kararını kaldırmış ve dosyayı savcılığa göndermiştir.
15. Savcı 11 Aralık 2007 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesine iddianamesini sunmuş ve polis İ. H. Y.'nin "olası kast"la öldürmek suçundan cezalandırılmasını istemiştir.
16. Ceyhan Ağır Ceza Mahkemesi tetiğin nasıl çekildiğinin tespit edilmesi için balistik incelemelerin gerekli olduğu sonucuna varmıştır. Adli Tıp Kurumu, 20 Ekim 2008 tarihli raporunda tabancanın yalnızca, tetiğe iki ile beş kilo arası basınç uygulanması durumunda ateş alabileceğini bildirmiştir.
17. Öte yandan Adli Tıp Kurumunun 12 Ocak 2009 tarihli raporuna göre, olay yerinde bulunan mermi kovanları ve mermi gömleği sanık polisin tabancasından çıkmıştır.
18. Ceyhan Ağır Ceza Mahkemesi, 30 Haziran 2009 tarihinde verdiği kararda, polis İ. H. Y.'nin Murat Kasap'ı kasten öldürmek istememesine rağmen, orantısız güç kullanarak ve taksirle ölümüne sebep olduğunu tespit etmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi, İ. H. Y.'yi önce iki yıl hapis cezasına mahkum etmiş, sonra hapis cezasını bir yıl sekiz aya indirmiştir. Ayrıca, Ceza Muhakemesi Kanununun 231. maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir.
19. Başvurucuların 30 Haziran 2009 tarihli kararına karşı yaptıkları itiraz, 5 Ekim 2009 tarihinde Osmaniye 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

MODÜL-5

Ek-1: Video

“Pardon” filminden (Yön. Mert Baykal) bir sahne (00.09.10 - 00.17.10)

Ek-2: İlgili Mevzuat

Anayasa Madde 17/3

Sözleşme Madde 3

TCK Madde 86, 94, 256 vd.

PVSK Madde 16

Ek-3: AİHM Kararı: Labita/İtalya, 26772/95, 06/04/2000

Aşağıdaki olayda:

- i) devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir, neden?
- ii) devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir, neden?
- iii) devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir, neden?

Olay

1. Başvurucu, 46 kişiyi kapsayan soruşturmaya bağlantılı olarak 21 Nisan 1992 tarihinde tutuklanmıştır. Başvurucunun mafya türü bir örgütün üyesi olduğundan ve o bölgedeki ana mafya çetesinin lideri olduğuna inanılan kayınbiraderine ait bir finans şirketini işlettiğinden kuşkulandırılmıştır. Başvurucu aleyhindeki isnadlar, daha sonra itirafçı olan B. F.'nin başvuru hakkında G. D.'den aktardığı bilgiye dayanmıştır; öldürülmüş olan G. D. de bu bilgiyi yine mafya üyesi şüphelisi F. M.'den almıştır. Trapani Bölge Mahkemesi 12 Kasım 1994 tarihinde verdiği kısa kararın ardından, 9 Şubat 1995 tarihli gerekçeli kararında başvurucunun beraatine ve başka bir suçtan tutuklu değilse salıverilmesini hükmetmiştir.
2. Başvurucu başlangıçta, 35 gün tek başına Palermo Cezaevinde tutulmuştur. Başvurucu 20 Temmuz 1992 tarihine kadar Termini Imerese Cezaevinde tutulmuş, iki üst düzey yargıcın mafya tarafından öldürülmesinin ardından, İtalyan Hükümetinin aldığı acil tedbirler çerçevesinde 20 Temmuz 1992'de diğer 54 mafya üyesi ile birlikte Pianosa Cezaevine nakledilmiştir. Bu cezaevi bir adada bulunan cezaevidir.
3. Pianosa Cezaevinde daha önceleri cezaevi dışına çıkarak adada çalışabilme gibi daha hafif bir rejime tabi 100 kadar mahpus tutulmuştur. Yüksek güvenliğe tabi mahpuslar ise, hep birlikte "Agrip-pa" bölümünde tutulmuşlardır. Başka cezaevlerinden çok sayıda gardiyan Pianosa Cezaevine nakledilmiştir. Başvurucu 29 Ocak 1993'e kadar kesintisiz olarak Pianosa Cezaevinde tutulmuştur. Daha sonra aleyhindeki davanın çeşitli aşamalarına katılabilmesi için kısa sürelerle nakledilmiştir.
4. Pianosa Cezaevinde tutulan sağlık kayıtlarına göre başvurucu, bu cezaevine getirildiğinde sağlık bakımından iyi durumdadır. Başvurucu, daha çok Temmuz - Eylül 1992 tarihleri arasında, ayrıntıları aşağıda belirtilen çeşitli biçimlerde kötü muameleye tabi tutulduğunu iddia etmiştir.
  - i) Başvurucu sık sık tokatlanmış ve bir keresinde başparmağından sakatlanmıştır. Testisleri sıkılmıştır. Başvurucu bunun bütün mahpuslara sistematik olarak uygulandığını söylemiştir.
  - ii) Başvurucu bir keresinde dövülmüş ve giydiği tulum yırtılmıştır. Bu durumu protesto etmiştir. İki saat sonra gelen gardiyan susmasını emretmiş, hakaret etmiş, vurmuş, gözlükleri ve ağızındaki protez zarar görmüştür.
  - iii) Başvurucu bir başka seferinde itilip kakılmıştır. Mahpusların temizlik maddelerini koridora koymalarına izin verilmiştir. Gardiyanlar bazen bu temizlik maddelerini yere döküp sulandırmışlar ve böylece zemini kaygan hale getirmişler; mahpusları bu koridorlarda koşmaya zorlamışlar, düşenlere vurmuşlar ve sopayla dövmüşlerdir.
  - iv) Başvurucu duş alırken sık sık üzeri aranmıştır.
  - v) Başvurucu doktora muayene olabilmek için çok uzun zaman beklemek zorunda kalmış ve muayene sırasında elleri kelepçeli olarak tutulmuştur.
  - vi) Gardiyanlar mahpuslara, eğer gördükleri muameleyi avukatlarına veya diğer mahpuslara anlatacak olurlarsa, misillemeye uğrayacakları konusunda uyarılmışlardır.
  - vii) Mahpuslardan gardiyanların önünde başlarını öne eğmeleri, yere bakmaları, saygı göstermeleri, sessiz durmaları ve dikkat kesilmeleri istenmiştir.

5. Başvurucu son olarak, mahpusların mahkemelerdeki duruşmalara nakillerinin insanlıkdışı koşullarda yapıldığını söylemiştir. Nakiller, tamamen kapalı, havasız, ışsız araçlarla, yiyecek verilmeden ve kötü hijyenik koşullarda yapılmıştır.
6. Pianosa Cezaevi kayıtlarına göre başvurucu, 9 Eylül 1992'de diş protezindeki probleminden şikâyetçi olmuş ve cezaevi doktoru kendisini bir diş doktoruna sevk etmiştir. Nisan 1993'te protezin yaptırılması için diş doktorundan bir randevu alınması için başvurulmuştur. Başvurucunun dizlerindeki ağrıdan şikâyet etmesi üzerine, 10 Ağustos 1993'te Pianosa Cezaevi sağlık merkezi, röntgen çekimi ve muayene için ortopedistten randevu istemiştir. Testlerin yapılmasından sonra 22 Eylül 1993'te ortopedist başvurucunun dizlerindeki sorunları kaydetmiştir; ancak sağlık raporu bu sorunların kesin içeriğini ortaya koymamaktadır. 24 Mart 1995 tarihli bir sağlık raporu, başvurucunun diz eklemlerinde kireçlenme kaydetmektedir. Başvurucunun 3 Nisan 1996'da yaptırdığı tetkikler, bir dizin sol dış yüzeyinde darbeden kaynaklanan iki küçük berenin varlığını ortaya koymuştur. 20 Mart 1996 tarihli bir sağlık raporu, üç yıl önce başlayan bir psikolojik rahatsızlıktan (asthenia, ayırt edememe ve depresyon hali) söz etmiştir.
7. Başvurucu ve bir diğer mahpus, 2 Ekim 1993'te Trapani soruşturma yargıcı tarafından yapılan hazırlık duruşması sırasında, Pianosa Cezaevinde Ekim 1992'ye kadar 'işkence, zalimlik ve aşığılama' gibi çeşitli kötü muamelelere uğradıklarını iddia etmişlerdir. Başvurucu ayrıca parmağının ve dişinin kırıldığını söylemiştir. Başvurucu, Ekim 1992'den sonra durumda bir iyileşme sağlanmasına rağmen, 1975 tarihli ve 354 sayılı Yasanın 41. ek maddesine dayanılarak uygulanan ve kendisinin tabi tutulduğu muamelenin, bir bütün olarak insanlıkdışı ve duygusuzlaştırıcı nitelikte olduğundan şikâyet etmiştir.
8. Soruşturma yargıcı yukarıdaki şikâyetleri savcılığına ihbar etmiştir. Savcı bir soruşturma başlatmıştır. Savcı 12 Kasım 1993'te polisine verdiği talimatla, iddia edilen kötü muamelenin niteliği ve süresiyle ilgili olarak başvurucunun ifadesinin alınmasını ve bundan sorumlu olan kişilerin kimliğinin belirlenmesine yardım edebilecek bilgi edinilmesini istemiştir. Savcı ayrıca başvurucu hakkındaki sağlık raporlarını istemiştir.
9. 5 Ocak 1994'te polis tarafından başvurucunun ifadesi alınmıştır. Başvurucu Pianosa Cezaevine geldiği andan itibaren gardiyanlar tarafından 'dayağa, işkenceye, zalimce davranışlara ve psikolojik işkenceye' tabi tutulduğunu söylemiştir. Gardiyanlar elleriyle ve özellikle sırtına vurmuşlardır. Avluya çıkmak üzere hücrelerinden ayrıldığında, kaygan koridorda koşturulmuştur. Koridor boyunca dizilen gardiyanlar tekmeler, yumruklar ve sopalar savurmuşlardır. Bir keresinde gardiyanlar giydiği tulumu kendisine vururken yırttıkları için, bu olayı protesto etmiştir. Gardiyanlardan biri çenesini kapatmasını söylemiş, hakaret etmiş, gözlüklerine ve ağızındaki proteze zarar verecek şekilde vurmuştur. Mahpuslar hücrelerinden ayrıldıkları her defasında şiddetle dövülmüşlerdir. Başvurucu verdiği ifadede, bunlardan sorumlu olan gardiyanları tanıyamadığını, çünkü gardiyanların karşısında başlarını öne eğmeye ve gözlerini yerden ayırmamaya zorlandıklarını söylemiştir. Başvurucu, dövme olaylarının Ekim 1992'de sona erdiğini eklemiştir.
10. Polis başvurucunun ifade tutanağını ve sağlık raporlarını 7 Ocak 1994'te savcılığa göndermiş, o tarihte Pianosa Cezaevinde görevli gardiyanların bir listesini göndereceklerini söylemiştir. Daha sonra savcılığın talimatı üzerine 9 Mart 1995 tarihinde polis tarafından başvurucunun ifadesi alınmıştır. Başvurucuya Pianosa Cezaevinde çalışan 262 gardiyanın fotoğraflarının fotokopisi gösterilmiştir. Başvurucu kendisine kötü muamelede bulunan kişiyi fotoğraftan teşhis edemediğini, ancak bu fotoğrafların söz konusu dönemden daha öncesine ait olabileceğini ve bunların sadece birer fotokopi olduğunu söylemiştir. Başvurucu ilgili gardiyanı bizzat görmesi halinde onu teşhiste güçlük çekmeyeceğini belirtmiştir.
11. Savcı başka bir işlem yapmadan, sanıkların teşhis edilemediği gerekçesiyle takipsizlik kararı verilmesi için 18 Mart 1995'te yargıca başvurmuştur. Soruşturma yargıcı 1 Nisan 1995'te bu yönde bir karar vermiştir.
12. Öte yandan cezaların infazından sorumlu yargıç 5 Eylül 1992'de, Adalet Bakanlığına ve ilgili diğer cezaevi makamlarına ve idari makamlara, Pianosa'daki cezaevi koşulları hakkında bir rapor gön-

dermiştir. Ağustos 1992'de cezaevinde yapılan teftişin ardından hazırlanan bu raporda, mahpuslarının haklarının tekrar tekrar ihlâl edildiği ve özel 'Agrippa' bölümünde ve adli suçlar bölümünde, birkaç kötü muamele olayına rastlandığı kaydedilmiştir.

13. Pianosa Cezaevindeki mahpusların şiddete tabi tutulduklarına dair haberler ve yayınlar dolaşmaya başladıktan sonra, savcı adada bir gün kalmış ve iddiaları destekleyecek bir şey bulamadığını basına bildirmiştir.

Ek-4: Kurgusal olay

Kurgusal olay bölümünde (Etkinlik 4) oluşturulacak kurgusal olayın çıktısı

MODÜL-6

Ek-1: Kırmızı Elbiseli Kadın Görseli

<http://i.internethaber.com/images/news/303213.jpg?v=99999>

Ek-2: İlgili Mevzuat

Anayasa Madde 17/, 4

AİHS Madde 2

TCK Madde 86-96, 256

PVSK Madde 16

Ek-3-1: AİHM Kararı: Rehbock/Slovenya, 29462/95, 28/11/2000

Aşağıdaki olayda:

i) devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir? Neden?

Olay

1. Bir Alman vatandaşı olan başvuru Ernst Rehbock, 8 Eylül 1995 günü 14.00 sularında, arabayla Avusturya sınırından Slovenya'ya geçmiştir. Arabada Slovenya kökenli suç ortağının Slovenya'ya getirmesini istediği hapların bulunduğu bir paket vardır. Başvuru, bunu gümrük yetkililerine bildirmemiştir.
2. Aynı gün 16.55'te, başvuru sınırdan 70 kilometre içeride hapları diğer iki kişiye teslim edeceği yerde Slovenya polisi tarafından yakalanmıştır. Başvurucunun yakalanma koşulları taraflar arasında tartışmalıdır.
3. Başvurucunun anlatımına göre, siyah giysili ve siyah maskeli altı kişi silahlarını kendisine doğrultmuştur. Başvuru Almanca ve İngilizce olarak karşı koymadığını söylemesine rağmen, kaba bir şekilde arabanın ön kaputuna doğru sürüklenmiş, iki kişi kendisini arabanın kaputuna yapıştırmış, elleri arkadan bükülmüş ve kelepçelenmiştir. Bu arada diğer dört kişi başına sopalar ve yumruklarla vurmaya devam etmişlerdir. Başvuru yüzünden ağır bir şekilde yaralanmış ve çok acı çekmiştir.
4. Hükümete göre ise, başvuru eldeki bilgilere göre yetkililer tarafından hazırlanan bir operasyon gereğince yakalanmıştır. Yetkililer, yakalama ekibini oluştururken, uyuşturucu kaçakçısı olduğundan şüphelendikleri başvurucunun Almanya'da birkaç kez vücut şampiyonluğu kazanmış çok güçlü bir kişi olduğunu hesaba katmışlardır. Operasyona ikisi başvuru kelepçelemekle görevli 13 polis katılmıştır.
5. Başvuru ilk kez 9 Eylül sabahı doktor tarafından muayene edilmiş, daha sonra hastaneye götürülmüş, çenesinde iki kırık tespit edilmiştir. Genel anestezi altında ertesi gün ameliyat edilmesi düşünülmüştür. Ancak başvuru hemen serbest bırakılacağını ve Almanya'da tedavi edilebileceğini düşünerek, doktor tavsiyesine uymamış ve ameliyat olmayı reddetmiştir. Başvuru, 10 Eylül'de önüne çıkarıldığı yargıç tarafından tutuklanmıştır.
6. 3 Ekim, 25 ve 27 Kasım 1995 tarihlerinde karın ağrısı ve dışkıda kan şikâyetiyle hastanede muayene edilmiş, karnında ve idrarında anormallik bulunmamıştır. Başvuru, 3 Aralık 1995'te geçirdiği depresyon sırasında sol bileğini kesmesi üzerine hastanede tedavi görmüştür.
7. Başvuru, 17 Aralık 1995'te Adalet Bakanlığına başvurarak zalimce dövüldüğünden ve çenesinde iki kırık olduğundan şikâyetçi olmuş, gerekli tıbbi yardımı alamadığını söylemiş ve tazminat istemiştir. 23 Ocak 1996'da doktor, başvurucunun çenesinin protez tedavisi ve hatta ameliyat gerektirdiğini belirtmiş; başvuru, Almanya'da tedavi görmek istediğini söylemiştir.
8. 4 Temmuz 1996'da başvuru yargıca verdiği dilekçede büyük acılar çektiğini söylemiş ve kendisine sadece ağrı kesici haplar verildiğinden şikâyet etmiştir.
9. 8 Eylül 1995'te meydana gelen bu olaydan tam beş ay sonra, olayla ilgili soruşturma yapılmasına karar verilmiştir. Başvurucuya karşı kullanılan gücün haklı bir güç olup olmadığını tespit için, başvuru yakalayan polislerin bağlı olduğu Emniyet Müdürlüğü yetkililerinin yer aldığı bir Komisyon oluşturulmuştur. Komisyonun hazırladığı raporda, hangi bilgi ve delillere dayanıldığı belirtilmemektedir. Raporda, başvurucunun, başvuruyla birlikte yakalanan diğer kişilerin veya olaya karışan polisler dışında herhangi bir tanığın dinlenip dinlemediği belirtilmemiştir. Hükümet bu raporu, Mahkemenin yaptığı olgu tespit duruşmasından sonra Mahkemeye sunmuştur. Bu rapora göre, başvuru yakalamaya karşı direnirken ve yere yatırılırken yüzünü arabanın çamurluğuna ve asfalt zemine çarpmış ve çenesini kırmıştır. Raporda kullanılan gücün hukuka uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

10. 10 Eylül 1995'te Bölge Mahkemesi tarafından tutuklanan başvuru, 3 Ekim 1995'te bu mahkemeye saliverilme talebinde bulunmuş, kaçmayacağını söylemiş, 50.000 Mark teminat yatırmayı önermiş, kendisi aleyhine açılan cezai soruşturmada bütün tanıkların dinlendiğini ve delillerin toplandığını, tutukluluğunun devamına gerek olmadığını belirtmiştir. 6 Ekim 1995'te Bölge Mahkemesi tarafından verilen kararla başvuru tutukluluğu, soruşturma bir ay içinde bitirilemediği gerekçesiyle 8 Aralık 1995'e kadar uzatılmıştır.
11. Başvuru, bu karara karşı Maribor Mahkemesinde itirazda bulunmuş ve tutuklama kararında gerekçe olmadığını ve Bölge Mahkemesinin saliverilme talebiyle ilgili olarak bir karar vermediğini söylemiştir. Maribor Mahkemesi, 19 Ekim 1995'te başvuru tutukluluğunun bu itirazını reddetmiştir. Maribor Mahkemesi başvuru tutukluluğunun Slovenya'da bağlantıları olan bir yabancı ülke vatandaşı olması nedeniyle kaçma tehlikesinin bulunduğunu, kefaletle saliverilme talebinin önce Bölge Mahkemesi tarafından incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bölge Mahkemesi, 26 Ekim 1995'te başvuru tutukluluğunun 3 Ekim 1995 tarihli saliverilme başvurusunu reddetmiştir. Bu mahkeme, başvuru tutukluluğunun önerdiği teminatın, önündeki yargılamaya katılması için yeterli olmadığını belirtmiştir. 27 Kasım 1995'te Bölge Mahkemesi, başvuru tutukluluğunun tutukluluğunu uzatmıştır. Başvuru tutukluluğunun itirazı, 13 Aralık 1994'te Maribor Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Başvuru, 29 Kasım 1995'te bir kez daha saliverilme talebinde bulunmuştur. Bölge Mahkemesi, bu talebi 22 Aralık 1995'te reddetmiştir.
12. Başvuru tutukluluğunun Slovenya'daki tutukluluğu sırasında, Komisyona gönderdiği mektuplar dahil, bütün mektupları cezaevi yönetimi tarafından denetlenmiştir. Başvuru, 8 Ocak 1996'da uyuşturucu kaçakçılığı ve satıcılığından bir yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvuru, 1 Eylül 1996'da şartlı olarak saliverilmiştir.

Ek-3-2: AYM Kararı: Özlem Kır, B. No: 2014/5097, 28/09/2016

Aşağıdaki olayda:

- i) devletin işkence ve kötü muamele yapmama yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir? Neden?

Olay

1. Başvuru 1990 doğumlu olup olayın gerçekleştiği 8/9/2013 tarihinde Ankara'da bir markette kasa ve reyon görevlisi olarak çalışmaktadır. Olay günü başvuru çalıştığı marketin yakınında bulunan bir meydana kalabalık bir grup, toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak için toplanmış, akabinde kolluk görevlileri tarafından bu gruba göz yaşartıcı gaz da kullanılmak suretiyle müdahale edilmiştir.
2. Kolluğun toplumsal olaylara müdahalesi sırasında başvuru çalıştığı market içerisine bir adet gaz kapsülü isabet etmiştir. Kapsülden çıkan gazdan dolayı markette bir kargaşa ve panik yaşanmıştır. Başvuru, bu olay sonrasında bir ambulansla hastaneye sevk edilmiştir. 8/9/2013 tarihinde düzenlenen geçici adli raporun "muayene edilen kişinin şikâyetleri" bölümünde "biber gazı kapsülü çarpması" ibaresine yer verilmiştir. Başvuru hayati tehlikesinin bulunmadığı belirtilmiş ve taburcu edilmiştir.
3. Ankara Adli Tıp Şube Müdürlüğü tarafından 25/9/2013 tarihinde düzenlenen raporda, başvuru sol kaşının üstünde (Y) harfi şeklinde 6 cm'lik bir kesinin bulunduğu, bu kesinin *sütüre edildiği* (dikildiği); yaralanmasının, yaşamını tehlikeye sokmadığı ve basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olduğu belirtilmiştir.
4. Olay hakkında savcılık soruşturma başlatılmış ve kolluk tarafından aynı tarihte başvuru müşteki sıfatıyla ifadesi alınmıştır. Başvuru ifadesinde, markete kaçan eylemcilere doğru gaz atıldığını, gaz kapsülünün içeriye nasıl girdiğini bilmediğini, gaz kapsülü atan polislerden şikâyetçi olduğunu belirtmiştir. Mağaza sorumlusu olarak çalışan M. P. ifadesinde, başvuru yaralanmasında sonra kendisini hastaneye gönderdiklerini, daha sonra mağazanın içerisine gelen CONDOR ibareli 1 adet gaz kapsülünü alıp polis merkezine iletmediğini söylemiştir.

5. Başvurucunun çalıştığı markette bulunan kameranın olay anına ilişkin kayıtlarının çözümü, kolluk tarafından yapılp düzenlenen tutanakta, "görüntünün 05:59 dakikadan ibaret olduğu, içeride bulunan kişilerin dışarıya doğru baktığı, görüntünün 01:20. dakikasında içeriye doğru hızlı bir şekilde 15 ibaresinin alt kısmından parlak bir cismin girdiği, kişilerin içeriye doğru kaçtığı, dışarıdan içeriye doğru kalabalık bir şekilde kaçışın olduğu, 01.38 dakikasında dışarıya doğru duman çıkartan gaz kapsülünün tekme ile dışarıya atıldığı, ortamın duman tabakası ile kaplandığı, belli aralıklarla şahısların ağızları kapalı vaziyette dışarıya ve içeriye doğru kaçıştıkları, yaralanma anını gösterir herhangi bir kaydın mevcut olmadığı," belirtilmiştir.
6. Cumhuriyet Başsavcılığı 27/11/2013 tarihinde, anılan gösterilere müdahale eden ve Ankara Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görevli olan tüm polis memurları (kolluk görevlileri) hakkında, -herhangi birinin ismini ve/veya görevini belirtmeksizin- kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde şöyle denilmiştir: "... Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görevli polis memurlarının toplumsal olaya müdahale esnasında müştekinin yaralandığı, ona karşı kasten yaralama fiilinin işlendiğine dair delil bulunmadığı gibi oluş gözönüne alındığında rapordaki yaralanmanın niteliğinin polisin zor kullanma sınırları içerisinde kaldığı kanaatine varıldığından, Şüpheliler hakkında kamu adına kovuşturma yapılmasına yer olmadığına (karar verilmiştir)."
7. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz, Ağır Ceza Mahkemesinin 16/1/2014 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:
- "... Verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın usul ve yasaya uygun olduğu, gösterilen gerekçelerin dosya içeriğine uygun olduğu, ileri sürülen itiraz nedenlerinin ise yerinde olmadığı anlaşılmakla itirazın reddine (karar verilmiştir)."

MODÜL-7

Ek-1: Suriye Mültecilerine İlişkin Fotoğraf

<http://i.cnnturk.com/ps/cnnturk/75/0x0/55ef1926402012dbc873cbc0>

Ek-2: İlgili Mevzuat

Anayasa Madde 17/3

Sözleşme Madde 3

Ek-3-1: AİHM Kararı: M. C./Bulgaristan, 39272/98, 04/03/2004

Aşağıdaki olayda:

i) devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir? Neden?

Olay

1. Başvurucu Bayan M. C., 1980 doğumlu bir Bulgar vatandaşıdır. Başvurucu 14 yıl 10 aylık olduğu 31 Temmuz - 1 Ağustos 1995 gecesi iki adamın tecavüzüne uğradığını iddia etmiştir. Yapılan soruşturma sonunda başvurucunun cinsel ilişkiye girmeye zorlandığını gösteren yeterli delil bulunmadığı sonucuna varılmıştır.
2. Olayların gelişimi şöyledir: Başvurucu ve bir kız arkadaşı, 31 Temmuz 1995 akşamı K. şehrindeki bir disko bara girmek için beklerken, 21 yaşındaki Bay P., 20 yaşındaki Bay A., ve yaşı belirtilmeyen V. A., P'ye ait bir arabayla diskonun önüne gelmişlerdir. Başvurucu, Bay P. ve Bay A.'yı tanımaktadır. Başvurucu Bay P. ile daha önce aynı diskoda karşılaşmış ve onunla bir defa dans etmiştir. Bay A. ise başvurucunun bir sınıf arkadaşının ağabeydir.
3. Bay A. başvurucuyu, 17 km uzakta bulunan daha küçük bir şehirdeki diskoya gelmeye davet etmiştir. Başvurucunun dediğine göre gece 11'den önce dönmek şartıyla kendisi bu teklifi kabul etmiştir. Gittikleri barda gruptan bir veya iki kişi içki içmiştir. Başvurucunun iddiasına göre kendisi, geç olduğu için gitme zamanını geldiğini diğerlerine tekrar tekrar söylemiştir. Gece geç bir saatte grup diskodan ayrılmışlar ve K. şehrine doğru yola çıkmışlardır. Bay A. yakınlarda bulunan bir gölette yüzmek için durmayı önermiştir. Başvurucuya göre kendisi itiraz etmesine rağmen gölete doğru gitmişlerdir. Başvurucu bu aşamada erkeklerin niyetlerinden şüphelenmediğini belirtmiştir. Gölete geldiklerinde başvurucu yüzmek istemediğini söyleyerek ön taraftaki koltukta oturmaya devam etmiştir. Üç erkek suya doğru yönelmişlerdir. Bir süre sonra Bay P. geri gelmiş ve başvurucunun yanındaki koltuğa oturmuştur.
4. Başvurucu soruşturmayı yürüten yetkililere verdiği ifadesinde, daha sonra P'nin vücudunu kendisinin vücuduna doğru bastırıldığını, arkadaşı olmayı teklif ettiğini ve öpmeye başladığını ileri sürmüştür. Başvurucu bu teklifi reddetmiş ve uzaklaşmasını istemiştir. Başvurucu P'yi geri itmeyi denediği sırada, P. başvurucuyu öpmeyi sürdürmüştür. Bunun üzerine P. koltuğu yatay konuma getirmiş, başvurucunun ellerini yakalamış ve arkaya doğru bastırmıştır. Başvurucu P'nin kendisini böyle bir duruma sokmuş olması nedeniyle korkuya kapılmış ve utanmıştır. Karşı koyacak veya çılgık atacak gücü kendisinde bulamamıştır. Kendisinden çok daha güçlü olan P'yi geriye itme çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. P. onu kısmen soymuş ve kendisiyle cinsel ilişkiye girmeye zorlamıştır. Başvurucu ifadesinde: 'Bu benim için ilkti ve çok acıdı. Midem bulandı ve kusmak istedim. Ağlamaya başladım' demiştir. Bay P. ise ifadesinde, başvurucuyla arabada girdiği ilişkinin tamamen başvurucunun rızasıyla gerçekleştiğini söylemiştir. Onu öpmeye başlamış, o da buna yanıt vermiş; o kotunun düğmelerini çözmeye ve kemerini açmaya çalışmış fakat bunu yapamamış, bunun üzerine başvurucu kendi pantolonunu çıkarmıştır. Bay P. işini bitirdikten sonra arabadan çıkmış ve Bay A. ile V. A.'ya doğru yürümüştür. Bay A. polise verdiği ifadede P'nin kendilerine başvurucuyu ayıkladığını (shagged) söylediğini belirtmiştir. Başvurucu polis müfettişine verdiği ifadesinde, üç adamın kendisiyle cinsel ilişkiye girmeyi planladıklarından ve bu yüzden ıssız bir yere gitmek gibi bir bahane uydurduklarından daha sonra şüphelendiğini söylemiştir. Özellikle A. ve V. A.'nın

arabaya geldiklerinde ıslak olmadıklarını hatırlamıştır; oysa kendileri yüzmek için gölete gitmekte ısrar etmişlerdir. Başvurucu ifadesinde, bu ilk tecavüzün ardından ciddi şekilde alt üst olduğunu ve çoğunlukla ağladığını beyan etmiştir. P. ve A. ise başvurusunun olaydan sonra çok iyi bir durumda olduğunu söylemişlerdir.

5. Grup daha sonra yolda bir restorana girmiş ve başvuru burada çalışan bir şarkıcı olan Bayan T. ile kısa bir süre konuşmuştur. Şarkıcı Bayan T. ifadesinde, o gece başvurusunun kendisine yaklaştığını ve önümüzdeki günlerde sahneye çıkıp çıkmayacağını sorduğunu söylemiştir. Bayan T. başvurusunun neşeli görüldüğünü ve görünüşünde alışılmadık herhangi bir durum olmadığını beyan etmiştir. Başvurucu o gece bir restorana gitmediklerini, Bayan T.'yi tanımadığını söylemiş ve P., A., V. A. ve T.'nin ifadelerine karşı çıkmıştır. Başvurucu ve annesi daha sonra Bayan T.'yi yalancı tanıklıkla suçlamışlardır.
6. Grup K. şehrine dönmek yerine sabah saat 03.00 sularında V. A.'nın akrabalarının bir evinin bulunduğu yakındaki ilçeye gitmişlerdir. Bay A., V. A. ve başvuru arabadan çıkmışlar, P. ise arabayla uzaklaşmıştır. Üç erkek ve tanık olarak dinlettikleri fırıncı Bay S., kısa bir süre için fırında durduklarını söylemişlerdir. Bay S. evin anahtarını V. A.'ya verdiğini söylemiştir. S. arabada bekleyen başvurusunun iyi görüldüğünü söylemiştir. Başvurucu ise fırına uğramadıklarını söylemiş ve fırıncıyı yalan söylemekle suçlamıştır. P., A. ve V. A. ifadelerinde başvurusunun annesiyle kavga ettiği için eve geri dönmek istemediğini söylediğini belirtmişlerdir. Başvurucu ifadesinde, kendisini çaresiz hissettiğini ve korunmaya ihtiyaç duyduğunu söylemiştir. A. sınıf arkadaşının ağabeyi olduğu için kendisini korumasını ümit ettiğini ve A. ile V. A.'yı evin zemin katında bulunan bir odaya doğru takip ettiğini söylemiştir.
7. Tek bir yatağın bulunduğu odada başvuru yatağın üzerine oturmuştur. İki erkek sigara içmişler ve bir süre konuşmuşlardır. Daha sonra V.A. odadan çıkmıştır. Başvurucu, yanına A.'nın oturduğunu, onu yatağın üstüne doğru ittiğini, onu soyduğunu ve kendisiyle cinsel ilişkiye girmeye zorladığını iddia etmiştir. Başvurucu güçlü bir direnç gösterecek gücü kendisinde bulamamış, sadece durması için yalvarmıştır. Başvuru ifadesinde şöyle demiştir: 'Ağlamaya başladım ve durmasını istedim ... göğüslerimi okşamaya ve boynumu öpmeye başladı ... Bir süre sonra ayaklarıyla kotumu ve külotumu çıkardı. Daha sonra bacaklarıyla bacaklarımı ayırdı ve zorla içime girdi ... (İşini bitirdikten sonra) Ağlamaya başladım ve sabaha kadar ağladım, uyuyakalmışım ... (V.A.) beni uyandırdı ve A.'nın beni K. şehrine geri götürmek için araba bulmaya gittiğini söyledi. Yatağa oturdum ve ağlamaya başladım.' A. ise ifadesinde, başvurusunun tamamen kendi rızasıyla cinsel ilişkiye girdiğini söylemiştir.
8. Başvurusunun annesi sabah saat 07.00 sularında, kızını V. A.'nın akrabalarının evinde bulmuştur. Bir komşu tanık, başvurusunun annesiyle birlikte gitmek istemediğini ve kendisine bir şey olmadığını söylediğini duymuştur. Başvurucu bu komşuyu yalan söylemekle suçlamıştır. Başvurucu ve annesi doğrudan hastaneye gitmişler ve buradan adli tıp uzmanına sevk edilmişlerdir. Başvurucu öğleden sonra 16.00 sularında muayene edilmiştir. Adli tıp uzmanı kızlık zarının yeni yırtılmış olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca başvurusunun boynunda 35 mm'ye 4 mm boyutunda bir sıyrık ve 4 adet küçük oval bere belirlemiştir. Raporda belirtildiğine göre, başvuru yalnızca bir tecavüz olayından söz etmiş, bunun da önceki gece göletin kıyısında gece saat 22.30 ile 23.00 arasında meydana geldiğini söylemiştir.
9. Başvurucu bunu izleyen birkaç gün, olay hakkında annesiyle konuşmadığını söylemiştir. Başvurucu hiçbir şekilde bilgi vermemiş ve ikinci tecavüz olayından da bahsetmemiştir. Başvurucu bekâretin evlenmek bakımından çok önemli kabul edildiği küçük bir kasabada yaşadığından söz etmiştir. Başvurucu 'bekâretini koruyamamış olmaktan' ve 'herkesin bu durum hakkında söyleyecekleri şeyden' utanç duymuştur. Başvurusunun annesi A.'nın tecavüzünden, daha sonra komşuları vasıtasıyla haberdar olmuştur. Başvurucu, A.'nın babasının 8 Ağustos 1995'te yaptığı ziyaretin, kendisinin yıkılmasına sebep olduğunu ileri sürmüştür. Bunun üzerine ikinci tecavüzü annesine anlatmıştır. Bir süredir evde olmayan başvurusunun babası 10 Ağustos 1995'te eve geri dönmüştür.
10. Aile konuyu kendi içinde tartışmış ve şikâyetçi olmaya karar vermişlerdir. Başvurusunun annesi de 11 Ağustos 1995'te şikâyetinde bulunmuştur. Aynı gün polis P. ve A.'yı gözaltına almış, başvuru-

nun kendi rızasıyla cinsel ilişkiye girdiğini söylemeleri üzerine serbest bırakılmışlardır. 25 Ağustos 1995'te polis bir rapor hazırlamış ve dosyayı yetkili savcıya iletmıştır. Savcı 14 Kasım 1995'te, tecavüz iddiası hakkında bir soruşturma açmış ve dosyayı bir soruşturmacıya iletmıştır. Bu aşamada bir ithamda bulunulmamıştır. Savcı 17 Mart 1997 tarihinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir. Savcı, tehdit veya güç kullanımının, makul şüphe kalmayacak şekilde kanıtlanamadığı sonucuna varmıştır. Özellikle başvurunun karşı koyduğu veya başkalarından yardım istemeye teşebbüs ettiği tespit edilmemiştir.

11. Başvurucunun bu karara karşı yaptığı itiraz ilkin 13 Mayıs 1997'de reddedilmiştir. 13 Mayıs 1997 tarihli kararda ayrıca şöyle denilmektedir: 'Şurası muhakkaktır ki, (adli) psikiyatri uzmanlarının raporlarından da anlaşılacağı üzere başvuru, genç yaşı ve hayata dair tecrübe eksikliği nedeniyle tercihleri konusunda istikrarlı bir seçim yapabilecek, yani cinsel ilişkiye girmek istemediğini açıkça gösterebilecek durumda değildir. Başvuru cinsel ilişkiye girme konusunda fiziki bir zorlama veya tehdide maruz kalmadıkça, Ceza Kanununun 151. maddesinin 1(2) ve 3. fıkralarının kapsamına giren herhangi bir suç fiili söz konusu olamaz. Bu durum böyle bir fiile karşı koymayı öngörür, fakat olayda karşı konulduğunu gösteren herhangi bir emare bulunmamaktadır. P. ve A. ancak, başvurunun rızası hilafına cinsel ilişkiye girdiklerini anlamış olmaları ve özellikle başvurunun rızasına aykırı olarak onunla cinsel ilişkiye girmek amacıyla güç kullanma tehdidinde bulunmuş olmaları halinde cezai olarak sorumlu tutulabilirler. Başvurucunun cinsel ilişkiye girme konusunda isteksizliğini gösterdiğine veya P. ve A'nın kendisini tehdit ettiklerine veya zor kullandıklarına dair yeterli delil bulunmamaktadır.'

12. Başvurucunun bu karara da yaptığı itiraz son olarak 24 Haziran 1997'de reddedilmiştir. Bu kararda ayrıca şöyle denmektedir: 'Bu olayda belirleyici olan şey, başvurucuya karşı fiziksel veya psikolojik güç kullanıldığının ve de cinsel ilişkinin başvurunun rızasına ve direnişine rağmen meydana geldiğinin makul şüphe kalmayacak şekilde kanıtlanmamış olmasıdır. Çürük veya yırtık elbise gibi, fiziksel güç kullanımını gösteren herhangi bir iz bulunmamaktadır. Reşit olmayan bakire bir kızın, kısa bir süre içinde iki farklı kişiyle cinsel ilişkiye girmesinin olağan olmadığı doğrudur; fakat başka bir delilin bulunmadığı ve yeni delil elde etmenin de imkânsız olduğu göz önüne alındığında, bu olgu tek başına bir suç fiilinin gerçekleştiğine kanaat getirmek için yeterli değildir.'

Ek-3-2: AİHM Kararı: Gldani Yehova Şahitleri Kongre Üyeleri ve Diğerleri/Gürcistan, 7156/01, 03/08/2007

Aşağıdaki olayda:

i) devletin işkence ve kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir? Neden?

Olay

1. Başvurucular, Gldani Yehova Şahitleri Kongresinin 97 üyesi ve diğer dört kişi olup, Tiflis'te yaşamaktadırlar. 17 Ekim 1999'da, bir tiyatro salonunda dinsel toplantı yapan ve 120 kişiden oluşan Kongre üyeleri, dinsel gruplara şiddet ve hakaretlerde bulunmakla suçlanan ve papazlıktan çıkarılmış olan Basil Mkalavishvili'nin liderliğini yaptığı bir grup Ortodoks'un saldırısına uğramışlardır.
2. Onlarca kişiden oluşan peder Basil grubundan bazıları cüppe giyen saldırganlar, ellerindeki demir haçlar ve çubuklarla bağırarak yaklaşmışlardır. Saldırganlar arka kapıya gelince, Arabidze ve birkaç Yehova Şahidi, toplantıya katılanların ön kapıdan çıkmalarını sağlamak için arka kapıyı kapalı tutmaya çalışmışlardır. Ancak bu arada peder Basil destekçilerinden bazıları binanın ana girişine gelmişlerdir. Böylece Yehova Şahitleri kendilerini iki grup arasında kapana kısılmış halde bulmuşlardır. Sadece birkaç tanesi bodrum katına inmeyi başarmış ve cep telefonlarıyla polisi aramışlardır.

3. Toplantı salonunda 60 kadar Yehova Şahidi, haçlarla, çubuklarla ve kemerlerle darp edilip dövülmüşlerdir. Kapiyu tutan Arabidze de dövülmüş ve yere düşmüş, kendisine saldıran Nikkolozishvili, "Yehova için öleceksin!" diye bağırıştır. Saldırıya ilişkin görüntü kayıtlarında, birkaç eli çubuklu adamın bu başvurucunun etrafını sardığı, onun da hemen elleriyle başını korumaya çalıştığı, ancak vurmaları sonucu yere düştüğü görülmektedir. Daha sonra başından ve sırtından tekmelenmiştir.
4. Başvurucu Roza Kinkladze'nin yüzüne, başına ve sırtına vurulmuştur; Natela Kobaidze'nin yüzüne vurulmuş ve dudağı kanamaya başlamış, ayrıca başparmağı burkulmuştur; Nino Dzhanchashvili'ye vurulmuş ve merdivenlerden aşağıya itilmiş, aşağıya düşünce üç başvurucuyu yerde baygın yaptarken görmüştür; Lia Bakhutashvil üç kadın ve bir rahibin saldırısına uğramış, tekmelenmiş, elbiseleri yırtılmış ve saçlarından çekilmiştir; aynı rahip bir haç ve çubuk kullanarak Nora Lelashvili'yi dövmüş ve bayıltmıştır; kızı Nino Lelashvili yerde sürüklenmiş, yüzüne tekme atılmış ve bayılıncaya kadar kemerle dövülmüştür; Merab Zhizhilashvili başına çubuklar ve yumruklarla vurulmuş, yere düşünce tekmelenmiş ve elbiseleri yırtılmıştır; Chamauri'nin kayışla başına vurulmuştur; Vladimer Kokosadze altı adam tarafından vahşice dövülmüş, buna rağmen içeride kilitli kalan otuz kadın ve çocuğun binadan çıkmalarına izin vermeleri için peder Basil ve onun sağ kolu P. Ivanidze konuşmuştur; çıkmalarına izin verilmiş ancak takip edilmişler ve sokakta saldırıya uğramışlardır.
5. Başvurucu Alexi Khitarishvili dövülmüş ve yere düşünce ayaklar altında ezilmiş, gözlükleri kırılmıştır. Saldırıya ilişkin kayıtlarda, birkaç adamın bu başvurucuyu kollarından tutup kaldırdıkları ve "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına" diyerek başını tıraş ettiklerini görülmektedir. Tıraşı yarım bırakan bu kızgın saldırganlar kendisine vurmaya ve hakaret etmeye devam etmişlerdir. Bir grup kadının saldırısına uğrayan annesinin çığlıklarını duyan bu başvurucu kendini kaybetmiştir.
6. Kanlar içindeki adamlar, kadınlar ve çocuklar binadan çıkıp kaçmışlardır. On altı mağdur hemen hastaneye gitmişlerdir. Başvurucu Patman Tabagari, başına aldığı tekmeler nedeniyle bir gözünün retinası kalıcı olarak zarar görmüş, 17-21 Ekim 1999 tarihleri arasında hastanede yatmıştır; hastaneye girdiği sırada gözü kanamaktadır; 29 Ekim ve 2 Kasım tarihli raporlara göre beyin sarsıntısı geçirmiş, yaralar ve bereler oluşmuş ve sağ gözünde çürük meydana gelmiştir. Bazı başvuruculara ait tıbbi raporlar Mahkemeye sunulmuştur.
7. Bütün başvurucular, mağdurlar binadan çıkmayı başardıklarında, çıkış kapısının önünde peder Basil'in destekçilerinin kordonu ile karşılaştıklarını söylemişlerdir. Bu destekçi kadınlar, mağdurları engellemeleri ve içinde saldırıların devam ettiği binaya yeniden itmeleri için talimatı almışlardır. Ayrıca mağdurların üzerlerini aramışlar ve çantalarını ve ceplerini boşaltmışlardır. İncillere, dinsel kitaplara ve broşürlere el konulmuş ve ateşe atılmışlardır. Mağdurlar ateşin önünde kalmaya ve izlemeye zorlanmışlardır. Arama sırasında el çantaları yırtılmış ve yere fırlatılmıştır. Makvalla Mamukadze'nin içinde para, evinin anahtarları, bir İncil ve saatinin bulunduğu çantası alınmıştır. Bunlar kendisine geri verilmemiştir. Saldırganların mağdurlara ait mücevher ve kamera gibi kişisel eşyalarını da aldıkları iddia edilmiştir. İstisnasız bütün 58 başvurucu, kendileriyle alay edildiğinden, hakarete uğradıklarından, kendilerine "vatan hainleri" gibi akla gelmeyecek şeyler söylendiğinden ve "bir torba pirince vatani satmakla" suçlandıklarından şikâyet etmişlerdir.
8. Olay yerine gelen polis, Mirian Arabidze'yi polis merkezine götürmüş, burada polis memurları tarafından kendisine hakaret edilmiştir. Polis merkezinde bulunan Peder Basil ve bir destekçisi, mağdura yeniden saldırmaya çalışmışlardır.
9. Gldani saldırısına ilişkin görüntüler, ulusal televizyon kanalları olan Rustavi-2 ve Kavkasia televizyon kanallarında 17, 18 ve 19 Ekim 1999 tarihlerinde gösterilmiştir. Peder Basil, P. Ivanidze ve grubun diğer üyeleri bu görüntülerde açıkça görülmektedir. Ayrıca bu kişilerin adları mağdurlar tarafından yetkililere verilmiştir.
10. Başvurucular tarafından Mahkemeye sunulan Rustavi-2 kanalında 18 Ekim 1999'da yayımlanan haber görüntüleri, saldırı olayını yukarıda anlatıldığı gibi göstermektedir. Başvurucuların uğradıkları şiddet eylemlerine karşılık verdikleri görülmemektedir. Görüntülerde kitapların yandığı bir ateş ve peder Basil ile destekçilerinin dua ettikleri ve şarkılar söyledikleri görülmektedir. Peder Basil ile

yapılan bir mülakata da yer vermektedir; ateşin önünde duran peder Basil, eylemlerinin haklı olduğunu açıklamakta ve sonuçlarından memnuniyetini ifade etmektedir. Peder Basil, daha sonraki birkaç mülakatta, belirli bir yere gitmeden önce polisi ve güvenlik güçlerini müdahale etmemeleri konusunda uyardığını iddia etmektedir. Bu suç ortaklığı, 13 Mart 2001 tarihinde ortak açıklamada bulunan hükümet dışı örgütler tarafından kaydedilmiştir.

11. Başvuruculara yapılan saldırıdan sonra görüşülen Gürcistan Devlet Başkanı, her türlü tertip edilmiş katliamı (pogrom) kınadığını ve saldırının faillerinin yargılanmalarını sağlayacak bir soruşturma yapılması gerektiğini söylemiştir. 17 ila 29 Ekim 1999 tarihleri arasında, Gldani saldırısı mağduru 70 kişi, saldırganların cezalandırılmaları için Tiflis savcılığına şikâyetle bulunmuşlardır. İçişleri Bakanlığı Gldani Bölgesi soruşturma birimi tarafından bir ceza soruşturması başlatılmıştır. Ancak 13 Eylül 2000'de, Gldani saldırısından sonra açılan soruşturma faillerin belirlenememesi nedeniyle durdurulmuş, bu karar başvuruculara tebliğ edilmemiş, böylece başvurucular da bu karar aleyhine mahkemeye başvuramamışlardır. Aynı gün, yukarıda sözü edilen avukat Başsavcıya, soruşturmanın başlamasından itibaren bir yıl geçtiği halde saldırının faillerinin henüz cezalandırılmadıklarından şikâyet eden bir dilekçe göndermiştir. Aralık ayında soruşturma tekrar başlatılıp yine durdurulmuştur.
12. Öte yandan, hakkında soruşturma açılan Mirian Arabidze, söz konusu saldırı sırasında kamu düzenini tehlikeye sokacak şekilde tehlikeli eylemlerde bulunmakla, özellikle "bir objeyi başka birine karşı silah olarak kullanmakla suçlanmıştır. 16 Ağustos 2000'de, Mirian Arabidze ile peder Basil destekçilerinden ikisi hakkında ceza davası başlamıştır. Sanıklardan biri, inancı gereği ve peder Basil öyle talimat verdiği için kitapları yaktığını ikrar etmiş, Ortodoks inancı için öldürmeye hazır olduğunu söylemiştir. Öğleden sonra peder Basil'in liderliğinden bir grup mahkeme salonuna dolmuşlardır. Bu gruptakiler salonda bulunan Yehova Şahitlerine, gazetecilere ve yabancı gözlemcilerle saldırmışlar, demir haçlarını silah gibi kullanmışlar, salonun kontrolünü ele almışlardır. Mahkeme, zorla salonu işgal eden bu kişilere herhangi bir ceza vermemiştir. 28 Eylül 2000'de sona eren bu davada Mirian Arabidze, 17 Ekim 1999 tarihinde Kongreye karşı yapılan saldırı sırasında kamu düzenini tehlikeye sokan eylemlerde bulunmaktan suçlu bulunmuş ve M. Nikolozishvili ile peder Basil grubundan bir başka kişinin hafif surette yaralanmalarına neden olmaktan üç yıl hapis cezasına mahkum edilmiş ve cezası ertelenmiştir.
13. 6 Nisan 2001'de soruşturmacı, peder Basil'in tutuklanmasını talep etmiş, mahkeme ise bu talebi kabul etmemiş ve adli kontrol tedbirine hükmetmiştir. Başvurucuların avukatının soruşturma ile ilgili bilgi istemesi üzerine 26 Nisan 2001'de soruşturmanın yeniden başladığı bildirilmiştir.
14. 11 Mayıs 2001'de "Rustavi-2" televizyon haberlerinde yayınlanan mülakatta peder Basil şöyle demiştir: "Gürcistan'daki herkesi ve özellikle Yehova Şahitleri mezhebinin temsilcilerini, bir araya gelmemeleri ve Şeytani toplantılar yapmamaları için uyarıyorum. Geçmişteki gibi toplantılarını engellemek için kendilerini görmem yasak olduğundan, şimdi açıkça bizzat kendim gitmeyeceğimi söylüyorum, fakat benim bölgemin üyeleri gelecekler ve bugünden itibaren, korkunç katliamlar (pogrom) başlayacak. Bunu yapacağız, çünkü bunlar Gürcistan'ı ortadan kaldırmak isteyen yabancı Hristiyan karşıtı güçler ve kötüler tarafından paraşütle indirildiler. Bu nedenle, kendilerine hoşgörü gösterilemez."
15. Başvurucular, bu soruşturmaların merkezinde yer alan Gldani saldırısına ek olarak, peder Basil ve grubu tarafından Yehova Şahitlerinin yaşamaya mecbur tutulacakları genel durumu göstermek amacıyla yaptıkları başka saldırıları da anlatmışlardır.
16. Peder Basil, bu saldırılardan belli bazıları hakkında polisi önceden uyardığını söylemiştir. Her bir saldırı, binaların ve dini kitapların tahrip edilmesine yol açmıştır.
17. Başvurucular bu saldırıların, 17 Ekim 1999'daki Kongrelerine karşı yapılan saldırıya yetkililerin gösterdikleri ihmalin doğrudan bir sonucu olduğunu düşünmektedirler. Başvuruculara göre, Devlet, dini saiki ile yapılan tehlikeli ve örnek bir saldırının meydana gelmesine izin vermekle ve yetkililerin buna bir karşılık vermemelerini sağlamakla, durumun olduğu gibi kabul edilebilir hale gelmesine ve cezasız bırakılacak şiddet eylemlerinin tekrarlanmasına izin vermiştir. Başvurucular,

Gümrük Servisinin, Yehova Şahitleri için yurt dışından ülkeye getirilen dini kitapların girmesine izin vermeyip el koyduğunu, mülk sahiplerinin, saldırı halinde mülklerinin yağmalanacağı korkusuyla toplantı yerlerini kiralamayı reddettiklerini iddia etmişlerdir.

18. Yehova Şahitleri toplam olarak, Ekim ve Kasım 2002 arasında 138 saldırıya uğradıklarını ve 784 şikâyetin yetkili makamlara sunulduğunu iddia etmişlerdir. Bu şikâyetlerle ilgili olarak da ciddi ve dikkatli bir soruşturma yapılmamıştır.

MODÜL-8

Ek-1: Video

Dikkat çekme bölümünde (Etkinlik 1) kullanılacak görsel

“The Wicker Man” filminden <https://www.youtube.com/watch?v=xHGntwEikUQ> işkence sahneleri gösterilebilir.

Ek-2: İlgili Mevzuat

Anayasa Madde 17/3

Sözleşme Madde 3

Ek-3-1: AİHM Kararı: Arat/Türkiye, 10309/03, 10/11/2009

Aşağıdaki olayda:

i) devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir? Neden?

Olay

1. 1961 doğumlu başvurucu Diyarbakır'da ikamet etmekte, burada ağabeyi ile birlikte bir market işletmektedir.
2. Başvurucu ve ağabeyinin imzaladığı, 15 Şubat 2001 tarihli, yaklaşık 10.45 sularında düzenlenen yakalama tutanağına göre, polis memurları Bal Sokak'taki market sahiplerinin PKK terör örgütünün lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının ikinci yıldönümüne dikkat çekmek için, protesto amacıyla işyerlerini açmadıkları yönünde bilgi almışlardır. Polisler söz konusu markete ulaştıklarında, başvurucu ve ağabeyine marketi açmalarını söylemişlerdir. Başvurucu ve ağabeyi polisleri küfredmiş, slogan atmışlardır. Bu esnada, kadın ve çocuklardan oluşan bir kalabalık, polis otolarını taşlamaya başlamıştır. Polis memurları telsiz aracılığıyla karakoldan takviye istemişlerdir. Başvurucu ile ağabeyini yakalamaya çalışırken iki polis memuru yaralanmıştır. Polisler, başvurucu ile ağabeyini kontrol altına almak için güç kullanmışlar, görev başındaki memura mukavemet ettikleri gerekçesiyle gözaltına almışlardır. Ayrıca şüphelilerden birinin polis memurunun silahına uzandığı ifade edilmiştir. Başvurucu ve ağabeyinin gözaltına alınmasında beş polis görev almıştır.
3. Başvurucu ise, 15 Şubat 2001 tarihinde, sahibi olduğu marketi açmak üzere işyerine gittiği sırada polis ekiplerinin olay yerine geldiğini ve işyerinin kepenk ve camlarını balyozlarla kırmaya başladıklarını belirtmiştir. Başvurucu ve ağabeyi polisleri engellemeye çalıştıkları sırada kötü muamelede bulunularak gözaltına alınmışlardır.
4. Aynı gün saat 14.20'de Diyarbakır Adli Tıp Kurumu'nda düzenlenen tıbbi raporda, başvurunun sol ön kolunda 4 x 1 cm ebadında hafif sıyrık ve travmatik ödem kaydedilmiştir. Ayrıca sol baldırın dış yüzünde 15 x 3 cm ebadında bir sıyrık tespit edilmiştir.
5. Aynı doktor başvurunun ağabeyinde, sağ parietal bölgede 1 x 1 cm, boynunun sağ tarafında 4 x 1 cm, sırtının sağ tarafının alt kısmıyla sol omzunda 10 x 3 cm ebatlarında yaralar, sağ bileğinde hafif erezyon ve birkaç yüzeysel sıyrık tespit etmiştir.
6. Aynı gün, polis memurlarından ikisi önce devlet hastanesinde, ardından Diyarbakır Adli Tıp Kurumunda muayene edilmiştir.
7. Devlet hastanesinde saat 10.50'de düzenlenen tıbbi rapora göre, polis memuru M. A. A.'da, sol gözde hematoma, ekimoz, sağ göğüs altında kızarıklık ve hassasiyet, sol el iç tarafta yüzeysel sıyrık ve şişlik tespit edilmiştir. M. A. A., saat 13.30'da adli tıp kurumunda muayene edilmiş ve burada, sol göz alt kapakta ve sol zygomatik bölgede travmatik ödem, sol el sırtında ve sağ kot kavisinde ağrılı hassasiyet, sağ el sırtında hafif erezyon tespit edilmiştir.
8. Devlet hastanesinde saat 10.50'de düzenlenen tıbbi rapora göre, polis memuru H. A. K.'da, boynun sağ tarafında ve sağ omuz bölgesinde yaygın kızarıklıklar tespit edilmiştir. H. A. K. saat 13.30'da adli tıp kurumunda muayene edilmiş ve burada, boynun sağ tarafında ve sağ omuz bölgesinde yaygın kızarıklıklar ile sağ omzunda ağrılı hassasiyet tespit edilmiştir.
9. Başvurucu 19 Şubat 2001 tarihinde Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde görevli doktor tarafından muayene edilmiş, sağ kol ön yüzünde 5 cm ebadında kızarıklık, sol ayağının üstünde 10 cm ebadında kızarıklık, sol kalçasında 5 cm ebadında kızarıklık tespit edilmiştir.
10. Başvurucu aynı gün önce savcının ve ardından hâkimin huzuruna çıkmış, gözaltında verdiği ifadesini reddetmiş, 15 Şubat tarihinde kepenklerini açmakta gecikmesinin tek sebebinin evde misafirlerinin bulunması olduğunu, hiçbir şekilde protestoda bulunmadığını ifade etmiştir. Savcıya verdiği ifadede, "polis memurlarının kendisine kötü muamelede bulduklarını fakat şikâyetle bulunmak istemediğini" belirttiği kaydedilmiştir. Başvurucu, görevli hâkim huzurunda, kepenklerini

kırmamasını önlemeye çalışırken A. K. isimli polis memurunun copla kendisine vurduğunu, kendisinin ise polislere vurmadığını ve slogan atmadığını iddia etmiştir. Görevli hâkim, başvuruçunun tutuklanmasına karar vermiştir.

11. Savcı 21 Şubat 2001'de, başvuruçunun ile ağabeyi aleyhine yasadışı örgüte yardım ve yataklık yapma suçundan iddianame düzenlemiştir. 26 Şubat 2001'de DGM'de ceza davası açılmıştır.
12. Başvuruçunun, 20 Şubat 2001'de, mahkemeye bir dilekçe sunmuş, serbest bırakılmasını talep etmiştir. Özellikle, gözaltındayken polisin kendisine ve ağabeyine copla vurduğunu iddia etmiş ancak herhangi bir polis hakkında şikâyetle bulunmamıştır.
13. 26 Nisan 2001'de, DGM'de ilk duruşmada sanık, polisler ve sanık lehine tanıklıklar dinlenmiştir. Başvuruçunun, polis memurlarının, kepenk ve camlarını balyozlarla kırdıklarını, engellemeye çalıştığını sırada kendisini gözaltına aldıklarını iddia etmiştir. Ayrıca okumadan imzaladığı gerekçesiyle polise verdiği ifadeyi de reddetmiştir. Mahkemenin dinlediği dört şahit, başvuruçunun bağırıldığını, mukavemet ettiğini, küfür ettiğini ya da kalabalığın polise taş attığını görmediklerini ifade etmişlerdir. Dört şahitten ikisi, başvuruçunun, gözaltına alınması sırasında kötü muameleye uğradığını ifade etmişlerdir.
14. Başvuruçunun gözaltına alan polis, başvuruçunun ve ağabeyinin dükkanın kepenklerini açmayı reddettiklerini, Vali'nin emriyle kepenkleri kırmaya çalıştıkları sırada küfür edip saldırdıklarını yinelemişlerdir. Kalabalığın bağırıp küfür ederek kendilerine saldırdıklarını, takviye kuvvet ulaştığında hepsinin dağıldığını; yalnızca başvuruçunun ile ağabeyinin gözaltına alındıklarını ifade etmişlerdir.
15. 7 ve 28 Haziran 2001 tarihlerinde yapılan duruşmalarda, hem savcı, hem de başvuruçunun temsilcileri ek soruşturma istemediklerini ifade etmişlerdir. 28 Haziran 2001 tarihinde, davayı gören mahkeme, başvuruçunun tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmasına karar vermiştir. Ayrıca somut çelişkileri yok etmek için şahitleri bir kez daha dinlemeye karar vermiştir. İki şahit yeniden dinlenmiş, bunlardan biri ifadesini değiştirmiştir. Davayı gören mahkeme, 21 Kasım 2001 tarihinde, bazı tutarsızlıkların devam etmesine karşın, olayların yeterince açıklığa kavuştuğu kanısına varmıştır. DGM, 28 Şubat 2002'de başvuruçunun suçlu bulmuş, üç yıl dokuz ay hapis cezasına çarptırmıştır. Başvuruçunun ağabeyi beraat etmiştir.
16. Başvuruçunun kararı temyiz etmiş, Yargıtay'dan duruşma yapmasını istemiştir. Başvuruçunun temyiz dilekçesinde, özellikle, polise verdiği ifadenin baskı altında alındığını yinelemiştir. Gözaltına alınırken, görgü tanıklarının da teyit ettiği üzere, ağabeyi ile beraber polislerin kötü muamelesine uğradıklarını, ağabeyi ile kendisinin polislerin maruz kaldığı yaralanmadan sorumlu olduklarına ilişkin delil bulunmadığını yinelemiştir.
17. Yargıtay savcısı, Yargıtay'a sunduğu tebliğnamesinde, başvuruçunun suçluluğunun kanıtlanamadığı gerekçesiyle mahkumiyet kararının bozulmasını istemiştir. Yargıtay, 11 Kasım 2002'de başvuruçunun mahkumiyetini onamıştır. Başvuruçunun 26 Ağustos 2003'de salverilmiştir.

Ek-3-2: AYM Kararı: Nebiye Merttürk ve Neslihan Uyanık, B. No: 2013/6071, 14/04/2016

Aşağıdaki olayda:

i) devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir? Neden?

Olay

1. 2/6/2012 tarihinde başvuruçular, Ankara Kızılay'da gördükleri Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı'nın yakın tarihte yapmış olduğu kürtaj konusundaki açıklamalarını protesto etmek amacıyla kendisine tepkilerini dile getiren sözler söyleyerek yumurta atmışlardır.

2. Soruşturma dosyası içinde mevcut olan kamera görüntülerinden tespit edildiği üzere protestonun başlaması üzerine Belediye Başkanı mağazaya girmiş, Başkan'ın peşinden mağazaya girmeye çalışan protestocular Başkan'ın yanındakiler tarafından kafalarına vurularak ve ittirilerek uzaklaştırılmaya çalışılmışlardır.
3. Başvurucular üç kişi tarafından kollarından çekilmek suretiyle mağaza içine sokulmuş, Belediye Başkanı ise mağazanın alt katına inmiştir. Başvurucular, Belediye Başkanı'nın kadınlara yönelik söylemlerini eleştiren beyanlarına karşı sözlü olarak protestoya devam etmek istemiş, İ. A. ve S. S. tarafından kendilerine müdahale edilmiştir. Başvurucu Neslihan Uyanık uzun süre kolu arkaya bükülerek tutulmuş, zaman zaman konuşmaması için ağzı kapatılmıştır. Başvurucu Nebiye Merttürk ise ensesinden ve bileklerinden tutulmuş, yerde oturur vaziyetteyken omuzlarından bastırılmış ve nefes almasını oldukça güçleştirecek şekilde ağzı kapatılmıştır. Başvurucular bir süre sonra mağazanın alt katında bulunan bir odaya götürülmek istenmiş, direnmelerine karşın zor kullanılarak alt kata indirilmiş ve odaya sokulmuşlardır. Kamera görüntülerinden odanın koşulları ve başvurucuların ne kadar süre oda içinde tutuldukları tespit edilememektedir. Kamera görüntülerinde yer almamakla birlikte başvurucuların bir süre sonra polise teslim edilerek polis merkezine götürüldükleri ve haklarında gözaltı işlemi uygulandığı anlaşılmaktadır.
4. Başvuruculardan Nebiye Merttürk'ün olay günü saat 18.00 sıralarında düzenlenen adli muayene raporunda her iki kol ve el bileğinde morarma ve tırnak izleri, her iki bacakta morarma ve ezilme, her iki el üzerinde tırnak izleri mevcut olduğu belirtilmiştir. Neslihan Uyanık'ta ise sol omuzda ve her iki kolda kızarmalar, boyunda tırnak izleri ve kızarıklık mevcut olduğu tespit edilmiştir.
5. Olaya ilişkin savcılık tarafından başlatılan soruşturmada müşteki/şüpheli olarak ifadeleri alınan başvurucular; yumurta atmaya çalıştıkları sırada müdahale eden koruma görevlilerinin kendilerini darp ve tehdit ettiklerini, mağazanın penceresiz ve küçük bir odasında yaklaşık iki saat alıkonulduklarını belirterek şikâyetçi olmuşlardır.
6. Belediye Başkanı'nın yakın koruması olarak görev yapan Koruma Şubeye bağlı polis memuru İ. A. savcı tarafından şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde özetle, olay günü İzmir Caddesi'nde kalabalık bir grubun Başkan'a yönelik tehditler savurduğunu ve üç kişinin Başkan'ın üzerine yürüyerek ellerindeki yumurtaları Başkan'a atmaya başladıklarını, kendilerinin Başkan'ın önüne geçerek onu cadde üzerindeki bir mağazaya soktuklarını, kalabalığın da peşlerinden mağazaya girdiğini, iki kişiyi ellerinden ve ağızlarından S.S. ile tuttuklarını, takviye polis çağırdığını, anılan iki kişiyi polisler gelene kadar mağazanın içinde beklettiklerini ve polisler geldiğinde bu kişileri polisler teslim ettiklerini belirtmiştir.
7. Başkan'ın sivil koruması olduğunu beyan eden ASKİ işçisi S. S. Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde, özetle olay günü resmî koruma İ. A. ile Başkan'ı korumak amacıyla yumurta atan üç kadını tuttuklarını, kendisinin tutmuş olduğu kadının Başkan'a hakaret etmesi nedeniyle ağzını, yumurta atmaması için de kollarını tuttuğunu, polisler geldiğinde kadınları polise teslim ettiklerini, iki saat bekletme ya da tehdit etme gibi iddiaların doğru olmadığını belirtmiştir.
8. Başvurucularla birlikte mağaza içine alınmış ve bekletilmiş olan E. D. polis merkezinde ve savcı tarafından alınan ifadesinde özetle, olay günü İzmir Caddesi üzerinde bir grup erkeğin toplandığı alanda çığlık sesleri duyması üzerine gidip baktığını, iki genç kadının bu erkek grubu tarafından darbedildiğini ve kadınların saçlarından sürüklendiğini gördüğünü, müdahale etmek istediğinde kendisini de yakasından tutarak çektiklerini, elini ve kolunu tutarak hakaret ettiklerini, kendilerini mağazanın içine soktuklarını, içlerinden birinin diğer iki kadını "*Melih Gökçek benim babam, onun için sizi gözümü kırpmadan öldürürüm, siz nasıl ona yumurta atarsınız, benim babama?*" diyerek darbettiğini, polislerin olay yerine gelmesiyle diğer iki kadını ve kendisini alıp polis merkezine götürdüklerini beyan etmiştir.
9. Savcılık tarafından 6/3/2013 tarihli kararı ile başvurucuların şikâyetine ilişkin olarak "*korumalar S. ve İ.nin saldırı eylemini bertaraf etme bilinci ile hareket ettikleri kasten yaralama kastlarının olmadığı tehdit veya hakaret ettiklerine ilişkin müştekilerin soyut iddialarından başka delil elde edilemediği gibi kişi hürriyetinden yoksun kılma iddialarının da şüphelileri polise teslim etmek için bekletme eyleminden*

ibaret olduğu, 518(8) sayılı yasanın 7/c-j maddesi uyarınca özel güvenlik görevlilerinin CMK 90 ve 168 maddeleri uyarınca yakalama ve tedbirlere uymayanlara karşı zor kullanma yetkilerinin olduğu” gerekçesiyle ek kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucular hakkında ise mala zarar verme, birden fazla kişi ile tehdit ve hakaret suçları isnadıyla dava açılmıştır.

10. Başvurucuların kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı yaptıkları itiraz, Sincan 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 14/5/2013 tarihli kararı ile reddedilmiştir.
11. İtirazın reddine dair karar 2/7/2013 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular 1/8/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.
12. Başvurucular hakkında yürütülen kovuşturmada ise Asliye Ceza Mahkemesinin 30/1/2014 tarihli kararıyla başvurucular hakkında olası kastla mala zarar vermeye teşebbüs suçundan her biri için 500 TL adli para cezasına, birden fazla kişi ile tehdit ve hakaret suçlarından toplam 2 yıl 7 ay hapis cezasına hükmedilmiş; cezanın ertelenmesine karar verilmiştir. Başvurucular temyiz isteminde bulunmuş olup dosyanın Yargıtaydaki incelemesi devam etmektedir.

Ek-3-3: AYM Kararı: Hadra Akgül ve Diğerleri, B. No: 2014/867, 24/03/2016

Aşağıdaki olayda:

i) devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir? Neden?

Olay

1. Başvuruculardan Hadra Akgül’ün oğlu ve diğer başvurucuların kardeşi Renas Bulut 6/12/2012 tarihinde geçirdiği trafik kazası sonucu kaldırıldığı hastanede vefat etmiştir. Kaza, Ankara, Yenimahalle ilçesi Fatih Sultan Mehmet Bulvarı üzerinde Şaşmaz’dan Eryaman istikametine giden E. E. adli sürücünün kontrolündeki çekicinin sağ yan dikiz aynasının yaya Renas Bulut’a çarpması sonucu meydana geldiği, kazanın 17 metre genişliğindeki, eğimsiz, düz, ıslak asfalt ve kaplama aydınlatma bulunan yolda gece meydana geldiği, takograf çıktısı incelenen çekicinin kaza anında 75 km/h hız ile seyir halinde olduğu, çarpma noktasının kaldırılma uzaklığının 5,70 metre olarak belirlendiği, yayanın çarpma noktasından 20 metre ileriye savrulmuş olduğu, çekicinin çarpma noktasından yaklaşık 142,70 metre ileride duruşa geçmiş olduğu anlaşılmıştır. Etimesgut İlçe Devlet Hastanesinin 7/12/2012 tarihli adli raporunda sürücü E. E.’nin alkolsüz olduğu belirtilmiştir.
2. Olay sonrasında sürücü E. E. hakkında taksirle ölüme neden olma suçundan soruşturma başlatılmıştır. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından ifadesi alınan sürücü E. E., adli kontrol tedbiri uygulanmak suretiyle 7/12/2012 tarihinde serbest bırakılmıştır. Sürücü E. E., hakkındaki adli kontrol tedbiri nedeniyle mesleğini (Tır Şoförü) icra edemediğini ve işten atılma tehlikesinin ortaya çıktığını belirterek hakkındaki adli kontrol kararının kaldırılması talebinde bulunmuştur. Sulh Ceza Mahkemesi, 21/1/2013 tarihinde talebin kabulüne karar vermiştir.
3. Savcılık 7/12/2012 tarihli yazı ile sistematik otopsi yapılmak üzere Renas Bulut’un cesedini Adli Tıp’a göndermiş ve kesin ölüm sebebinin tespiti hususunda rapor istemiştir. Adli Tıp Kurumu 25/2/2013 tarihli raporu ile Renas Bulut’un künt kafa ve genel beden travmasına bağlı iç organ harabiyeti ve iç kanama sonucu öldüğü, kanda alkol ve safrada uyuşturucu madde bulunmadığı belirtilmiştir.
4. Savcılık ilgili evrakı Adli Tıp Kurumuna göndermiş ve tarafların kusur durumunun tespiti hususunda rapor istemiştir. Adli Tıp Kurumu Ankara Grup Başkanlığı Trafik İhtisas Dairesi 24/1/2013 tarihli rapor ile sürücü E. E.’nin tali kusurlu, yaya Renas Bulut’un ise asli kusurlu olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Trafik İhtisas Dairesi, aşağıda yer verilen değerlendirmeler neticesinde bu sonuca ulaşmıştır:

“.. Sanık sürücü E. E., gece vakti yönetimindeki araç ile bölünmüş yol üzerinde seyri sırasında yola gereken dikkatini göstermemiş, aracının hızını far ışığı altındaki görüşüne göre ayarlamamış olmakla, gece vakti yol kaplaması üzerinde sırtı dönük vaziyette yürümekte olan yayayı fark etmekte ve önlem almakta gecikmiş halde aracının sağ yan arka kısmı ile çarpması sonucu meydana gelen olayda, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışı nedeniyle tali kusurludur.

Yaya Renas BULUT, olay yeri yol kenarında yaya kaldırımı bulunmasına rağmen, görüşün az olduğu gece vakti, taşıt kullanımına ayrılmış yolun sağ şeridi üzerinde, gelen vasıtaları kontrol edemeyecek şekilde araçlara sırtı dönük vaziyette ve bu araçlardan korunma tedbiri almadan yürümüş olmakla, kendi can güvenliğini tehlikeye düşürmüş olup, yol üzerinde seyretmekte olan sürücü Emrah yönetimindeki aracın sağ yan ayna kısmının çarpmasına maruz kaldığı olayda, dikkatsiz, tedbirsiz ve kurallara aykırı hareketleri nedeniyle asli kusurludur.”

5. Savcılık, E. E.'nin taksirle ölüme neden olma suçunu işlediğinden bahisle 4/2/2013 tarihli iddianameyi Sincan Asliye Ceza Mahkemesine sunmuştur. Mahkeme 18/2/2013 tarihli kararı ile ölenin mirasçılarının müşteki sıfatıyla iddianamede yer almadığı, şikâyet ve delillerinin sorulmadığı gerekçesiyle iddianamenin iadesine karar vermiştir. Savcılık, ölenin yakınlarının ilgili Savcılığa müracaat ederek şikâyetçi olmamaları nedeniyle iddianamede gösterilmediklerini, davanın kovuşturma aşamasında ölenin yakınlarına ihbar edilebileceğini, böylece davaya katılıp katılmayacakları konusunda ölenin yakınlarının beyanlarına başvurulabileceğini belirterek iddianamenin iadesi kararına itiraz etmiştir. Ağır Ceza Mahkemesinin 25/2/2013 tarihli kararı ile itirazın kabulüne karar verilmesi üzerine Sincan Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde E. E. hakkında taksirle ölüme neden olma suçundan kamu davası açılmıştır.
6. Başvuruculardan Hadra Akgül 13/5/2013 tarihli dilekçe ile katılan sıfatıyla davada yer alma talebinde bulunmuş ve kazanın gerçekleştiği yerde mobese kaydı ya da başka kamera kaydının bulunup bulunmadığının tespit edilmesini mahkemeden talep etmiştir.
7. Mahkeme, Hadra Akgül'ün katılma talebini kabul etmiş ve Emniyet Müdürlüğünden 16/5/2013 tarihli yazı ile olay yeri ve çevresinde trafik kazasına ilişkin kamera kaydının bulunup bulunmadığını sormuştur. Emniyet Müdürlüğü 12/6/2013 tarihli yazı ile olay yeri ve çevresinde mobese ve güvenlik kamerası kaydı bulunmadığını bildirmiştir.
8. Başvuruculardan Hadra Akgül, 10/9/2013 tarihli dilekçe ile Mahkemeden mahallinde keşif yapılması ve kazaya karışan tarafların kusur oranının tespit edilmesi taleplerinde bulunmuştur. Mahkeme, Hadra Akgül'ün taleplerinin “...dosya kapsamı, ATK'den alınan kusur raporu ve toplanan deliller gözetildiğinde yerinde görülmediği...” gerekçesiyle reddine karar vermiştir.
9. Mahkeme 18/9/2013 tarihli kararıyla sürücü E. E.'nin tali kusurlu olarak eylemi işlediğinin sabit olduğu gerekçesiyle 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve söz konusu hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

“.. 06.12.2012 günü saat 23:45 sıralarında sürücü E. E., yönetimindeki ... plaka sayılı çekici ile Fatih Sultan Mehmet Bulvarı üzerinde Şaşmaz yönünden Eryaman yönüne seyri sırasında, yolun sağ tarafında kaplama içinde yürümekte olan yaya Renas Bulut'a aracının sağ yan dikiz ayna kısmı ile çarpması sonucu yaralamalı daha sonra ölümlü kaza meydana geldiği, ATK Trafik İhtisas Dairesinin raporuna göre, Sanık E. E.'nin, gece vakti yönetimindeki araç ile bölünmüş yol üzerinde seyri sırasında yola gereken dikkatini göstermemiş, aracının hızını far ışığı altındaki görüşüne göre ayarlamamış olmakla, gece vakti yol kaplaması üzerinde sırtı dönük vaziyette yürümekte olan yayayı fark etmekte ve önlem almakta gecikmiş halde aracının sağ yan arka kısmı ile çarpması sonucu meydana gelen olayda tali kusurlu olduğu, ölen Renas Bulut'un olay yeri yol kenarında yaya kaldırımı bulunmasına rağmen, görüşün az olduğu gece vakti, taşıt kullanımına ayrılmış yolun sağ şeridi üzerinde, gelen vasıtaları kontrol edemeyecek şekilde araçlara sırtı dönük vaziyette ve bu araçlardan korunma tedbiri almadan yürüdüğü, E. E. yönetimindeki aracın sağ yan ayna kısmının çarpması nedeniyle asli kusurlu olarak, otopsi raporunda da belirtildiği üzere iç kanama nedeniyle öldüğü, sanığın tali kusurlu olarak eylemi işlediği tüm dosya kapsamı ile sabit olmuştur.

Sanık hakkında taksirle ölüme neden olma şeklinde sabit görülen eylemi nedeniyle, TCK'nın 85/1 maddede uygulanarak ceza tayin edilmiş, sanığın geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecin-

deki davranışı cezanın sanığın geleceği üzerindeki olası etkisi lehine takdiri hafifletici neden kabul edilerek TCK 62/1 madde uygulanarak indirim yapılmış, sanık hakkında TCK 53/1 madde uygulanmamış, sanığın adli sicil kayıtları itibariyle daha önceden kasıtlı bir suçtan mahkum edilmemiş olması ve ayrıca kişilik özellikleri itibariyle yeniden suç işlemeyeceği kanaatine varıldığından CMK 231/5madde uygulanarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilerek aşağıdaki hüküm kurulmuştur."

10. Bu karara karşı yapılan itiraz, 2/12/2013 tarihli kararla reddedilmiştir. Anılan karar 19/12/2013 tarihinde Hadra Akgül'ün vekiline tebliğ edilmiştir.
11. Başvurucular, kazadan sonra Sincan Devlet Hastanesine kaldırılan yakınlarının üzerinde nüfus cüzdanı ile telefon bulunmasına rağmen, ne yetkililerin ne de sürücü E. E'nin, yakınlarının ölümünden kendilerini haberdar ettiklerini, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 14/3/2013 tarihinde kendilerine tebliğ edilen, şikâyetçi olup olmadıklarının belirlenmesine ilişkin talimat ve iddianame ile ölümden haberdar olduklarını, yakınlarının trafik kazası neticesinde öldüğünü öğrenmeleri üzerine Adli Tıp Kurumunu aradıklarını ve yakınlarının morgda bekletildiğini öğrendiklerini, bunun üzerine cenazenin Ankara'dan alınarak İzmir'e götürüldüğünü ve burada defnedildiğini belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin, M. U. ve A. E. E. imzalı 7/12/2012 tarihli tutanakta, ölenin yakınlarına ait olduğu düşünülen iki farklı telefon numarasının arandığı fakat kimseye ulaşılamadığı belirtilmiştir. Ayrıca 7/12/2012 tarihli cenaze teslim-tesellüm tutanağında, cenazenin Adli Tıp Kurumu Ankara Grup Başkanlığı morgunda muhafaza altına alındığı belirtilmiştir.

Ek-3-4: AİHM Kararı: Okkalı/Türkiye, 52067/99, 17/10/2006

Aşağıdaki olayda:

- i) devletin işkence ve kötü muameleyi soruşturma yükümlülüğü ihlâl edilmiş midir? Neden?

Olay

1. Başvurucu Halil İbrahim Okkalı, 1983 doğumludur. Olayların geçtiği tarihte 12 yaşında olan başvuru, bir tamircide çırak olarak çalışmaktadır. 27 Kasım 1995'te ustası İ. G., Halil'den 275 ABD doları tutarındaki Türk parasını bankaya götürmesini istemiştir. Halil işyerine döndüğünde birileri tarafından soyulduğunu söylemiştir. Halil'in ustası 17.30'da Halil'i alıp polis merkezine götürmüş ve Halil'den şikâyetçi olmuştur. Polis merkezinde Halil'i Komiser İ. D. ve polis memuru M. Y. sorgulamışlardır. Aynı gün 18.30 sularında polis Halil'in babasını arayarak olayı anlatmış, babası hemen polis merkezine gelmiştir. Saat 19.00'da çocuğun babası ile ustası, parasının ödenmesi karşılığında anlaşmaya varmışlar ve İ. G. şikâyetini geri almıştır. Halil'in babası şöyle bir tutanak imzalamıştır: '... İ. G.'ye parasını ödedim ve o da şikâyetini geri aldı. Şimdi oğlumu polis merkezinden alıyorum. Oğlumla ilgili bir talebim ve şikâyetim yoktur. Kendisinin sağlık muayenesinden geçirilmesini istemiyorum; polis merkezinde kendisine iyi davranılmış, işkence veya kötü muamele yapılmamıştır... oğlum bana iyi bir durumda ve sağlıklı iyi olarak teslim edilmiştir ...'
2. Ne var ki, polis merkezinden ayrıldıktan sonra babası, Halil'in sendelediğini, yalpaladığını ve iki kere kustuğunu görmüştür. Eve geldiklerinde Halil soyunmuş ve anne babası ile komşuları Halil'in vücudunda yaralar ve bereler görmüşlerdir. Bunun üzerine Halil, babasına kendisini sorgulayanlar tarafından dövüldüğünü söylemiştir. Babası Halil'i Tepecik Hastanesi'ne götürmüştür. Burada Halil'i muayene eden doktor tarafından verilen geçici raporda şöyle denilmiştir: 'Hastanın bilinci açıktır... Sağ kolunda ve bacaklarında 10x10 santim boyutlarında bereler ve her iki kalçasında 30x17 santim boyutlarında geniş bereler bulunmaktadır ...' Halil pediatri servisine yatırılmıştır.
3. Halil'in babası, ertesi gün polis merkezine gitmiş ve oğlunu sorgulayanların adlarını öğrendikten sonra aynı gün İzmir Savcılığına Komiser İ. D. ve yardımcısını şikâyet etmiş ve savcılıktan Halil'in adli tıpta muayene edilmesini istemiştir. Savcı, 29 Kasım 1995'te hastaneden taburcu olan başvuru-rucunun 30 Kasım 1995'te ifadesini almıştır. Halil ifadesinde, iki polisin polis merkezinin tuvaletinde kendisini dövdüğünü, birinin gözlüklü ve diğersinin yeşil gözlü olduğunu, kendisini dövenleri göreceksin tanıyabileceğini söylemiştir. Halil, elleri yaralı olduğu için ifadesini parmak basarak imzalamıştır.

4. Halil, aynı gün savcının isteği üzerine Adli Tıp Şubesinden bir doktor tarafından muayene edilmiştir. Bu raporda Halil'in önkolunun alçı içinde hareketsiz olduğu, sol kolunun üstünde ortası hafif mor renkte dışı doğru soluk yeşil renkte bere, sol dirsekte soluk yeşil renkte bere, her iki kalçada ortası mor dış tarafları soluk yeşil renkte geniş bereler, sol uyluğun arka kısmında soluk yeşil bere olduğu tespit edilmiş, hastanın Tepecik Hastanesi pediatri servisine yatırıldığı, kırık dirseği için acil tedavi gördüğü belirtilmiş, hastane teşhis ve tedavi raporları ile röntgen filmleri ve radyolog raporları alındıktan sonra kesin raporun hazırlanacağı ifade edilmiştir.
5. 1 Aralık 1995'te başvuru, Adli Tıp Şubesinde bir doktor tarafından yeniden muayene edilmiş, raporda şöyle denilmiştir: 'sol kalça üzerinde 20x12 santim boyutlarında ve sağ kalçada 35x25 santim boyutlarında, sol uyluk arka alt tarafında 12x6 santim boyutlarında, sol kolda 8x7 santim boyutlarında sararmış bereler, sol önkolda bandajlanmış kas dokusu travması görülmüş olup, hayatı tehlike arz etmeyen bu yaralar nedeniyle hastanın 10 gün iş göremez olduğu ...'
6. Savcı 6 Aralık 1995'te Komiser İ. D.'nin suçlamaları ilgili ifadesini almış ve İ. D. ifadesinde başvurucuyu dövmediğini, ustasının başvurucuyu getirmesi ile başvurucunun salıverilmesi arasında bir saatten fazla süre geçmediğini, kendisine işkence yapmadığını, her zaman gözlük kullandığını ve çocukla kendisinin konuştuğunu söylemiştir. Savcıya yardımcı olması için Başkomiser A. K. soruşturmacı olarak görevlendirilmiştir.
7. 11 Aralık 1995'te yapılan teşhiste Halil İ. D.'yi teşhis etmiştir. Halil soruşturmacıya verdiği ifadede eski ifadelerini tekrarlamış ve İ. D. ile M. Y.'nin ellerine, arka tarafına ve bacaklarına vurduklarını, darbeler sonucu yere düştüğünde kendisini bir hücreye götürdüklerini ve kendisini ancak sakladığı paranın yerini söylesen hücreden çıkaracaklarını söyleyerek tehdit ettiklerini belirtmiştir. İ. D. soruşturmacıya verdiği ifadede şöyle demiştir: '... saat 19.00'da çocuk babasına teslim edilmiştir. Şikâyetçiye göre çocuk saat 21.00'de kötüleşmiş ve hastaneye kaldırılmış ve burada rapor düzenlenmiştir. Bu olay Kanal 6 televizyonun haberlerinde yayımlanmıştır. Yayından sonra 8 Aralık 1995'te görevimden alındım. Çocuğun ve babasının söylediklerinin aksine, ne memur M. Y. ne de ben çocuğun ellerine, arkasına veya bacaklarına copla vurduk. ... Polis merkezine 18.00 gibi geldi ve onunla ben ilgilendim ve 19.00'da ayrıldı. Çocuk polis merkezine getirildiğinde yüzü kirliydi. ...; memur M. Y. yüzünü yıkaması için tuvalete götürdü ... İddialar gerçeğe aykırıdır ve haksız yere suçlandık...'
8. 11 Aralık 1995'te soruşturmacı, Halil'in ustası İ. G.'nin ve Çınarlı polis merkezinden üç polisin ifadesini almıştır. İ. G. şüpheliler lehine ifade vermiş, olay günü 18.00'den 19.00'a kadar İ. D. ile birlikte oturduğunu, bu sırada ne İ. D.'nin ve ne M. Y.'nin Halil'e dokunduklarını söylemiştir. İki polis memuru, çocuğun babasına teslim edilirken kötü bir şey bulunmadığını, üçüncü polis de çocuğa kötü muamele yapıldığını görmediğini söylemiştir.
9. 28 Aralık 1995'te savcı, Halil'e Çınarlı polis merkezindeki polislerin fotoğraflarını göstermiştir. Çocuk İ. D. ve M. Y.'yi teşhis etmiştir. 4 Ocak 1996'da savcı M. Y.'nin ifadesini almış, M. Y. suçlamaları reddetmiştir. Ertesi gün soruşturmacı M. Y. ile Halil'i yüzleştirmiş, Halil M. Y.'yi teşhis etmiştir. M. Y. soruşturmacıya verdiği ifadede, o gün Komiser İ. D. ile birlikte olduğunu, çocuğun anlattıklarının çelişkili olduğunu, yüzünde toz ve çamur izleri bulunduğunu, ustasının yanında olduğunu, Komiserin isteği üzerine çocuğu yüzünü yıkaması için tuvalete götürdüğünü ve yeniden odaya getirdiğini, 19.00 sularında babasına telefon ettiklerini ve babasının gelip çocuğu aldığını, çocuğa kimsenin vurmadığını, 15 milyonu kaybettiği için babasının veya sinirlenen başka birinin çocuğu dövmüş olabileceğini söylemiştir. Soruşturmacı, 8 Ocak 1996'da soruşturma tutanaklarını savcıya iletmış, bu tutanaklar 1995/50365 numaralı soruşturma dosyasında yer almıştır. Tepecik Hastanesi'nden istenen sağlık dosyasının gelmesi üzerine, 30 Kasım 1995 tarihli hazırlık raporu 30 Ocak 1996'da kesinleştirilmiştir. Kesin rapor önceki bütün tıbbi bulguları içermektedir. Kesin raporda ayrıca, Halil'in vücudundaki diğer izler de yer almıştır. Kesin rapora göre Halil'in 25 gün içinde iyileşebileceği belirtilmiştir.
10. **İ. D. ve M. Y. aleyhine açılan ceza davası:** 5 Ocak 1996'da savcı, Ağır Ceza Mahkemesi'nde Komiser İ. D. ile memur M. Y. aleyhine (eski) TCK'nın 243. maddesindeki ikrar almak için işkence yapma suçunu işlemekten ceza davası açmıştır. Bu mahkeme önündeki yargılama 12 Şubat 1996'da

başlamış, 20 Mart 1996 tarihli duruşmaya taraflar katılmışlar ve ifade vermişlerdir. Komiser İ. D. odasından çıkmadığını, çocuğa vurmadığını veya memura vurması için emir vermediğini, sadece M. Y'den çocuğu yüzünü yıkamaya götürmesini istediğini, kendi hatasının çocuğu babasına teslim etmeden önce bir doktora muayene ettirmemek olduğunu, bunu yapmış olsaydı suçlanmayacak olduğunu, Halil'in üzerindeki paranın zorla alındığını söylediğini dolayısıyla belki bu yaraları o zaman almış olabileceğini, Halil'in saat 19.00'da babasına teslim edildiğini fakat raporun 21.00'de alındığını, aslında anne babasının Halil'in durumundan sorumlu olduğunu düşündüğünü, eğer raporda yazılan yaraları görmüş olsaydı böyle bir durumda polis merkezinden ayrılmasına izin vermeyecek olduğunu söylemiştir. M. Y. verdiği ifadede önceki ifadesini tekrarladığını söylemiştir. Halil'in babası verdiği ifadede, polis merkezine geldiğinde oğlunun İ. G. tarafından sorgulanmış olduğunu, sonra oğlunu yanına getirdiklerini, oğlunun İ. G.'ye istediğini aldın mı diye sorduğunu, o sırada ne demek istediğini anlamadığını, ancak evde yaralarını gördüğünde anladığını, sonra oğlunu hücreye koyduklarını, tuvalete gittiğinde oğlunu hücrede yerde yatarken gördüğünü ve doğru oturmasını söylediğini, ama çocuğun oturmadığını söylediğini, oğlunun üç gün hastanede kaldığını, dokuz şişe serum verildiğinin söylendiğini anlatmıştır.

11. Halil mahkemede verdiği ifadede şöyle demiştir: '... polis merkezinde bu adam (Komiser İ. D.'yi göstererek) akıllı ol, bana paranın nerede olduğunu söyleyeceksin dedi, sonra beni ... tuvaletlere götürdü ve copla ellerime vurdu. Bir ara sendeleyip düştüm ve çöp kutusu başıma düştü. Yerdeyken İ. D. bana vurmaya başladı; ben ağlarken botlarıyla ağızımı kapattı; ve akıllı ol diyerek gitti, yine geleceğim dedi; fakat geri gelmedi ... Sonra babam ve amcam geldi; ... babam beni hücrede gördü ve düzgün oturmamı söyledi, fakat her yerim acıdığı için oturamıyordum ... Komiser beni paranın yerini öğrenmek için dövdü ...; M. Y. beni kaldırdı, fakat bana vurmadı. ... Ustam veya babam veya ailemden biri parayı kaybettiğim için beni dövmeydi...! Dava mahkemesi, başvuruçunun işvereni İ. G.'nin de tanık ifadesini almış; İ. G., komiserin anlatımını destekleyen bir ifade vermiştir. Başvuruçunun babası verdiği ifadede, yılbaşından hemen önce, bir bakanın koruması olan Baki adında birinin kendisini aradığını ve görüşmek istediğini, görüşme yerine Başkomiser İ. D.'nin de geldiğini, İ. D.'nin karısının hamile olduğunu söylediğini, eğer mahkemede doğruyu söyleyecek olursak bir yıl ceza alabileceğini söylediğini, fakat kendisinin bu teklifi reddettiğini, eğer İ. D.'nin henüz doğmamış çocuk nedeniyle bu kadar kaygılanıyorsa, kendi oğlu için kendisinin kaygılanmamasının nasıl beklenebileceğini söylediğini anlatmıştır.
12. Dava mahkemesi, 27 Mayıs 1996'da polis merkezinden üç polisi ve yedi iddia tanığını dinlemiştir. Polisler ifadelerinde Halil'i babasına teslim etmeden önce doktora göstermek isteyip istemediklerini sorduklarını, ancak yazılı beyanlarında olduğu gibi gerekli görmediğini anlatmışlardır. Halil'in babası ise böyle bir teklifte bulunulmadığını, beyanı düşünmeden imzaladığını söylemiştir. İddia tanıklarının çoğu başvuruçunun anlatımını destekleyen ifadeler vermişlerdir. Halil'in amcası da verdiği ifadede, olay günü Halil'in babası ile birlikte polis merkezine gittiğini, Halil'de dışarıdan görülebilir bir şiddet izi fark etmediğini, fakat kendisinin biraz sarsılmış gibi göründüğünü, polisten ayrılırken bir doktora gitmelerini kimsenin önermediğini, polis merkezinden ayrılıp arabaya binerken yeğenin kusmaya başladığını, polis merkezindeyken Halil'in ellerinde küçük izler gördüğünü, fakat eve döndüklerinde Halil'de gördüklerini ummadıklarını, aynı gece Başkomiser O. K.'nin kayınbiraderini arayarak polis merkezine davet ettiğini, kendisinin de polis merkezine gittiğini, Başkomiser O. K.'nin Komiser İ. D.'yi çağırarak, küçük bir çocuğu dövdüğün için kendinden utanmıyor musun dediğini, İ. D.'nin yıllardır polis olduğunu ve görevini yaptığını ve bir iki kez vurmuşsam ne olmuş dediğini, Başkomiserin hadi hastaneye gidelim de bir iki kez mi vurmuşsun görelim dediğini, hastaneye gittiklerini ve çocuğu gördüklerini, çocuğun çeşitli yerlerinin kanadığını ve kendisine tüp bağlanmış olduğunu gördüklerini anlatmıştır.
13. Sanıklar İ. D. ve M. Y. suçlamaları reddetmişlerdir. Başkomiser O. K. 1 Temmuz 1996'da verdiği ifadede, olayı 21.00 sularında duyduğunu, tarafları yüz yüze getirdiğini, fakat sanığın suçlamaları reddettiğini, nöbetçi bütün memurları sorguladığını ve hiçbir şey duymadıklarını ve görmediklerini söylediklerini, mağdurun evine bir kez gittiğini, tarafları yüz yüze getirdiğinde Komiser İ. D.'nin sadece görevini yaptığını söylediğini anlatmıştır.

14. Ağır Ceza Mahkemesi 30 Ekim 1996'da açıkladığı kararının gerekçesine şöyle başlamıştır: '... eldeki bütün deliller, dosyadaki raporlar, mağdurun beyanları ve şikâyetle ilgili raporlar dikkate alındığında, sanığın görevi sırasında sağlık raporunda anlatıldığı şekilde, saklanan paranın yerini söylettirmek için mağduru dövdüğü ...!'
15. Ağır Ceza Mahkemesi, oyçokluğuyla suç, iddia makamının talep ettiği gibi işkence olarak değil, (eski) TCK 245. maddedeki 'suimuamele' olarak nitelendirmiştir. Bu mahkemeye göre Halil'in işvereni şikâyetini geri almış olduğundan çocuğu suçlayacak bir şey kalmamıştır, dolayısıyla sanıkların (eski) TCK 243. madde anlamında 'ikrar elde etme' kastı olamaz, fakat sadece 'kendisine verilen parayı ne yaptığını öğrenme' kastı olabilir. Ağır Ceza Mahkemesi sanıklara en düşük cezayı uygulamaya karar vermiş ve İ. D. ile M. Y.'yi üçer ay hapis cezasına mahkûm etmiş ve kendilerine üçer ay da meslekten yasaklama cezası vermiştir. Bu mahkeme, sanıkların yargılama sırasındaki iyi hallerini dikkate alarak ve suç, tevilli olarak ikrar ettiklerini kabul ederek, (eski) TCK 59(2). fıkrası gereğince cezaları iki buçuk aya indirmiştir. Bu mahkeme daha sonra (eski) 647 sayılı Kanunun 4(1). fıkrası uyarınca para cezalarını 750,000 TL'ye (8 ABD dolarına) çevirmiş ve sanıkların başka adli sabıkalari olmadığından ve yeniden suç işleyecekleri kanaati oluşmadığından, cezaları ertelemiştir.
16. Başvurucuların avukatı, Sözleşmenin 3. maddesini de ileri sürerek kararı temyiz etmiştir. Yargıtay 5 Kasım 1997'de verdiği kararla, dava mahkemesinin suç, yanlış nitelendirdiğini, olayda (eski) TCK 243. maddesinde tanımlanan ikrar elde etmenin söz konusu olduğunu belirterek, dava mahkemesinin kararını bozmuştur.
17. Dava mahkemesi önünde yeniden yapılan yargılama sırasında İ. D. mahkemeye verdiği 25 Şubat 1998 tarihli savunma dilekçesinde, kendisine isnat edilen suç, işlemediğini, şikâyetçiye şiddet veya kötü muamelede bulunmadığını, dolayısıyla beraatına karar verilmesini istediğini, eğer mahkûmiyet kararı verilecekse (eski) TCK 243. maddede tanımlanan suç oluşmadığından mahkemenin daha önceki suç, nitelendirmesinde ısrar etmesi gerektiğini belirtmiştir. Dava mahkemesi 26 Şubat 1998 tarihinde verdiği kararla Yargıtay'ın kararına uymuş, İ. D. ve M. Y.'yi bu kez (eski) TCK 243. maddeye göre mahkûm etmiştir. Dava mahkemesi, önce birer yıl hapis cezası ve üçer ay meslekten yasaklama şeklinde asgari cezalar vermiş, sonra (eski) TCK 59(2). maddesine göre cezaları 10'ar ay hapis 2,5 ay meslekten yasaklama cezasına indirmiş ve daha sonra önceki kararındaki gerekçelerle (eski) 647 sayılı Kanunun 6. maddesine göre bu cezaları ertelemiştir. Başvurucunun avukatı, 'cezanın asgari haddeden tayin edilmesi'ni, sonra (eski) TCK 59(2). fıkrası gereğince 'tadiri hafifletici nedenlerle cezanın indirilmesi'ni ve son olarak 'cezanın tecil edilmesi'ni eleştirerek, dava mahkemesi kararını temyiz etmiştir. Yargıtay 24 Mart 1999 tarihli kararla, dava mahkemesinin 26 Şubat 1998 tarihli kararını onamıştır.
18. **Konuyla ilgili iç hukuk:** Mahkeme iç hukuktaki şu hükümlere yer vermiştir: (eski) TCK Madde 243(1), Madde 13(2), Madde 29(8), Madde 59; çocuk mahkemelerini ve yargılama usûlünü düzenleyen 2253 sayılı Kanun Madde 19(1) ve Madde 41; (eski) 647 sayılı Kanun Madde 4(1); ve Madde 6; Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğü Madde 8(39); 2577 sayılı Kanun Madde 13; Borçlar Kanunu Madde 41-46, Madde 47, Madde 53.
19. Mahkeme ayrıca 'tevilli ikrar' kavramı ile asgari ceza uygulamasıyla ilgili yargısal pratik üzerinde açıklamada bulunmuştur. Türk ceza hukuku uygulamasında bir kimsenin fiili işlediğini ikrar ederken aynı zamanda beraat ettirecek veya hafifletecek koşullar ileri sürmesi halinde 'tevilli ikrar' bulunduğu söylenebilir; örneğin öldürme olayında meşru savunma hali, çalmakla suçlandığı malın bedelini ödemiş olduğunu belirterek ceza sorumluluğunun kalmadığı savunması gibi. Bu tür ikrarlar bölünebilir ifadeler olarak görülmektedir; böylece mahkemeler fiilin kabul edildiği ikrar kısmı ile niçin işlendiğine dair açıklamaları ayırmakta ve sadece ikrar kısmını kabul edip gösterilen gerekçeleri kabul etmektedirler.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından birlikte finanse edilmektedir.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

BİREYSEL BAŞVURU

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı 12 Eylül 2010 tarihli Anayasa Değişikliği Referandumuyla Anayasa'nın 148. maddesinde yapılan değişiklik sonucu kabul edilmiş ve 23 Eylül 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Herkes, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Bireysel başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

INDIVIDUAL APPLICATION

The right to individual application to the Constitutional Court of Turkey was introduced by the amendment of the Article 148 of the Turkish Constitution adopted on 12 September 2010 and entered into force on 23 September 2012. Everyone, who claims that one of her/his fundamental rights and freedoms, as protected by the European Convention on Human Rights and guaranteed by the Constitution, has been violated by public authorities may apply to the Constitutional Court. This remedy is only available where ordinary administrative or judicial remedies have been exhausted.

Bu proje Avrupa Birliği, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Konseyi tarafından birlikte finanse edilmekte ve Avrupa Konseyi tarafından yürütülmektedir.
Bu projenin sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimidir.

This project is co-financed by the European Union, the Republic of Turkey and the Council of Europe and implemented by the Council of Europe.
The Central Finance and Contracts Unit is the contracting authority of this project.

www.coe.int/tr/web/ankara

Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi
R.Tagore Cad. No:10/8 06550 Çankaya, ANKARA
T : +90 (312) 468 84 64
F : +90 (312) 468 84 06
E : siac.ankara@coe.int

aymbbprojesi

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Projesi

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Projesi

PAYDAŞ KURUMLAR

- Yargıtay
- Danıştay
- Adalet Bakanlığı
- Hâkimler ve Savcılar Kurulu
- Türkiye Barolar Birliği

STAKEHOLDERS

- Court of Cassation
- Council of State
- Ministry of Justice
- Council of Judges and Prosecutors
- Union of Turkish Bar Associations

TUR